

VÕRU JÄRVE KOOL

ÕPPEKAVA

13 – 7.1

Kooskõlastatud: õppenõukogu otsusega nr 6 18.10.2017
hoolekogu otsusega nr 1 17.10.2017

Võru 2017

Sisukord

I ÜLDOSA	4
1.1 Võru Järve Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid ning põhimõtted	4
1.2 Võru Järve Kooli õppe korraldus ja sisu	5
1.2.1 Toimetulekuõpe.....	5
1.2.2 Hooldusõpe.....	6
1.2.3 Täiendav õppeaeg, lisaõpe.....	6
1.3 Võru Järve Kooli tunnijaotusplaanid.....	8
1.3.1 Tunnijaotusplaan toimetulekuõppe alusel	8
1.3.2 Tunnijaotusplaan hooldusõppe alusel.....	9
1.3.3 Tunnijaotusplaan täiendaval õppel, lisaõppel.....	9
1.4 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused ning taotletavad õpitulemused.....	10
1.4.1 Toimetulekuõpe.....	10
1.4.2 Hooldusõpe.....	15
1.4.3 Täiendav õppeaeg, lisaõpe.....	20
1.5 Õppekava läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted.....	23
1.6 Ülekooliliste ja koostööprojektide kavandamise põhimõtted	25
1.7 Hindamise korraldus.....	25
1.7.1 Hindamise põhimõtted.....	25
1.7.2 Hindamise eesmärgid	25
1.7.3 Hindamisest teavitamine	26
1.7.4 Õpilaste teadmiste ja oskuste hindamise korraldus	26
1.7.5 Kokkuvõtivate sõnaliste hinnangute andmisel kasutatav hindedüsteem.....	27
1.7.6 Käitumise ja hoolsuse hindamine	27
1.8 Õpilaste juhendamise ja lastevanemate teavitamise, nõustamise põhimõtted ning korraldus	28
1.8.1 Individuaalse õppekava koostamine	28
1.8.2 Grupitunnid	29
1.8.3 Rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavuse korraldus.....	29
1.8.4 Tugisüsteemide (tugispetsialistide) rakendamine.....	29
1.8.5 Rühmatunnid, loomingulised tegevused koolitöös.....	29
1.9 Karjääriteenuste korraldus	30

1.10 Õpetaja töökava koostamise põhimõtted	31
1.11 Õppekava toetav kirjandus, õppevahendid	31
1.12 Õppekava toetava kirjanduse, õppevahendite soetamine	32
1.13 Klassiväline tegevus	32
1.13.1 Pikapäevarühma töökorraldus	32
1.13.2 Ööruhma töökorraldus.....	33
1.14. Koostöö lastevanemate ja hoolekoguga	33
1.14.1 Lastevanemate koosolekud.....	34
1.14.2 Arenguvestlused vanematega	34
1.14.3 Hoolekogu	34
1.15 Võru Järve Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	35
II AINEKAVAD	36
2.1 Toimetulekuõppe ainekavad	36
2.1.1 Elu- ja toimetulekuõppe ainekava	36
2.1.2 Eesti keele ainekava	49
2.1.3 Matemaatika ainekava.....	57
2.1.4 Kunsti ja käelise tegevuse ainekava	64
2.1.6 Muusikaõpetuse ainekava.....	83
2.1.7 Kehalise kasvatuse ainekava	88
2.1.8 Rütmika ainekava.....	95
2.2 Hooldusõppe valdkonnad	101
2.2.1.Kognitiivsed oskused.....	101
2.2.2.Sotsiaalsed oskused	105
2.2.3. Motoorika	110
2.2.4. Kommunikatsioon	115
2.3. Täiendava õppeaja valikainete kavad	118
2.3.1. Eesti keel	118
2.3.2. Matemaatika	119
2.3.3. Arvutiõpetus	120
2.3.4. Orienteerumisõpetus.....	121
2.3.5. Terviseõpetus.....	123
2.3.6. Kunst ja käeline tegevus.....	124
2.3.7. Käsitöö/puidutöö	126

2.3.8. Kodundus.....	127
2.3.9. Puhastamine ja koristamine.....	128
2.3.10. Aiandus.....	130
2.3.11. Muusika.....	131
2.3.12. Liikumine ja rütmika.....	131
2.3.13. Kehaline kasvatus.....	133
2.4. Hooldusõppe täiendava õppeaja valdkonnad.....	135
2.4.1. Kognitiivsed oskused.....	135
2.4.2. Sotsiaalsed oskused.....	136
2.4.3. Motoorika.....	137
2.4.4. Kommunikatsioon.....	139
2.5. Lisaõppe valikainete ainekavad.....	141
2.5.1. Üldained.....	141
2.5.1.1. Emakeel.....	141
2.5.1.2. Matemaatika.....	141
2.5.1.3. Orienteerumisõpetus.....	141
2.5.1.4. Terviseõpetus.....	142
2.5.1.5. Muusikaõpetus.....	142
2.5.1.6. Kehaline kasvatus.....	143
2.5.2. Tööõpe.....	143
2.5.2.1. Kodundus.....	143
2.5.2.2. Puhastamine ja koristamine.....	144
2.5.2.3. Aiandus.....	144
2.5.2.4. Käsitöö.....	144
2.5.2.5. Loovtegevused.....	145
2.5.2.6. Tööharjutused.....	146
2.6. Tööga seotud õppimine.....	147
2.6.1. Eesmärgid.....	147
2.6.2. Õppetöö sisu.....	148
2.6.3. Saavutatavad õpitulemused.....	151
2.6.4. Koostööpartnerid.....	151

I ÜLDOSA

Võru Järve Kooli õppekava on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument intellektipuudega õpilastele, kes nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul õpivad lihtsustatud õppekava toimetuleku- või hooldusõppes. Kooli õppekava koostamisel on lähtutud põhikooli riiklikust õppekavast, põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast, täiendava õppeaja ja lisaõppe õppesisust Võru Järve Koolis ning kooli arengukavast.

1.1 Võru Järve Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid ning põhimõtted

Õppimine ja õpilase arengu toetamine

Võru Järve Kool toetab intellektipuudega õpilaste võimetekohast arengut praktiliste tegevuste kaudu. Kool on loonud õpilaste arengut soodustava olustiku, mis toetab võimalikult iseseisvat toimetulekut täiskasvanueas. Koolipere järgib üldtunnustatud norme ja tavasid, peab lugu oma rahvusest ja kultuurist.

Kaasaegne õpi- ja töökeskkond

Õppekeskkond on õpilasi ümbritsev füüsiline ja sotsiaalne keskkond, milles õpilased arenevad ja õpivad. Professionaalsed töötajad loovad õpilastele tervikliku ja nõuetele vastava sotsiaalse keskkonna. Kõiki koolipere liikmeid koheldakse eelarvamusteta ja austades nende eneseväärikust ning isikupära. Koolielu korraldatakse võrdõiguslikkuse põhimõtetest lähtuvalt.

Võru Järve Kool peab oluliseks kaasaegsete õppe- ja töötingimuste tagamist. Õpikeskkond tagab õpilaste võimetekohase arengu ja turvalisuse. Kool tagab õpilaste poolt kasutatavate ruumide ja õueala vastavuse õpilaste arenguvajadustele ja hariduslikele erivajadustele. Ruumide sisustus ja kujundus on õppe seisukohast otstarbekas. Loov ja meeldiv keskkond aitab kaasa positiivsete hoiakute kujunemisele. Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume - looduses, õuealal, kultuuriasutustes jm.

Koostöö ja sallivus

Võru Järve Kool teeb koostööd erinevate sotsiaal- ja haridusasutustega. Koostöö kaudu õpime ise ja õpetame teisi. Olulisel kohal on võimaluste loomine sõpruskonna kujunemiseks.

Õpilastele on loodud võimalus saada praktilisi kogemusi avalikus sotsiaalses ruumis: muuseumid, näitused, kauplused, turg, erinevad tööpaigad ettevõtetes ja asutustes jmt.

Võru Järve Kool peab oluliseks põhiväärtusi. Luuakse õhkkond, mis rajaneb inimeste usalduslikel suhetel, sõbralikkusel, heatahtlikkusel, abivalmidusel. Koolielu korraldatakse rahvuslikku ja soolist võrdõiguslikkust rakendades.

Sotsiaalne kaitse

Võru Järve Kool peab oluliseks avatust, kogukonna mõistva suhtumise kujunemist erinevustesse. Töötame koostöös MTÜ Toetuskeskus Meielaga sotsiaalse kaitse ja võrgustiku ülesehitamisega intellektipuudega õpilastele ning kooli vilistlastele.

1.2 Võru Järve Kooli õppe korraldus ja sisu

Õppekorralduse aluseks Võru Järve Koolis on Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministri määrused, Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus, Võru Järve Kooli põhimäärus, arengukava, kooli kodukord ja muud hariduselu puudutavad õigusaktid.

Õppetöö toimub Võru Järve Kooli õppekava alusel, mis on koostatud põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetuleku- ja hooldusõppe kavade põhjal.

Kooli vastuvõtmine toimub "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse", selle alusel kehtestatud haridus- ja teadusministri määruse ning valitsuse poolt kehtestatud vastuvõtmise tingimuste ja korra alusel.

Õppeaja pikendamine toimub vastavalt seadusele, arvestades kooli õppekavas täiendava õppeaja ja lisaõppe õppesisu ning kooli võimalusi.

Koolist väljaarvamine toimub "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" ja selle alusel kehtestatud õigusaktide alusel.

1.2.1 Toimetulekuõpe

Toimetulekuõppel olevatele õpilastele koostatakse individuaalne õppekava, milles keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele.

Õpetus jaguneb kuni põhikooli lõpetamiseni õppeaineteks, mis realiseeritakse üldõpetuse põhimõttel. Õpet traditsioonilise ainetunnina ei korraldata, vaid keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele.

Õppe- ja kasvatustöö korralduse põhivorm on õppetund.

Õppetöö toimub riiklikult ja õppenõukogu poolt kinnitatud tunnijaotusplaanide alusel.

Õppetunni pikkus on 45 minutit. Iga õpilase töörežiimi puhul tunnis arvestatakse tema psüühiliste ja füüsiliste protsesside iseärasustega.

Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks. Valikõppeainetele ja valitud tööõppe suundadele on koostatud ainekavad. Tööõppe ja valikainete sisu on valitud vastavalt kooli võimalustele ja lastevanemate ning õpilaste soovidele.

Tööõppe suunad on kodundus, ruumide korrashoid, tööd õues ja aias, käsitöö/puidutöö.

Kooli päevakava ja üldtööplaan kajastavad õppetegevuste ning kooli õppekava toetavate õppekavaväliste tegevuste järjestust ja ajalist kestust.

Õppetunnid toimuvad klassiruumis või väljaspool kooli (õppekäigud, ekskursioonid, ülekoollised üritused, välitunnid, õppereisid nii kodu- kui välismaale jne).

Õppe ja kasvatuse ajakasutuses (sealhulgas projekt-, õues- ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajalik aeg) arvestatakse „Põhikooli- ja

gümnaasiumiseaduses“ sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, õpilase suurima nädalakoormuse piiranguid ning tunnijaotusplaani.

Olenevalt õppetöö spetsiifilistest vajadustest või seoses linna, kooli või mõne muu suurüritusega võib tundide kestvus muutuda.

Õppetöö toimub eesti keeles.

Õppe- ja kasvatusprotsessi kirjeldatakse õppeaineti õppetegevuse ja taotletavate õpitulemustena 1.-2. klassis, 3.-6. klassis ja 7.-9. klassis.

Õppematerjalid valitakse ja koostatakse toimetulekuõppe üldosa ja ainekavade sisu ning nõudeid arvestades. Arvestatakse mõõduka intellektipuudega vastavas vanuses lapse psüühika, tegevuse ja suhtlemise tüüpilisi iseärasusi, individuaalse võimekuse ja iseärasuste variatiivsust. Kasutatakse lihtsustatud tekste, fotosid, PCS pilte ja piktogramme.

Õppeülesannete raskusastet reguleeritakse õpioskuse omandamise etappe ja õppematerjali sisulist keerukust arvestades.

1.2.2 Hooldusõpe

Õpetus jaguneb tegevusvaldkondadeks, mis viiakse läbi praktiliste tegevuste kaudu.

Hooldusõppe puhul lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja õppekavas fikseeritud tegevusvaldkondadest kolmel arengutasandil. Igale õpilasele koostatakse individuaalne õppekava. Õppe- ja arendustegevus planeeritakse tegevusvaldkonniti. Kogu õpe võib toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele või ainult ühe arengutaseme piires.

Õppetegevus korraldatakse üldjuhul õpperühmadena, kus arvestatakse iga lapse arengutaset ja individuaalsust ning kus on tagatud individuaalne lähenemine. Õppetööd rühmas viivad läbi õpetaja (eripedagoog) ja õpetaja abi(d).

Hooldusõppes on nädalakoormus kõigil kolmel arengutasandil maksimaalselt 20 tundi.

1.2.3 Täiendav õppeaeg, lisaõpe

Lapsevanema poolt hiljemalt 9. klassi esimesel poolaastal esitatud põhjendatud taotluse alusel võib õppenõukogu otsusega pikendada õpilase õppeaega kahe õppeaasta võrra kuni 32 nädalatunni ulatuses igal õppeaastal. Täiendavate õppeaastate kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse jätkuvalt õpilasele individuaalne õppekava.

Täiendaval õppeajal toimub õppenõukogu kinnitatud tunnijaotusplaani, valikainete kavade ja IÕK-de alusel.

Täiendaval õppeajal arvestatakse järgnevaid põhimõtteid:

- **individuaalsus** - õpilasele leitakse sobiv õpetusmeetod ja tegevusvorm/kava. Õpetus on individuaalne või väikerühma toetav.
- **võrdsus** - õpilastel on õigus osaleda ühistegevustes vastavalt oma oskustele. Tal on õigus kasutada tugiteenuseid, leida ja õppida uusi oskusi ning olla täievoliline ühiskonna liige.
- **praktiline tegevus** - õpetus toimub praktiliste tegevuste kaudu. Õpetatavaid oskusi konkretiseeritakse ja harjutatakse pidevalt korrates erinevates olukordades. Kujundatakse tööharjumused. Eesmärkide püstitamisel arvestatakse nende vajalikkust ja kasulikkust tulevikus.
- **õppetöö terviklikkus** - õppetöö toimumisel on oluline õpilasega töötavate isikute koostöö. Õpilasele luuakse toetav ja turvaline õpikeskkond. Tutvustatakse ühiskondlikke teenindusasutusi, võimalikku töökeskkonda ja vaba aja veetmise võimalusi.

Vastavalt kooli pidaja otsusele pakub kool lisaõpet, mille eesmärgiks on pakkuda täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks või ülemikuks tööturule.

Lisaõppesse võetakse õpilasi, kes on saanud põhikooli lõputunnistuse samal aastal ning kes ei ole veel valmis õpinguid jätkama või tööellu suunduma või kes ei pääsenud soovitud õppeasutusse.

Lisaõppe kestus on üks õppeaasta. Lisaõppes osalejale võimaldatakse juhendatud õpet 1050 õppetunni ulatuses, millest 525 õppetundi moodustab üldhariduslik õpe ja 525 õppetundi kutsealane ettevalmistus ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamine. Kutsealast ettevalmistust tehakse koostöös kohase kutseõppeasutuste või tööandjaga.

1.3 Võru Järve Kooli tunnijaotusplaanid

1.3.1 Tunnijaotusplaan toimetulekuõppe alusel

Õppeained	Õppetunde nädalas											
	Klass	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1 TA	2 TA
Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	6	6	6	6	4	4
Eesti keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	6	4	4
Matemaatika	2	3	4	4	5	5	4	4	4	4	4	4
Terviseõpetus											1	1
Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	2
Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
<u>Tööõpe:</u>						<u>5</u>	<u>5</u>	<u>7</u>	<u>7</u>	<u>9</u>	<u>9</u>	
Käsitöö/puidutöö						2	2	2	2	2	2	2
Kodundus						3	3	3	3	4	4	
Puhastamine ja koristamine								2	2	2	2	
Aiandus											1	1
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<u>Valikõppeained:</u>							<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>3</u>	
Loovtegevused							2	2	2	2	2	2
Arvutiõpetus											1	1
Nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32	32	32	32

1.3.2 Tunnijaotusplaan hooldusõppe alusel

Hooldusõppes on nädalakoormus kõigil kolmel arengutasandil maksimaalselt 20 tundi, mis jagunevad tegevusvaldkondadeks: mootorika, sotsiaalsed oskused, kommunikatsioon, kognitiivsed oskused.

1.3.3 Tunnijaotusplaan täiendaval õppel, lisaõppel

Täiendav õppeaeg

Olustikuõpetuse valdkonna õppeained

Emakeel

Matemaatika

Arvutiõpetus

Orienteerumisõpetus

Terviseõpetus

Eluõpetuse valdkonna õppeained

Kunst ja käeline tegevus

Kodundus

Puhastamine ja koristamine

Käsitöö/puidutöö

Aiandus

Kehaline kasvatus

Liikumine ja rütmika

Muusikaõpetus

Lisaõpe

Üldained:

Emakeel - 4

Matemaatika - 3

Orienteerumisõpetus - 3

Terviseõpetus - 1

Muusikaõpetus - 2

Kehaline kasvatus - 2

Tööõpe:

Kodundus - 4

Puhastamine ja koristamine - 1

Aiandus - 1

Puidutöö/käsitöö - 2

Loovtegevused - 2

Tööharjutused - 5

1.4 Õppe ja kasvatuse rõhuasetused ning taotletavad õpitulemused

1.4.1 Toimetulekuõpe

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mille baasil areneb tegevusaktide äratundmine ning kaemuslik-praktiline mõtlemine. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tahtmatu tähelepanu väline suunamine

Tajude arendamine. Objekti tunnuste suunatud märkamine eri meeltega; esemete eristamine taustast; tajuvälja laiendamine; objekti ja graafiliste kujutiste rühmitamine 1–2 tajutava tunnuse alusel; ruumisuhete (*all, peal, ees, taga, kõrval*) ja ajasuhete (*samal ajal, enne, pärast*) tajumine.

Mälu. Varem tajutud objektide ja tegevusaktide äratundmine; toimingute sooritamise vahetult eelnevalt tajutud näidise järgi; seoste tegevus – objekt – tunnus, keeleüksus – alternatiivvahendid kujundamine. Töömälu mahu arendamine (kuni 4 üksust); mälu kujutluste aktiveerimine verbaalsete ja mitteverbaalsete signaalide abil. Objektide paigutuse taastamine varem tajutu põhjal.

Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine: ülesannete täitmine tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades, rühmitamine tajutavate tunnuste alusel, rühmade koostise muutmine.

Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on mootorika areng: passiivsed liigutused, liigutuste sooritamise imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, omandatud liigutusstereotüüpide rakendamine tegevuses eneseteenindamiseks. Silma ja käe liigutuste koordineerimine, objektide jälgimine, liigutuste rütmi ja tempo muutmine. Elementaarset vaimset tegevust reguleeritakse liigutuste abil.

Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil:

- 1) kontakt erisuguseid vahendeid kasutades: kontakti astumine, kontaktis osalemine, kontakti kestuse pikendamine;
- 2) adekvaatne reageerimine arusaadavatele korraldustele;
- 3) lülitumine praktilisse tegevusse ning ümberlülitumine ühelt tegevuselt teisele;
- 4) oma välimuse ja õppevahendite korrashoid;
- 5) baaslausungite moodustamine ja/või alternatiivsete suhtlusvahendite situatiivne kasutamine.

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel. MINA kui osaleja praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga (pedagoogiga).

Õppetöös rakendatakse valdavalt üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi, õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuste omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE-VALE, õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Kujundatakse tegevuse TAHAN-motiivi.

Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajaduste rahuldamisel toime tulema ilma lähedase täiskasvanu abita.

Taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab objekte tajutava tunnuse või funktsiooni järgi;
- 2) tajub objektidevahelisi ruumisuhteid (*all, peal, ees, taga, kõrval*);
- 3) sooritab tegevusakte lihtsate lühikeste verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud korralduste alusel koostevuses ja eeskuju järgi, sooritab omandatud tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab tuttava mänguasja või didaktilise vahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb enamasti ära õpitud märgid või sümbolid objektide, sündmuste ja tegevuste tähistamiseks;
- 6) otsib kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab oma põhivajadusi ja soove lihtsate keeleliste või alternatiivsete vahenditega (sõnad, baaslausungid);
- 8) meeldetuletamisel kasutab õpitud käitumismalle tuttavates situatsioonides;
- 9) hindab tuttavaid tegevusakte ÕIGE – VALE põhimõttel;
- 10) oskab tuttavates situatsioonides märgata ohtlikke olukordi ja hoidub neist;
- 11) tunneb ära oma asjad;
- 12) säilitab õppeülesannete täitmise ajal suunatult tähelepanu (kuni 3 min);
- 13) reageerib arusaadavatele korraldustele adekvaatselt, vastab arusaadavatele repliikidele keelelisi või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 14) säilitab töömälu 2–3 objekti järjestuse;
- 15) lahendab abiga tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes;
- 16) rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, sh rühmitamise aluseid muutes;
- 17) orienteerub ööpäeva osades;
- 18) orienteerub 2–3 objekti vahelistes ruumisuhetes;
- 19) sooritab liigutusi eeskuju järgi, muutes liigutuste rütmi ja tempot; koordineerib silma ja käe koostööd; jälgib liikuvat objekti.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, suureneb mälu kujutluste osakaal vaimses ja praktilises tegevuses. Areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega.

Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega (sh visuaalsed orientiirid), tähelepanu kestuse pikendamine, motoorne aktiveerimine.

Tajude arendamine. Tunnuste ja osade märkamine, võrdlemine, sama objekti või graafilise kujutise äratundmine eri asendis, taustal, eri meeltega. Oluliste/tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine. Terviku moodustamineosadest. Osatoimingute järjestuse tajumine tegevusaktis.

Erisuunaliste ruumisuhete (sh vasakul/paremal) tajumine. Ajasuhete (sündmuste järjestuse) tajumine.

Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste ja toimingute äratundmine varieeruvates tingimustes. Stereotüüpsete toimingute sooritamine tuttavates situatsioonides. Kujutluste aktiveerimine verbaalse-alternatiivse teabe alusel. Töömälu mahu arendamine (kuni 5 üksust), üksuste/sümbolite järjestuse säilitamine. Kujutluste verbaliseerimine suunatult.

Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega: abivahendite otsimine ja kasutamine, ülesande täitmine variatiivsetes tingimustes. Terviku moodustamine osadest. Õpiülesannete täitmine praktiliselt ja materialiseeritult. Variatiivne rühmitamine suunatult: varieeritakse objekte, objektide arvu, rühmitamisalust.

Motoorika. Erisuunalised liigutused. Liigutuste ahela sooritamine mälu kujutlustele toetudes kaasneva instruksiooni järgi (vajaduse korral imiteerimine). Eri kehaosade mootorika koordineerimine. Peenliigutuste arendamine. Liigutuste sooritamise verbaliseerimine (pedagoog – õpilane). Sobimatute liigutusstereotüüpide asendamine.

Põhitaotlus on kujundada baasoskuste harjumuslik sooritamine, arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine), oma tegevuse suunatud elementaarne kommenteerimine.

Rõhuasetus on oma MINA teadvustamisel, õppekavaterviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE ja MINA/ÕPILANE.

Kõne. Baassõnavara arendamine, situatiivse dialoogi harjutamine, etiketisuhtlemine. 2–3 lausungi tähenduse seostamine. Kohandatud lühitekstide tähenduse mõistmine (vajaduse korral kaasneb visuaalne näitlikkus). Mõnest lausungist koosneva teksti loomine (abiga).

Õppetöös rakendatakse valdavalt üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Õpilane hakkab oma tegevust elementaarselt kommenteerima, kasutades suunatult verbaalseid või alternatiivseid vahendeid. Õpetamine muutub ainekeskseks.

Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse kujundamine.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Vähendatakse negatiivsete hoiakute mõju. Kujundatakse TAHAN-motiivi kõrvale positiivse hinnangu abil PEAB-motiivi. Võimaldatakse valikuid.

Oluline on õpetada õpilast tuttavas situatsioonis jõukohaste ülesannetega võimalikult iseseisvalt toime tulema ja abiga ka keerukamates olukordades hakkama saama (varieeruv situatsioon, vahendid). Tehakse algust lihtsa töö oskuste õpetamise ning harjutamisega.

Taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) eristab tuttavaid objekte ja sündmusi, eristab olulisi tüüpilisi tunnuseid juhuslikest tunnustest, tunneb ära sama objekti eri taustal ja eri asendis;
- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis teiste objektide suhtes;
- 3) varieeruvates tingimustes sooritab tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboliteid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt – pilt – keeleüksus;
- 6) oskab astuda kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- 7) väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove ning küsib teistelt abi, kasutades keelelisi või alternatiivseid vahendeid;
- 8) teadvustab oma rolli ühistegevuses osalejana;
- 9) valib tuttavates situatsioonides käitumiseks sobivaid õpitud käitumismalle;
- 10) hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab tuttavates situatsioonides ohtu ette kujutada ning ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) valib tegevusakti eesmärgist lähtuvalt sobivaid vahendeid;
- 13) säilitab õppeülesannete täitmise ajal tähelepanu (kuni 5 min);
- 14) täidab lühikesi ja arusaadavaid korraldusi harjumuspäraselt tegutsedes, kommenteerib suunatult tegevust (*mida teeb?, mida?, millega?, kus?*);
- 15) säilitab töömälus kuni 5 objekti järjestuse;
- 16) lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades;
- 17) orienteerub ööpäeva rütmiga seotud tegevustes, teab nädalapäevade ja aastaegade järjestust;
- 18) sooritab erisuunalisi liigutusi ja liigutuste stereotüüpset ahelat mälukujutlustele toetudes, suudab koordineerida eri kehaosade mootorikat;
- 19) võrdleb suunatult oma töö resultaati näidisega;
- 20) sooritab eneseteeninduse toimingud vastavalt omandatud kogemusele.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused III arengutasemel

Tunnetustegevuses kasvab märgatavalt mälu roll ja kujuneb osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ette kujutada tegevust tuttavas situatsioonis. Tähelepanu hoidmist soodustab harjumustele toetuv tegevus.

Tajude arendamine. Aja ja ruumi analüütiline tajumine samal ajal eri meeltega, tuttavate objektide ja sündmuste mitmetele tunnustele ja mälule toetuv (simultaanne) tajumine, kogemustele toetuv stseenide ja lihtsate stsenaariumite analüütiline tajumine (jälgitav sündmus, pilt, pildiseeria, tekst).

Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste valikuline äratundmine ja meenutamine ülesandest lähtuvalt. Kogemuste ja esitatud teabe eristamine. Mälukujutluste konkretiseerimine ja uute seoste loomine täiendava teabe abil.

Stereotüüpsete tegevusaktide variatiivsuse kujundamine, juhuslike/stereotüüpsete assotsiatsioonide pidurdamine. Lühikese ja arusaadava instruksiooni säilitamine mälus ja selle arvestamine toimingut sooritades. Kujutluste verbaliseerimine, graafiline kujutamine.

Mõtlemine. Kaemuslik-praktilisele mõtlemisele lisandub osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ülesannete täitmist kujutlustele toetudes. Vajalike abivahendite valimine või valmistamine. Õppeülesannete täitmine, toetudes isiklikele kogemustele ja eri meeltega tajutavatele vahenditele (sh kõnele).

Rühmitamine 2–3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine.

Elementaarsete põhjus-tagajärg-seoste teadvustamine praktilises tegevuses.

Motoorika. Praktiliseks tööks vajalike liigutuste omandamine (spetsiifika sõltuvalt tegevusest). Liigutusstereotüüpide kujundamine sõltuvalt tegevusest, varieerimine sõltuvalt tingimustest. Liigutuste teadlik järjestamine, lähtudes osatoimingute ahelast.

Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus ja õpitud tegevustes.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE suhted kodukoha ja tegevusega.

Baas- ja vähe laiendatud lausungi mõistmine ja kasutamine suhtlemisel. Suuliste ja kirjalike kohandatud lühitekstide mõistmine. Oma tegevuse ja tajutud sündmuse sõnastamine lühitekstina, täiendava teabe lisamine küsimustele vastates.

Täiendava teabe vajadusest ja puudulikkusest mõistmisest teatamine. Õpitud suhtlemisstrateegiate rakendamine. Situatsioonile vastav rollisuhtlemine. Väljendite mõningane varieerimine, ütluse pragmaatilise tähenduse tuletamine situatsioonis.

Õppetöös rakendatakse jätkuvalt üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi, õpilast suunatakse oma tegevust kommenteerima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahenditega. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Elementaarse lugemis-, kirjutamis-, arvutamise- ja mõõtmisoskuse kujundamine ja oskuste kasutamine tegevuses.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Motiivi ja eesmärgi seose teadvustamine: TAHAN – TEEN; PEAB / ON VAJA – TEEN; TAHAN – EI TOHI – EI TEE. PEAB-motiivi kõrvale VAJA-motiivi kujundamine positiivse hinnangu abil lähtuvalt eesmärgist või tulemuse teadvustamisest.

Oluline on õpetada õpilast võimalikult iseseisvalt toime tulema. Kujundatakse lihtsa töö oskusi:

- 1) omandatud toimingute rakendamine ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes;
- 2) toimingute suunatud planeerimine, teabe otsimine sõltuvalt ülesandest (pilt, plaan, lühitekst);
- 3) töövahendite ja materjali sobivuse hindamine;

- 4) kujutluse loomine tulemustest – osatoimingute ning vahendite valik ja järjestamine;
- 5) suunatud enesekontroll: osatoimingute/operatsioonide järjestus ja tulemused, toimingute tulemus (võrdlemine näidisega).

Taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tunneb kirjelduste järgi ära ja kujutab ette tuttavaid objekte ja sündmusi;
- 2) teadvustab objekti asukohta ruumis, arvestab kahte parameetrit (*all paremal, taga peal* jne);
- 3) sooritab ka varieeruvates tingimustes harjumuslikke tegevusakte iseseisvalt;
- 4) oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgist lähtudes;
- 5) tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt – pilt – skeem – keeleüksus;
- 6) oskab suhelda tuttavas situatsioonis vastavalt rollile nii täiskasvanute kui ka kaaslastega;
- 7) väljendab oma vajadusi ja soove, arvestades etiketisuhetlemist ja tuttavaid käitumisreegleid, tal on kujunenud hoiak ja oskus teatada teabe puudulikkusest ja täiendava teabe vajadusest;
- 8) teadvustab oma rolli tegevuses;
- 9) oskab tuttavates situatsioonides valida sobivat käitumismalli, lähtudes motiividest TAHAN – ON VAJA – PEAB ja reeglitest TOHIB – EI TOHI;
- 10) hindab tajutavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI;
- 11) suudab ette kujutada ohtlikke situatsioone, neid vältida ja ohule adekvaatselt reageerida;
- 12) suudab tegevusakti eesmärgist lähtuvalt valida, ise teha ja kasutada sobivaid vahendeid variatiivsetes tingimustes;
- 13) suudab jõukohaste õppe- ja tööülesannete täitmise ajal olukorrast sõltuvalt tähelepanu ümber lülitada ja säilitada.

1.4.2 Hooldusõpe

I arengutasemel orienteerub õpilane ümbritsevas ja iseendas aistingute tasandil. Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, luua eeldused geštalttaju kujunemiseks.

Tähelepanu. Pilkkontakti saavutamine, lühiajaline hoidmine ja suunamine. Tähelepanu hoidmiseks vajaliku kehaasendi säilitamine või võimetekohane muutmine. Võimaluse korral oma käeliigutuste jälgimine.

Tähelepanu lühiajaline hoidmine žestide ja/või sõnaga, pilgu hoidmine ja vähene säilitamine objektide liigutamisel või paigutuse muutmisel.

Tähelepanu säilitamise kestuse pikendamine – lapse jaoks märgatavate stiimulite esitamine koos positiivse kinnitusega. Tähelepanu ümberlülitamine stiimuleid asendades.

Aistingud ja taju. Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne). Oma keha puuetundlikkuse arendamine.

Mälu. Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel.

Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.

Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on mootorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja imiteerimise järgi, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigutusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine.

Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

Õpetuse põhitaotluseks on elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas situatsioonis pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.

Esimesel arenguastmel on rõhuasetus õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel.

Häälelisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine) ja sümbolina (sõna ja eseme koosesitus). Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilaste füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

Laste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, toon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine.

Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma.

Taotletavad pädevused I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad inimesed;
- 2) tajub lähiümbruses asetsevaid objekte (sh erisugusel taustal);
- 3) sooritab stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel;
- 4) hoiab kätte pandud esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti;
- 5) tunneb enamasti ära tuttavad žestid;
- 6) reageerib kontaktile (häälel, puudutus, sõna) liigutuste, žestide ja häälitustega, otsib mõnikord kontakti;

- 7) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 8) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sek);
- 9) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdlust, reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale;
- 10) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust füüsilise abiga.

II arengutasemel on õpilaste juhtivaks tunnetustegevuseks kohanemine ümbritsevaga gešalttajule toetudes ja oma keha seisundi tajumine.

Tähelepanu. Elementaarse valikulisuse kujundamine koostegevuses.

Tähelepanu suunamine ja hoidmine žestide ja sõnaga, objektide jälgimine nende liigutamisel või paigutuse muutmisel.

Taju. Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus; heli, müra, temperatuur, pinnaomadused), esemetega manipuleerimine, sh koostegevuses vastavalt nende funktsioonile.

Mälu. Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, žestiga). Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine.

Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostegevuses, mõne tuttava objekti valimine koostegevuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.

Motoorika. Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja käelliigutuste seostamine. Kahe või enama eri liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

II arengutaseme põhitaotlus on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpsetes situatsioonides, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingute sooritamine variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile tuttavas situatsioonides.

II arengutasemel on rõhuasetus õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusesse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede sooritamine iseseisvalt.

Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamiseega.

Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine pedagoogile; objektile või tegevusele osutamine vastavalt oma kõnearengu tasemele.

Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse sobivaid õpikeskkondi.

Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

Positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine toimingute/operatsioonide sooritamise ajal ja järel. Negatiivsete emotsioonide pärssimine, rahulikumale käitumisele positiivse hinnangu andmine.

Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.

Taotletavad pädevused II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb ära 2–3 objekti hulgast mõne tuttava objekti;
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2–3 eristavat tunnust;
- 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult);
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib enamasti adekvaatselt suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (žestid, sõnad, pildid jne);
- 6) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt;
- 7) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku;
- 8) suudab koostegevuses valikuliselt tähelepanu suunata;
- 9) reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale/lausungile tegevussituatsioonides;
- 10) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/osatoiminguid iseseisvalt.

III arengutasemel hakkab õpilastel vähesel määral kujunema analüütiline tajus, põimudes mälukujutlustega.

Tähelepanu. Võimalikult iseseisev tähelepanu suunamine ja säilitamine oma praktilises tegevuses. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt stiimulilt teisele.

Taju. Objekti ja toimingute geštal- ja analüütiline taju (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistaju välja laiendamine.

Mälu. Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis, erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega / erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamise koostegevuses või iseseisvalt (protseduurimälu).

Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälu kujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2–3 objekti hulgast eeskju ja korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.

Motoorika. Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamise, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

III arengutaseme põhitaotlus on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamise variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, piktogrammi vm alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil.

III arengutasemel on rõhuasetus II arengutasemel omandatud oskuste täiustamisel ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamisel, õpilase kaasamisel eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamise.

Elementaarne suhtlemine: situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine / alternatiivsete vahenditega väljendamine.

Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse varieeruv igapäevaelu arvestav õpikeskkond.

Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, õpituatsioone, abivahendeid, suhtlemisvahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

Emotsioonide minimaalne intellektualiseerimine, sh negatiivsete emotsioonide pärssimine, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele.

Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes situatsioonides, õpilasele mõistetavate piirangute rakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine.

Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.

Taotletavad pädevused III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes);
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid;
- 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis;
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sh varieeruvates olukordades);
- 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires;
- 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 8) säilitab tähelepanu harjumuspärasest tegevuses (mõnest osatoimingust koosnev ahel);
- 9) reageerib ja vastab adekvaatselt arusaadavatele korraldustele;
- 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.

1.4.3 Täiendav õppeaeg, lisaõpe

Emakeel

- valdab elulistes olukordades vajalikku põhisoovavara
- oskab väljendada oma soove ja vajadusi
- oskab kasutada viisakusväljendeid
- oskab ennast tutvustada
- vajadusel alustab ja jätkab dialoogi, vestlust
- jätab meelde lühiteate ja oskab seda edastada
- oskab kirjutada oma ees- ja perekonnanime
- teab oma kodust aadressi
- tunneb ära terviksõna *kirjapildi* järgi
- tunneb üldkasutatavaid sümboleid
- suhtlemine eakaaslastega
- oskab väljendada oma tundeid
- oskab asjakohaselt käituda erinevates elusituatsioonides
-

Matemaatika

- teab naturaalarvude järjestust individuaalsete võimete alusel
- tunneb liitmise ja lahutamise praktilist tähendust
- arvutab võimetekohaselt
- orienteerub ööpäeva- ja aastarütmis
- teab kuude nimetusi ja oskab neid seostada aastaegadega
- tunneb rahatähti individuaalsete võimete alusel
- tunneb kella individuaalsete võimete alusel
- tunneb kuupäeva ja kellaaja märkimise viise
- tunneb õpitud mõõteriistu, mõõdab abiga

Orienteerumisõpetus

- oskab liikuda võimalikult iseseisvalt tänaval
- teab erinevate teenindusasutuste funktsioone
- oskab erinevates situatsioonides käituda vastavalt olukorrale
- oskab kasutada telefoni, teab hädaabi numbrit
- täidab hügieeninõudeid
- oskab hoolitseda oma välimuse eest
- oskab hoiduda ohtudest
- orienteerub vähese abiga tunniplaanis, kalendris
- oskab valida vaba aja tegevust ja tegeleb sellega vähemalt 15 – 30 minutit
- oskab etteantud võimalustest teha õigeid valikuid

Arvutiõpetus

- oskab arvutit avada ja sulgeda
- oskab kasutada hiirt ja klaviatuuri
- lihtsama teksti ärakiri
- oskab arvutit kasutada õppetöös ja vabal ajal ja tegeleb sellega vähemalt 20 minutit

Terviseõpetus

- täidab hügieeninõudeid
- teab tervisliku eluviisi algtõdesid
- oskab väljendada muutusi oma tervises
- esmaabi tervisehäirete korral; mõistab ravimite vajalikkust
- tunneb erinevaid meditsiinasutusi
- seksuaalkasvatus, ebasoovitava käitumise piiramine
- oskab hoiduda ohtudest, ohtude tekkimisel abi kutsuda

Tööõpe/Kodundus

- teab hügieeni- ja ohutustehnikanõudeid ja täidab neid
- oskab abiga sisseoste planeerida ja vajalikke sisseoste teha
- oskab abiga maksta sisseostude eest
- oskab lihtsamaid toite valmistada
- oskab lauda katta ja seda pärast sööki koristada; oskab kaaslasi teenindada
- oskab tõsta taldrükule paraja toidukoguse
- oskab pesta nõusid
- oskab koristada kööki ja asetada asjad õigetele kohtadele
- tunneb erinevaid köögiseadmeid ja oskab neid kasutada
- teab toiduainete säilituskohti
-

Tööõpe/Puhastamine ja koristamine

- oskab juhendamisel teha lihtsamaid majapidamistöid
- oskab juhendamisel teha lihtsamaid töid õues ja aias
- tunneb erinevaid majapidamismasinaid ja –tehnikat ning oskab juhendamisel neid kasutada
- viib alustatud töö või tegevuse lõpule
- tutvub erinevate ametite ja töövaldkondadega
- oma töökohas puhtuse ja korra hoidmine
- õiged tööasendid/kehahoid
- oskab vajadusel paluda abi; oskab märgata abivajajat
- oskab töötada meeskonnas

Kunst ja käeline tegevus

- teab ohutustehnika reegleid
- oskab joonistada teemakohast pilti
- oskab kasutada erinevaid tehnikaid; värvimisel erinevaid värve
- kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel
- kasutab abiga niiti ja nõela
- omandab erinevaid kujutavaid tegevusi (voolimine, põimimine jne.)
- teab erinevaid käsitöömaterjale
- oskab kasutada erinevaid tehnikaid
- korrastab tööpaiga
- on käinud erinevatel näitustel

Kehaline kasvatus

- oskab sooritada lihtsamaid harjutusi erinevate vahenditega
- oskab mängida lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge
- suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest
- oskab tegutseda paaris ja rühmas

- omandab hügieeniharjumused
- oskab käituda/tegutseda erinevates spordiasutuse ruumides (Spordihall, ujula)
- jõu ja vastupidavuse harjutamine
- rühiharjutused

Muusikaõpetus

- oskab oma häält kasutada valjult ja vaikselt
- tunneb erinevaid muusikaliike
- oskab liikuda muusika saatel
- tunneb ära erinevaid pille välimuse ja hääle järgi
- oskab kasutada mikrofoni
- oskab esitada õpitud laule ja rütmipillilugusid
- osaleb kontsertidel

Liikumine ja rütmika

- oskab liikuda kooskõlas muusikaga
- oskab esitada õpitud liikumiskava, tantsu
- oskab tantsida lihtsamaid seltskonnatantse
- oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada
- teab ja järgib põhilisi viisaka käitumise reegleid pidudel ja avalikes kohtades

1.5 Õppekava läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted

Õppekava läbivad teemad tulenevad põhikooli riiklikust õppekavast. Õpe toimub erinevate ainete või tegevusvaldkondade sisu lõimumisel. Eesmärgiks on kujundada õpilase võimalikult iseseisev toimetulek.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - taotletakse õpilase võimete piires otsuste ja valikute tegemise, tegevuste kavandamise ja läbiviimise oskuste arenemist.

Projekt õpilaskohvik.

Karjäärinõustamine lisa-aasta praktika raames.

Tutvumine erinevate elukutsetega ja ametiasutuste külastamine.

Koostöö erinevate võrgustiku lülidega ja jätkuõppe võimaluste tutvustamine.

Keskkond ja jätkusuutlik areng - taotletakse õpilase kujunemist hoolivaks ja säästvaks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda.

Õppekäigud ja matkad vastavalt käsitletavatele teemadele.

Kooliümbruse heakorrastamine (riisumine, lumekoristus, taimede ettekasvatamine, istutamine, põõsaste lõikamine, heakorratalgud).

Taaskasutuse rakendamine (prügi sorteerimine, materjalide taaskasutus).

Suuname tähelepanu säästlikule ja loodussõbralikule eluviisile.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - taotletakse õpilase kujunemist ühiskonnaliikmeks, kes osaleb aktiivselt oma võimetele vastavalt ühiskonnaelus.

Õpilaste õiguste ja kohustuste selgitamine, aktiivse kaasalöömise toetamine koolielus
Võrdsete võimaluste tagamine, linna ja kogukonna üritustel osalemine
Sidusgruppide kaasamine koolielu huvitavamaks muutmisel (esinemine lasteaedades, puuetega inimeste kojas, päevakeskuses, noortekeskuses, linnaüritustel)
Perede osalemine MTÜ Toetuskeskus Meiela arendusel (lasteaialaste etendused, gümnaasiumiõpilaste esinemised, ürituste korraldamised).

Kultuuriline identiteet - kujundatakse õpilases austust oma kodumaa, rahva ja kultuuri ja kommete vastu. Õpetatakse väärtustama teisi rahvaid, keeli ja kombeid, olema salliv.

Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine õpilasüritustega (näitused, ettelugemised, koolipeod).
Koostöö Võru linna kultuuriasutustega (muusikakool, muuseumid, kultuurimaja, raamatukogu).
Koostööprojektid (Eestisesed, rahvusvahelised, sõpruskoolid).

Teabekeskond - taotletakse õpilase oskust leida enda jaoks vajalikku ja huvitavat teavet erinevatest infoallikatest.

Õpetajate suunamisel orienteerumine aktuaalsetes päevasündmustes, infoallikate kaudu uudiste jälgimine.
Võru linna tundmaõppimine (orienteerumismängud, fotojaht, õppekäigud).
Erinevate Eesti paikkondadega tutvumine (kooliekskursioonid, väljasõidud).
Õpilaste juhendamine kooli raamatukogu ja interneti kasutamisel.
Projektitegevuste kaudu erinevate riikide tutvustamine.

Tehnoloogia ja innovatsioon - taotletakse õpilase oskust kasutada kaasaegseid seadmeid ja IT vahendeid.

Kaasaegsete kommunikatsioonivahendite kasutamine õpilastega suhtlemisel (Boardmaker, AAC ja piktogrammide programmid, kommunikaatorid).
Perede juhendamine ja julgustamine kommunikatsioonivahendite hankimisel ning kasutamisel.
Interaktiivsete õppematerjalide koostamine ja kasutamine (puuetahvel).
Kaasaegse tehnoloogia kasutamine ainetundides (õmblusmasinad, kangasteljed, eluõpetuse klassi sisustus).
Erivajadustega õppijale mõeldud vahendite kasutamine (Saori kangasteljed, PEP-R testi vahendid, helikiir, vibroakustiline vesivoodi, teraapiavahendid).

Tervis ja ohutus - taotletakse õpilase kujunemist tervislikke eluviise järgivaks inimeseks, kes püüab hoiduda ohtudest ning oskab ohuolukorras võimalikult asjakohaselt käituda ja abi otsida.

Tervislike eluviiside propageerimine (toitumine, liikumine), hoidumine meelemürkidest.
Turvalise elukeskkonna põhimõtete selgitamine (liikluskasvatus, esmaabi, politsei ja päästeamet).
Õpilaste ja perede teavitamine virtuaalmaailma ohtudest.

Liikumisaktiivsuse tõstmine (Võru Spordikeskuse kasutamine, ujumine Väimela Tervisekeskuses, suusatamine, osalemine eri- ja paraolümpia üritustel, tantsufestivalil).
Koostöö abivahendifirmadega.
Rehabilitatsiooniteenuse osutamine.

Väärtused ja kõlblus - taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliseks inimeseks, kes peab lugu endast ja teistest, väärtustab ausust, õiglust ja hoolivust.

Õigete väärtuste - sallivuse, empaatiavõime, viisaka käitumise – edendamine (vastavad teemad tundides, arenguveestluste ja ühisürituste kaudu).
Korrektse eesti keele kasutamine.

1.6 Ülekoooliliste ja koostööprojektide kavandamise põhimõtted

- Õppekasvatustööd toetavad
- Rikastavad ainekava läbivaid teemasid
- Toetada õppekavavälist tegevust.

Arengukava tegevuskavast lähtuvalt määratakse enne õppetöö algust üldtööplaanis ära konkreetsed õppekava toetavad projektitegevused.

1.7 Hindamise korraldus

1.7.1 Hindamise põhimõtted

Võru Järve Kooli õpilaste hindamise aluseks on põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ning põhikooli riiklik õppekava.

Käitumise ja hoolsuse hindamisel lähtutakse kooli õppekava ning kooli kodukorra nõuetest.

Õpilase õpitulemuste hindamisel lähtutakse individuaalses õppekavas püstitatud eesmärkidest.

1.7.2 Hindamise eesmärgid

Võru Järve Koolis on õpitulemuste hindamise eesmärk:

- anda tagasisidet õpilase õpiedukusest ja toetada õpilase arengut;
- suunata õpilase võimalikult adekvaatse enesehinnangu kujunemist, toetada edasise haridustee valikut;
- innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel.

1.7.3 Hindamisest teavitamine

Teadmiste ja oskuste hindamise põhimõtteid ja korda tutvustavad õpilastele ning lastevanematele klassijuhataja, aineõpetajad.

Õppenädala algul teeb õpetaja õpilastele teatavaks õpitavad teadmised ja oskused ning nende omandamisele hinnangu andmise aja ja vormi.

Õpilast ja tema vanemaid teavitab kool õppeveerandi jooksul saadud hinnangutest õpilaspäeviku ja õppeveerandi lõpus klassitunnistuse kaudu.

1.7.4 Õpilaste teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

Võru Järve Koolis kasutatakse õppeprotsessis kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämiste kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpilane kaasatakse hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel hinnata ning tõsta õpimotivatsiooni.

Õpilase teadmisi ja oskusi hindab vastava õppeaine õpetaja õpilase suuliste vastuste, kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud taotletavatele õpitulemustele ning IÕK-s püstitatud eesmärkidele.

Jooksva hindamise eesmärgil teeb õpetaja märkmeid klassi puudumiste ja hilinemiste päevikusse, et oleks võimalik õpilase arengut iseloomustada ning vajadusel individuaalset õppekava korrigeerida.

Kokkuvõttev sõnaline hinnang on aluseks tunnistuste väljaandmisel 2x õppeaastas (I ja II poolaasta lõpus).

Teavet õpilase õpitegevuse kohta edastab iga õpetaja klassijuhatajale kord poolaasta jooksul.

Õppeaine aastahinne pannakse välja IÕK täitmise tulemuste järgi.

Kui õppeaine veerandi- või aastahinnet ei ole olnud võimalik välja panna, siis kuulub õpilase IÕK koheselt ümbervaatamisele.

Kõik toimetuleku- või hooldusõppes õppivad õpilased viiakse üle järgmisesse klassi või lõpetavad kooli.

Õpilase hindamisega seotud vaidlusküsimusi lahendab kool lapsevanema kirjaliku põhjendatud taotluse alusel. Otsusest teavitab kool lapsevanemat kirjalikult viie tööpäeva jooksul pärast otsuse vastuvõtmist.

Kui lapsevanem ei ole otsusega nõus, võib ta pöörduda kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle järelvalvet teostava asutuse poole viie tööpäeva jooksul arvates otsusest teadasaamisest.

1.7.5 Kokkuvõtivate sõnaliste hinnangute andmisel kasutatav hindedüsteem

Õpitudemusi hinnatakse järgmiselt:

tuleb toime hästi (TTH) – õpilane täidab tööülesande lihtsa juhendi või korralduse järgi;

tuleb toime (TT) - õpilane vajab ülesannete lahendamiseks õpetajapoolseid selgitusi, tuleb ülesannetega vähese abiga iseseisvalt toime;

tuleb toime sõnalise abiga (TTAs) – õpilane vajab ülesannete lahendamiseks mitmekordseid selgitusi;

tuleb toime näidise või eeskuju järgi (TTAn) - tuleb ülesannetega õpetaja abiga toime, kasutades abivahendeid, näidiseid;

tuleb toime koostegemisel (TTAk) – õpilane vajab ülesannete lahendamisel pidevat individuaalset juhendamist, abi, tuleb toime ainult õpetajaga koos tegutsemisel.

Hinnangut „ei tule toime“ ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

Kui õpilase teadmised ja oskused on suuremad / väiksemad kui antud hindamiskaala võimaldab hinnata, kuulub õpilase IÕK kohesele ümbervaatumisele.

1.7.6 Käitumise ja hoolsuse hindamine

Võru Järve Koolis on käitumise ja hoolsuse hindamise eesmärk:

- suunata õpilast järgima üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täitma kooli kodukorra nõudeid;
- motiveerida õpilast hoolikalt täitma õppeülesandeid.

Võru Järve Koolis on õpilase käitumise hindamise aluseks kooli kodukorra ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide täitmine koolis.

Käitumise ja hoolsuse hindamise põhimõtteid tutvustab õpilastele ning lastevanematele klassijuhataja.

Käitumishindega „**eeskujulik**” hinnatakse õpilast, kellele üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine on harjumuspärane tavaolukorras, kes täidab kooli kodukorra nõudeid eeskujulikult ja järjepidevalt.

Käitumishindega „**hea**” hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme õpitud olukordades ning täidab kooli kodukorra nõudeid.

Käitumishindega „**rahuldav**” hinnatakse õpilast, kes üldiselt järgib meeldetuletamisel üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme, täidab kooli kodukorra nõudeid, kuid vajab korralekutsumist.

Käitumishindega „**mitterahuldav**” hinnatakse õpilast, kes ei täida kooli kodukorra nõudeid, ei allu õpetaja nõudmistele ega järgi üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme. Õpilase käitumise võib hinnata „mitterahuldavaks” ka üksiku õigusvastase teo või ebakõlbelise käitumise eest.

Võru Järve Koolis on hoolsuse hindamise aluseks õpilase suhtumine õppeülesannetesse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus ülesannete täitmisel, soov aktiivselt osaleda õppetöös.

Hoolsushindega „**eeskujulik**” hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse alati kohusetundlikult, õpib võimetekohaselt, on töökas ja järjekindel, ilmutab omaalgatust ja viib alustatud töö lõpuni.

Hoolsushindega „**hea**” hinnatakse õpilast, kes üldjuhul täidab õppeülesandeid võimetekohaselt ja / või õpetaja meeldetuletusel koheselt, on töökas, hoolikas ja järjekindel õppeülesannete täitmisel. Hoolsushindega „**rahuldav**” hinnatakse õpilast, kes täidab õpetaja korduvate meeldetuletuste järel oma õppeülesandeid, kuid ei ole piisavalt töökas ja järjekindel õppeülesannete täitmisel ega täida õppeülesandeid oma tegelike võimete kohaselt.

Hoolsushindega „**mitterahuldav**” hinnatakse õpilast, kes ei täida õppeülesandeid võimetekohaselt, suhtub õppeülesannetesse lohakalt ja vastutustundetult.

1.8 Õpilaste juhendamise ja lastevanemate teavitamise, nõustamise põhimõtted ning korraldus

1.8.1 Individuaalse õppekava koostamine

Individuaalne õppekava on kirjalik dokument, mis määrab kindlaks õpilase arengulisi erivajadusi arvestava õppe individuaalsed eesmärgid ja eriabi teenused, mis on vajalikud õppe-eesmärkide saavutamiseks.

Individuaalne õppekava koostatakse igale õpilasele, pärast õpilase arengu mitmekülgset hindamist. Individuaalõppekava koostamist juhib klassijuhataja, osalevad kõik õpilasega tegelevad erialaspetsialistid ja õpilase vanemad.

Individuaalse õppekava koostamisel lähtutakse ainekavades märgitud tegevustest ja teemadest, õpilase arengutasemest ning individuaalsetest vajadustest, huvidest. Iga arenguvaldkond esitatakse konkreetsest õpilasest lähtuvate õppe-eesmärkidenä, millest juhinduvad nii kooli õpetajad kui ka lapsevanemad.

Vajalik on lastevanematele/hooldajatele tutvustada õpilase õppetöö eesmäärke ja meetodeid.

Individuaalse õppekava rakendamisel on viis etappi:

- õpilase arengutaseme esialgne kirjeldamine / hinnang;
- lühi- ja pikaajaliste eesmärkide püstitamine ja vajaliku eriabi määramine sh spetsiifilise õppevara kasutamine;
- õpetamine ja õppeprotsessi fikseerimine;
- individuaalse õppekava korrigeerimine;
- kokkuvõtva hinnangu koostamine õppeaasta lõpus.

Õpieesmärgid peavad olema kohased väljakutsed konkreetsele õpilasele ja sõnastatud selgelt.

Õpilaste IÕK korrigeeritakse igal õppeaastal.

1.8.2 Grupitunnid

Koolis võib moodustada liitklasse kui õpilaste arv ühes klassis on alla piinormi. arema võimetekohase õpitulemuse saavutamiseks moodustatakse võimalusel grupid.

1.8.3 Rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavuse korraldus

Kool korraldab koostöös MTÜ Toetuskeskus Meielaga (vajadusel teiste reh. asutustega) rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavuse lähtudes lapsevanema soovist:

- rehabilitatsiooniplaani koostamine
- rehabilitatsiooniteenused (individuaalne teraapiline tegevus)
- suvine laager
- igakülgne sotsiaalsete oskuste arendamine (ujumas käimine, õppekäigud)
- PEP-R testi läbiviimine
- suhtlemisraamatud
- invaabivahendid.

Õppeaasta algul kavandatakse kooli üldtööplaanis konkreetsete rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus ja analüüsitakse kaks korda õppeaastas.

1.8.4 Tugisüsteemide (tugispetsialistide) rakendamine

Õpilaste arengu toetamiseks rakendatakse tugisüsteeme: ühe õpilase õpetamisele keskendatud õpe; koolipoolne isiklik abistaja või tugisik; sotsiaalministeeriumi poolne isiklik abistaja või tugisik vm.

1.8.5 Rühmatunnid, loomingulised tegevused koolitöös

Võimalusel saavad õpilased osaleda pärast õppetööd erinevates arendavates huvitegevustes.

- võimlemise rühmatund

Võimlemise rühmatunnid toimuvad kord nädalas, peale õppetööd.

Tund on mõeldud eelkõige õpilaste vabaaja sisustamiseks ning liikumisest rõõmu tundmiseks. Rühm moodustatakse sarnaste kehaliste võimetega õpilastest, et oleks huvitav ja jõukohane harjutusi sooritada.

Tunnis sooritatakse rühi- ja tasakaaluharjutusi, täiustatakse kehalise kasvatus tunnis õpitut, tehakse aeroobikat, üldist võimlemist, tasakaalu- ja koordineerimisharjutusi, liikumismänge jne. Väga palju kasutatakse vahendeid. Ka hügieenil on suur tähtsus, peale tundi käiakse pesemas.

- joonistamise rühmatund

Tunnid toimuvad kord nädalas, peale õppetööd. Tunnis osaleb 3-6 õpilast. Tundide teemad haakuvad koolis päevakorral olevaga. Joonistamise rühmatundide eesmärgiks on meeldivas keskkonnas tegeleda arendava käelise tegevusega ja tunda rõõmu valminud töödest. Õpetaja püüab arendada joonistamisoskust ning märgata andekaid õpilasi. Tegelemine kunstiga aitab õpilastel lõdvestuda.

- käsitöö rühmatund

Käsitöö rühmatundide eesmärgiks on õpilaste vabaaja sisustamine peale tunde. Rühmatund toimub kord nädalas. Tegeletakse villa viltimisega, kangastelgedel töötamisega. Kogu tööprotsessi vältel on taustaks rahulik muusika. Tööde esimeses etapis vaadeldakse ajakirjadest ja raamatutest pilte ideede jaoks, sellele järgneb oma töö kavandi visandamine ja värvide valimine. Kuna tööd on väga mahukad, siis kulub selleks mitu rühmatundi, mõne töö puhul kogu õppeveerand. Ringis valminud töödest on plaan korraldada koolisisene näitus.

- musitseerimise rühmatund

Individaaltunnid või musitseerimine õpilasarühmadega võimaldavad õppida esinemisteks, lisana laule või erinevaid liikumisi, samuti individuaalselt tegeleda ratastooliõpilastega. Võimaldab eraldi õppida partiisid rütmipillilugudes. Rühmatunnid võimaldavad laiendada laste lauluvara ja madala enesehinnanguga või esinemisjulgueta õpilasi individuaalselt arendada. Individuaalne tegelemine mõjutab õpilast emotsionaalselt ja loob võimaluse ülejäänud õpilasgrupis ennast teistega võrdsena tunda. Erinevate pillidega töötamine arendab peenmotoorikat (kandleid, klahvpillid jne) ja kõnetute laste puhul avardab eneseväljenduse võimalusi.

1.9 Karjääriteenuste korraldus

Õppeaasta algul kinnitatakse üldtööplaanis karjääriteenuste korraldus algavaks õppeaastaks.

Karjäärinõustamine kujuneb täiendavatel õppeaastatel oluliseks õppe osaks. Tegevusvaldkondade alusel tervikõppes omandatud igapäevaoskustele toetudes toimub liikumine võimalikult tavapärase põhikoolijärgse õppe suunas. Praktiliste tööülesannete täitmisel saadud isikliku kogemuse alusel tekib õpilasel asjakohane arusaamine oma võimetest ja huvist, samuti valmidus erinevateks valikuteks reaalse võimaluste piires.

Karjäärinõustamine on seotud tööõppe ja valikainete käsitlemisega kogemusõppe põhimõtete järgi. Praktiliste tööülesannete täitmisel saadud isikliku kogemuse alusel tekib õpilasel asjakohane arusaamine oma võimetest ja huvist, samuti valmidus erinevateks valikuteks reaalse võimaluste piires. Kutse-eelsete tööaluskoste omandamine valikainete ja tööõppe kaudu moodustab täiendavas õppes olulise osa töö ja täiskasvanueluks valmistumisel.

- jätkuõppe võimaluste tutvustamine
- tutvumine erinevate elukutsetega
- ametiasutuste külastamine
- õpilaskohvik
- praktilised tegevused koolis ja väljaspool kooli
- koostöö erinevate võrgustiku lülidega.

1.10 Õpetaja töökava koostamise põhimõtted

Töökava on dokument, mille alusel toimub õppetöö klassis. Selle koostamine ja täiendamine kuulub klassiõpetaja ja aineõpetaja pädevusse.

Klassiõpetaja ja aineõpetaja koostavad kooli õppekava, kooli üldtööplaani ja õpilaste IÕK-de alusel töökava, mis arvestab klassi omapära, õpilaste vaimseid ja füüsilisi võimeid, kooli arengusuunda ja materiaalseid ressursse.

Töökava koostamise ning rakendamisega saavad klassi- ja aineõpetaja endale suuremad õigused, aga ka suurema vastutuse õpilaste ja nende vanemate ees. See on koolikultuuri teadvustamise protsess.

Töökavad on vormistatud kuude kaupa nädalaplaanina.

Õppesisu on liigendatud ulatuslikumate õppeteemade järgi. Näidatud on olulisemad alateemad, käsitletavat põhimõistet, kasutatavad meetodid, õpekirjandus, õppevahendid jm õppematerjal.

Ainetundide õppesisu arvestab ja lõimub võimalusel olustikuõpetuse nädalateemaga.

Õpetaja töökava õppesisu osas kavandatakse täpselt eesmärgistatud õppeülesanded õpilaste igakülgseks arendamiseks.

Õpetaja töökava struktuuri ja vormi kinnitab kooli direktor.

Õpetaja töökava esitatakse kinnitamiseks direktorile vastavalt kokkulepitud ajakavale.

1.11 Õppekava toetav kirjandus, õppevahendid

Võru Järve Koolis kasutatavad õppevahendid:

1. Toimetuleku- ja hooldusõpet toetav kirjandus.
2. IÕK eesmärgi toetavad tööraamatud ja töövihikud.
3. Individuaalsed töölehed (paber, tahm, kiled, kiirkõitjad jne.).
4. Käelise ja kunstitunni vahendid.
5. Käsitöö vahendid.
6. Eluõpetuse tunni õppevahendid (puhastusvahendid, hooldusvahendid, enesehügieenivahendid, kodundustunnid õppevahendid jne.).
7. Kehalise kasvatuse õppevahendid (suusad, spordivahendid, võimlemismatid jne.).

8. Muusika, rütmika õppevahendid.
9. Piktogrammide ja Boadmakeri programm
10. Alternatiivsed kommunikatsioonivahendid (kommunikaator, PCS pildid, tegevustahvlid, suhtlemisraamatud)
11. IT vahendid (arvuti, digikaamera, videokaamera jne.).

1.12 Õppekava toetava kirjanduse, õppevahendite soetamine

Õppevahendite soetamise ja õppekava toetava kirjanduse korrad on koostatud ja kättesaadavad Võru Järve Kooli käsiraamatust, mis asub kooli raamatukogus.

Õppekava toetava kirjanduse ja õppevahendite soetamine toimub vastavalt koolile eraldatud hariduseelarve toetuse suurusele.

1.13 Klassiväline tegevus

Klassiväliseid tegevusi korraldavad klassijuhatajad, õpetajad, õpetaja abid või pikapäevarühma kasvatajad. Klassivälised tegevused on ekskursioonid, ülekoolilised üritused, õppekäigud jne. Klassivälistel tegevustel kannavad õpilased ja nende saatjad helkurpaelu.

Kooli üldtööplaanis on välja toodud kogu kooli õpilasi kaasavad klassivälised üritused.

1.13.1 Pikapäevarühma töökorraldus

Pikapäevarühma töö on korraldatud direktori käskkirjaga kinnitatud päevaplaanile ja töökorralduse korrale Võru Järve Koolis.

- Pikapäevarühm võimaldab õpilastele tuge ja järelvalvet õppetööst vaba aja sisustamisel.
- Pikapäevarühma suurus on määratud „Põhikooli – ja gümnaasiumiseaduse” paragrahvi 26 lõikes 1 sätestatud klassi täituvuse piinormiga.
- Pikapäevarühma võetakse vastu lapsevanema või eestkostja kirjaliku avalduse alusel (5.septembrini või vajadusel ka hiljem).
- Kooli direktor kinnitab pikapäevarühma nimekirja üheks õppeaastaks oma käskkirjaga.
- Õppeaasta kestel arvatakse õpilasi pikapäevarühmast välja kooli direktori käskkirjaga lapsevanema avalduse alusel.
- Lapse pikapäevarühmast lahkumise (koju minemise) kord ja aeg on kindlaks määratud lapsevanema avalduses.
- Pikapäevarühm alustab tööd igal koolipäeval kell 15.00 ja lõpetab kell 17.30.
- Pikapäevarühm moodustatakse kogu kooli õpilastest avalduste alusel.

- Tööd pikapäevarühmas korraldab pikapäevarühma põhikasvataja koos teiste pikapäevarühma kasvatajatega poolaasta kaupa.
- Pikapäevarühma päevakava ja kasvatustöö arvestust pidava kasvataja kinnitab kooli direktor oma käskkirjaga.
- Kasvatajad on tööl graafiku alusel, mis on koostatud õppeaasta alguses ja kinnitatud kooli direktori poolt.
- Pikapäevarühma kasvataja tööülesannete hulka kuulub õpilaste bussidele saatmine (kui on ühel õpetajal viia üle kolme õpilase, viib kooli buss).
- Pikapäevarühma töö korraldamisel juhinduvad kasvatajad kooli õppe- ja kasvatustegevuse üldistest eesmärkidest.
- Pikapäevarühma kasvataja võtab lapsed vastu aineõpetaja või õpetaja abi käest ja märgib puudujad.
- Pikapäevarühma töö kajastub kasvatustöö päevikus.
- Pikapäevarühma töö toimub õppeaasta algul kokkulepitud ruumides.
- Pikapäevarühma kasutatavad vahendid on eraldi riulil.
- Olenevalt ilmast alates kella 15.00-st viibivad pikapäevarühma õpilased kooli õuealal.
- Võimalusel alates kella 15.00-st viibivad pikapäevarühma õpilased vabas õhus.
- Vajadusel võimaldada õpilastele lõunauinakut, mille kestel tagada järelvalve.

1.13.2 Ööruhma töökorraldus

Seoses mõjuva põhjusega, kooskõlastatult omavalitsusega on õpilasel võimalus jääda öömajale lapsehoiuteenuse raames lapsevanema avalduse alusel.

Ööruhma töö on korraldatud direktori käskkirjaga ja toimub vastavalt Võru Järve Kooli ööruhma töökorralduse alustele.

1.14. Koostöö lastevanemate ja hoolekoguga

Koostööd lastevanemate ja hoolekoguga täpsustatakse igaaastaselt üldtööplaanis ja kooli kodukorras.

Lapsevanemal on võimalik kasutada kooli raamatukogu.

Lapsevanematel on võimalus koolieluga kontaktis olemiseks osaleda erinevatel kooliüritustel: aktused, peod, õppereisid, lahtised tunnid jne.

1.14.1 Lastevanemate koosolekud

Vähemalt üks kord aastas viiakse läbi lastevanemate üldkoosolek ja koosolekud klassides. Klassijuhatajad kutsuvad koosolekud kokku vastavalt vajadusele. Koosolekute kohta koostatakse protokollid.

1.14.2 Arenguestlused vanematega

- Arenguestlused viiakse läbi kord õppeaastas. Kooli tulnud uutele õpilastele viiakse arenguestlus läbi I veerandi jooksul.
- Arenguestlusel osalevad klassijuhataja, lapsevanema ja õpilane. Vajadusel kaasatakse arenguestlusele teisi õpilasega töötavaid spetsialiste.
- Arenguestluste läbiviimiseks on koostatud küsimustik, mis antakse lapsevanemale vähemalt nädal enne vestluse toimumise aega.
- Küsimustiku koostavad klassijuhatajad koos aineõpetajatega ja selle kinnitab kooli direktor.
- Vestluse läbiviimiseks lepitakse kokku mõlemale poolele sobiv aeg.
- Arenguestluse üheks osaks on õpilase IÕK-s püstitatud eesmärkide arutelu ja nende korrigeerimine.
- Arenguestluse teise osana on oluline õpilase käitumise analüüs, õpilasele sobivate tingimuste kooskõlastamine lapsevanemaga, koostöös kokkuleppimine.
- Esilekerkinud probleemid ja nende lahendamise võimalused leiavad kajastamist arenguestluse kokkuvõttes, mis on eraldi lehel.
- Arenguestluse küsimustik ja kokkuvõte asuvad IÕK vahel.
- Arenguestlus protokollitakse ning allkirjastatakse klassijuhataja ja lapsevanema poolt. Alates III kooliaastast allkirjastavad protokollid ka õpilased.

1.14.3 Hoolekogu

Kooli hoolekogu liikmed valitakse vastavalt korrale ja kinnitatakse linnavolikogu poolt. Hoolekogu ülesandeks on kooli õpetajate, linnavolikogu, vanemate, vilistlaste ja kooli tegevust toetavate organisatsioonide ühine tegevus kooli õppe- ja kasvatustegevuse jälgimisel ning õppe- ja kasvatustegevuseks paremate tingimuste loomisele kaasaaitamisel.

1.15 Võru Järve Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Õppekava koostamise ja täiendamise töö eest vastutab direktori poolt käskkirjaga kinnitatud alaline töörühm.

Kooli õppekava arutatakse läbi ja avaldatakse arvamust õppenõukogus ning hoolekogus. Kinnitatakse kooli direktori poolt.

Õppekava on avatud pidevaks edasiarendamiseks.

II AINEKAVAD

2.1 Toimetulekuõppe ainekavad

2.1.1 Elu- ja toimetulekuõppe ainekava

Elu- ja toimetulekuõppe õpetamise põhimõtted

Elu- ja toimetulekuõppe on toimetulekuõppes üldõpetuse teljeks, teiste ainete õpetamine on tihedalt seotud elu- ja toimetulekuõppe teemadega.

Elu- ja toimetulekuõppe eesmärgiks on kujundada praktilise ja tunnetustegevuse elementaarsed oskused, võimalikult terviklikud kujutlused tajutava keskkonna objektidest ja nähtustest, oma kehast, inimeste tegevusest looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas, arusaadavatest moraalistest nõuetest.

Elu- ja toimetulekuõppe peamised teemad on: minapilt, sotsiaalsed suhted ja suhtlemine, loodusobjektid, inimeste tehtud/kasutatavad asjad, orienteerumine ruumis, orienteerumine ajas, ohutus. Käsitletavad teemad on tihedalt seotud õpilase endaga, õpilasele lähedaste inimesega ning ümbritseva keskkonnaga .

Elu- ja toimetulekuõpetuses läbitavad teemad on kogu toimetulekuõppe planeerimise aluseks. Soovitav on siduda teiste õppeainete sisu elu-ja toimetulekuõppe nädala (õppetsükli) teemaga. Õppetööd võib planeerida projektiõppepõhiselt.

Teemasid käsitletakse üldjuhul praktilise tegevuse käigus ja õpilaste praktiliste oskuste täiustamise eesmärgil.

Teemade käsitlemine on seotud igapäevaeluga koolis ja kodus, aastaringiga looduses ja rahvakalendris, erinevate tähtpäevade ja üritustega.

Õppimine ja harjutamine toimuvad võimalikult reaalses keskkonnas ja elulistes olukordades (vaatlused, katsed, õppekäigud erinevatesse asutustesse, matkad, kohtumised erinevate elukutsete esindajatega, rahvakalendri tähtpäevade tähistamine pidudega jms).

Elu- ja toimetulekuõppes on suur osakaal õppekäikudel, praktilistel tegevustel (harjutamisel), õuesõppel.

Juhtivaks protsessiks toimetulekuõppel oleval õpilasel on tajus. Seetõttu, tagamaks paremat õpitulemust, on oluline kaasata õppeprotsessi võimalikult erinevaid tajuprotsesse (vaatlemine, maitsmine, haistmine, kompimine, kuulmine).

Õpetamine lähtub konkreetse õpilase reaalsest ja potentsiaalsest arenguvallast, huvidest ja sotsiaalsest keskkonnast.

Õpetus toetab ja suunab õpilase arengut, valmistab õpilasi ette võimalikult iseseisvaks toimetuleks igapäevaelus ja osalemiseks kodanikuühiskonnas (kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine).

Elu- ja toimetulekuõppe õpetamisel toimetulekuõppes lähtutakse iga konkreetse õpilase hetke arengutasemest ja lähima arengu vallast. Individuaalse õppekava (IÕK) koostamisel arvestatakse iga õpilase individuaalseid võimeid, hetke arengutaset ja lähima arengu valda. Juhul, kui õpilase teadmiste ja oskuste tase ületab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava toimetulekuõppe elu- ja toimetulekuõppe ainekava õpitulemustes ja õppesisus esitatu, lähtutakse IÕK koostamisel põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe loodusõpetuse ja inimeseõpetuse ainekavades esitatud õppesisust.

Ainekava jaotus

1.-2. klassis on rõhuasetus oma mina teadvustamisel, ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga, oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga.

Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil.

Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Oluline on, et õpetamine toimuks võimalikult reaalses praktilistes situatsioonides. Väga oluliseks tuleb pidada eneseteeninduse alusoskuste õpetamist praktilises tegevuses.

1. Minapilt

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Tunneb ära endale kuuluvad esemed. Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta. Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
- Märkab suunamisel enda põhiemotsioone.
- Määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast, teab enda ja lähedaste nimesid. Teab enda sugu.
- Teab oma elukohta.
- Tunneb kehaosi, nimetab neid. Täidab hügieeninõudeid abiga.
- Osaleb tervislikel eluviisidel põhinevates tegevustes.

Õppesisu

MINA kui osaleja praktilises tegevuses.

Mina: Enda äratundmine fotolt. Oma kaaslaste nimed, enda nimele reageerimine, nimesildi äratundmine. Poiss-tüdruk – enda ja kaaslaste soo teadmine.

Inimese organism: Erinevad kehaosad, nende põhifunktsioon.

Tervislikud eluviisid: Ilma ja tegevusega sobiva riietuse, jalanõude kandmine.

Toit: Tervisliku ja mõõduka toidukogusega harjutamine.

Töö ja sport: liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.

Emotsioonid: Rõõmus, kurb, tõsine, vihane, solvunud, hirmunud. Enda emotsioonide märkamine, suunatud tähelepanu emotsioonile ja vajadusel selle reguleerimisele.

Sõprus: Klassi- ja koolikaaslased, nendega koos õppekäikudel, kooli üritustel viibimine.

Perekond: Perekonnaliikmed: ema, isa, vanaema, vanaisa, õde/vend. Perekonnaliikmete nimed.

Kodu: Minu kodu. Kodumaja. Kodu linnas ja maal. Erinevad ruumid ja asjad kodus.

Osalemine üritustel. Jutu kuulamine, õpetaja esitatud lavastuse jälgimine.

Ametid: Õpetajad ja teised koolitöötajad.

Raha: Teadmine raha olemasolust.

2. Eneseteenindusoskused ja käitumine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Teab ja kasutab õpitud viisakusväljendeid.
- Täidab hügieeninõudeid abiga. Sooritab igapäevatoiminguid osalise abiga.
- Korrastab abiga oma välimust.

Õppesisu

Igapäevaoskused: riietumine, pesemine, WC-s, raskuste puhul abi paluma suunamine.

Söömine: Söömine, söögilauas oma koha katmine ja enda koha koristamine.

Käitumine: Käitumine erinevates situatsioonides (tund, vahetund, rühmatuba, arstikabinet jne). Viisakussõnade palun-täna, tere-head aega kasutamine. Enda õige ja vale käitumise suunatud eristamine.

Hoiatus- ja teabemärgid: esmased kokkupuuted hoiatus- ja teabemärkidega: tualetid, arst, politsei.

3. Kool

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks:

- Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
- Tunneb ära endale kuuluvad esemed.
- Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta.
- Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
- Teab/kasutab pöördumisel kaaslaste ja õpetaja nime.

Õppesisu

Kool: Minu klass, selle sisustus, minu koht.

Minu õpetaja: õpetaja nimi.

Minu klassi õpilased: kaaslaste nimed, poisid/tüdrukud.

Erinevad ruumid koolimajas.

Tund ja vahetund: tööaeg-puhkeaeg.

Koolitarbed: Minu asjad, nende kasutamine ja korrashoid. Koolitarvete koht.

4. Vaba aeg

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Osaleb ühisüritustel ja –mängus. On kaasatud eakohaste ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse.
- Järgib päevaplaani.

Õppesisu

Mänguõpetus: Individuaalne mäng rühmas. Mänguasjade valimine, teisega jagamine ja paigutamine oma kohale.

Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Jõukohased pildiraamatud, jalutuskäigud, mängud toas ja õues jne. päevaplaani järgimine.

Sport: Õppekäigud kooli lähiümbruses.

Laulumängud, kullimängud.

5. Aeg

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Nimetab käesolevat aastaaega.
- Eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd, töö – ja puhkepäevi.
- Osaleb loodusvaatlustes.
- Tajub erinevate meeltega aastaaegu, nende tunnuseid, riietub abiga vastavalt aastaajale.

Õppesisu

Ajajaotus: Öö ja päev.

Ööpäeva osad: päev, öö. Õpilase tegevused päeval. Isiklik piltpäevaplaan.

Nädal: Kooli/tööpäevad, puhkepäevad. Nädalapäevade nimetused, äratundmine.

Aastaajad: Ühised suunatud loodusvaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine õpetaja abiga.

Sügis: eri meeltega tajutavad tunnused, värvid looduses, loodusnähtused sügisel (lehtede kolletamine, langemine). Aed sügisel. Sügisannid. Sügiseriietus.

Talv: eri meeltega tajutavad tunnused, talvised loodusnähtused (lumi, jää).

Talveriietus, oma riie äratundmine. Tegevused talvel: kelgutamine, lumememme ehitamine;. Loomade ja lindude toitmine talvel. Talispordivahendid: nende äratundmine. Tutvumine talviste tähtpäevadega: jõulud.

Kevad: eri meeltega tajutavad tunnused (lume sulamine, rändlindude saabumine, pajuoksad kevadel, esimesed kevadlilled). Kevadine riietus. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev.

Suvi: eri meeltega tajutavad tunnused (õpetaja suunamisel). Suvine riietus. Suvised tähtpäevad: jaanipäev.

Kalender: Teadmine kalendri olemasolust (ning otstarbest).

Kell: Teadmine kella olemasolust (ning otstarbest).

6. Elus ja eluta loodus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks:

- Tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed – ja puuvilju, taimi (sh fotolt, pildilt).
- Teab kodu- ja metsloomade häälsusi ja liikumisviise.
- Osaleb õppekäikudel tehes loodusvaatlusi.

Õppesisu

Elus ja eluta loodus: Esmane kokkupuude mõistetega elus/eluta.

Elusloodus:

Taimed:

Lilled: vaatlemine suunatult sügisel, talvel, kevadel, suvel. Õpitud lillede äratundmine kasvukohas, ruumides, pildil. Kujutamine kunsti ja käelise tegevuse töödes.

Puud: sügisel, talvel, kevadel, suvel.

Viljapuud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, ploomipuu.

Puuviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine, sh fotolt ja pildilt.

Aedviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine, sh fotolt ja pildilt.

Loomad:

Kodu- ja metsloomad, linnud:

Kodukoha loomad ja linnud.

Õpitud loomade ja lindude äratundmine, sh, fotolt, pildilt.

Loomade/lindude häälte äratundmine, matkimine.

Loomade/lindude liikumisviisid; äratundmine, liikumise matkimine.

Eluta loodus:

Mängud vee ja liivaga. Soe vesi/külm vesi. Savist voolimine.

Õhupalli täispuhumine/õhu väljalaskmine.

Valgus ja pimedus. Varjuteater.

7. Maateadus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus.
- Teab oma kodumaa ja linna minetust.
- Teab enda elukohta

Õppesisu

Elukoht: asula, kus õpilane elab. Linn/maa.

Eestimaa: Eesti – minu kodumaa. Tallinn – Eesti pealinn.

Pinnavormid: Künkast üles ja alla ronimine. Kelgutamine.

8. Ohutusnõuded

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus.
- Täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid.

Õppesisu

Liiklus: Minu koolitee. Kõnnitee, sõidutee, maantee, ülekäigurajad, foorid. Ohutu liiklemine kooli ümbruses.

Erinevad sõidukid meie teedel.

Ohutusnõuete täitmine: Õpetaja/täiskasvanu korralduste järgimine, eeskuju järgi tegutsemine.

3.-6. klassis on rõhuasetus suhte MINA-MEIE teadvustamisel. Õpilane õpib mõistma õpilase rolli. Endiselt on oluline välimuse ja õppevahendite korrashoid.

Õpetuse põhitaotluseks on kujundada esimestel kooliaastatel omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis. Arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine, oma tegevuse kommenteerimine. Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutustunne. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja. Teemade ring jääb samaks eelnevatel õppeaastatel õpituga, kuid suurenenud on teadmiste maht ja tõusnud raskusaste.

1. Minapilt

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Sooritab igapäevatoiminguid suhteliselt iseseisvalt, oskab vajadusel paluda abi.
- Hoiab korras oma koolitarbed. Teeb vahet oma – võõras asjadel, käitub vastavalt. Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
- Tunneb ära oma põhiemotsioonid ja vajadusel püüab reguleerida oma käitumist. Märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, püüab kaaslaste emotsioonidele reageerida. Tunneb ära tuttavate põhiemotsioonid näoilmete järgi.
- Määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne). Teab enda sünnipäeva, vanust.
- Teab oma kodu ja kooli asukohta.
- Teab kehaosi ning nende otstarvet. Meeldetuletamisel täidab hügieeninõudeid.
- Hoolitseb meeldetuletusel enda välimuse eest.
- Tunneb õpitud tervislikke eluviise söömise ja liikumise osas.

Õppesisu

Suhted MINA/ MEIE, MINA/ ÕPILANE

Mina: Õppetegevus suunatud enda välimuse kirjeldamisele. Vanus. Poiss – tüdruk, nende sarnasused - erinevused.

Inimese organism: Meeleelundid ja nende tähtsus, teised elutähtsad organid. Terve ja haige lapse tunnused.

Tervislikud eluviisid: Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine. Külmetushaigustest hoidumine.

Toit: Tervislik ja ebatervislik toit, nende eristamine, valik. Toidupüramiidi järgi söömisharjumuste jälgimine.

Toiduained: Erinevad toiduained. Toiduainete tükeldamine. Noa õige hoid. Ohutus töötamisel. Puuviljade, aedviljade ja keedetud juurviljade tükeldamine. Salati komponentide ettevalmistamine ja salati segamine. Valmistaignast küpsiste tegemine (vormiga lõikamine, küpsiste voolimine). Võileibade valmistamine. Vee keetmine veekeetjaga. Tee valmistamine.

Söömine: Laua katmine ja koristamine oma klassi õpilastele, valikute tegemine söömisel, elementaarsete lauakommete järgimine. Toitumine välistes tingimustes (ekskursioonil, piknikul).

Töö ja sport: töö/liikumise ja puhkuse vaheldumine. Päevarežiim. Rühht tegevustes.

Emotsioonid: Oma tunnete väljendamine. Põhiemotsioonide märkamine, äratundmine kaaslastel ja nende emotsioonidele suunatult reageerimine.

Põhiemotsioonide äratundmine piltidel.

Sõprus: Pereliikmed, sõbrad, tuttavad, võõrad; erinev käitumine. Kaaslase abivajaduse märkamine, abistamine.

Perekond: Lähisugulased.

Peretraditsioonid: sünnipäevad, tähtpäevad, ühisüritused perega. Erinevas vanuses inimesed, üksteise abistamine.

Kodu: Kodune aadress. Korter/ maja, erinevad ruumid/ hooned. Oma tuba, selle sisustus.

Erinevad rahvused: Kohtumised kooli külalistega, teises keeles räägitud jutt, kuulnud laul.

Muinasjutude kuulamine, jutustamine pildiseeria toel. Lühilavastuste esitamine õpetaja suunamisel kasutades erinevaid vahendeid (näpunukud, käpiknukud, peakatted jms).

Eesti rahva kombestik. Muinasjutud.

Ametid: Vanemate ametid. Tuntumad ametid, töövahendid. Jõukohased tööd koolis ja kodus.

Meeldib/ei meeldi; on vaja teha.

Raha otstarve ja kasutamine: palk, taskuraha, poeskäik.

2. Eneseteenindusoskused ja käitumine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Käitub meeldetuletamisel viisakalt tuttavates situatsioonides.
- Hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub/pöördub abi järele.
- Oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, tohib – ei tohi, meeldib – ei meeldi, tahan – pean.

Õppesisu

Igapäevaoskused: Isikliku hügieeni järgimine. Raskuste puhul abi palumine. Toimetulek ujulas, kooliarsti külastamisel.

Käitumine: Viisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (teater, ühistransport, kauplus). Abi palumine, viisakas pöördumine teise inimese poole. Enda ja kaaslase õige ja vale käitumise eristamine. Hinnangu andmine teiste ja iseenda käitumisele.

Hoiatus- ja teabemärkide tundmine ning mõistmine: Tualetid, elekter, kiirabi/arst, politsei jms.

3. Kool

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks:

- Määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne).
- Teab enda sünnipäeva, vanust.
- Teab kaaslaste vanust, õpetajate nimesid.
- Hoiab korras oma koolitarbed. Teeb vahet oma – võõras asjadel, käitub vastavalt.

Õppesisu

Kool: Klassiruum ja selle korrashoid.

Minu õpetajad: õpetajate nimed.

Kaaslaste vanused.

Erinevate kooliruumide otstarve, iseseisev liikumine ühest ruumist teise.

Erinevad õppeained.

Koolitarbed: Minu asjad – kaaslaste asjad – õpetaja asjad. Koolitarvete korrashoid.

4. Vaba aeg

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Valib vaba aja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb sellega suunatult. Külastab teatrit, kino, näitusi ja muid kultuuriasutusi.
- Osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel.
- Teab lihtsamaid mängureegleid, peab neist kinni.

Õppesisu

Mänguõpetus: Jõukohased lauamängud, arvutimängud, lihtne rollimäng (imiteerimine).

Mängureeglid. Võit ja kaotus.

Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Jõukohased raamatud, TV, muusika kuulamine, matkad, liikumismängud toas ja õues jne.

Osalemine klassi/kooli üritustel. Teatri- ja kinokülastused.

Sünnipäevade tähistamine.

Sport: Mänguväljakute, terviseradade, ujula kasutamine.

5. Aeg

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Oskab nimetada aastaaegu nende õiges järjestuses ja olulisi tunnuseid.
- Teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid.
- Teab ja järgib ööpäevarütmi oma tegevuse planeerimisel.
- Jälgib kella, oskab nimetada täistunde.

Õppesisu

Ajajaotus: Öö ja päev. Ööpäeva osad: hommik, lõuna, õhtu, öö. Inimese tegevused ööpäeva eri osadel. Piltpäevaplaan.

Nädal: Kooli/tööpäevad, puhkepäevad, riiklikud pühad. Koolivaheajad. Nädalapäevade nimetused ja nende aktiivne kasutamine.

Aastaajad: Ühised loodus- ja ilmavaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine.

Sügis: Sügise tunnuste äratundmine (ka pildil). Lehtpuud ja põõsad sügisel. Sademed. Põld sügisel. Sügistööd aias ja põllul, tööriistad ja masinad. Sügisesed tähtpäevad: mardipäev, isadepäev, kadripäev – kombed, tähistamisel osalemine, esinemine.

Talv: Talve eri meeltega tajutavad tunnused. Võrdlemine teis(t)e aastaaegadega. Sademed talvel.

Taimed ja loomad talvel Tutvumine termomeetriga. Sooja- ja külmakraadid. Riietuse valik

vastavalt ilmale, termomeetriaäidule. Tegevused talvel: suusatamine, kelgutamine, lumememme ja lumekindluse ehitamine.

Talvised tähtpäevad: jõulud, vastlapäev, sõbrapäev. Eesti Vabariigi aastapäev. Kõrbed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.

Kevad: Kevade eri meeltega tajutavad tunnused, muutuste jälgimine looduses. Võrdlemine teiste aastaegadega. Kevadlilled. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev. Kõrbed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.

Suvi: Suve eri meeltega tajutavad tunnused. Ilmastikunähtused suvel (sademed, vikerkaar) . Riietumine suvel. Suvised tähtpäevad: jaanipäev; kõrbed, tähistamine. Suvelõbud: päevitamine, ujumine, kalastamine, sõitmine jalgrattal ja rulaga, õuemängud jne.

Kalender: Kuude nimetused. Kuupäeva tähistamine kalendril (õpetaja abiga). Enda sünnipäev ja vanus.

Kell: Täistund. Erinevad kellad. Tegevuseks kulunud aja jälgimine.

6. Elus ja eluta loodus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks:

- Oskab rühmitada elus ja eluta looduse õpitud objekte/esindajaid oluliste tunnuste järgi, teab nende elu – ja levipaiku.
- Teab loomade erinevaid elupaiku, oskab nimetada mõnda looma vastavalt elupaigale.
- Teab levinumaid ränd- ja paigalinde, lindude rände vajalikkust.
- Teab lindude ja loomade abistamise vajalikkust talvel.
- Oskab nimetada aastaagu nende õiges järjestuses ja olulisi tunnuseid.
- Teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid. Eristab elus ja eluta loodust, tähtsust inimesele.

Õppesisu

Elus ja eluta looduse tunnused ja osad:

Elusolendid: inimene, loomad, taimed. Elusolendite ühised tunnused.

Looduslikud eluta looduse osad (vesi, õhk, maavarad, päike, kuu) ja inimeste valmistatud asjad kui eluta looduse osad.

Elusloodus:

Taimed: Söödavad ja mürgised taimed.

Taime osad: juur, vars, lehed, õied, seemned, viljad.

Okas- ja lehtpuud: enamlevinud liigid, erinevused ja sarnasused. Puud erinevatel aastaegadel.

Puu- ja aedviljad: kasvatamine (seeme, taim, vili). Puu- ja aedviljade säilitamine, hoidistamine.

Seened. Söödavad ja mürgised seened. Seente säilitamine.

Marjad: söödavad ja mürgised marjad. Marjade säilitamine (külmutamine, kuivatamine).

Hoidised.

Lilled: toa-, aia-, põllulilled. Lillede hooldamine.

Loomad: Kodu- ja metsloomad, linnud.

Loomariigi mitmekesisus. Erinevad elupaigad: mets, põld, soo, veekogud. Loomaaed, loomapid, farm, talu.

Kodu- ja lemmikloomade ja lindude eest hoolitsemine; kasulikkus inimesele. Loomade kaitse. Toitumine, poegimine. Noorloomad. Metsloomade elu erinevatel aastaegadel.

Paiga- ja rändlinnud.

Loomade/lindude välisehitus. Putukate, kahepaiksete, kalade, roomajate iseloomulikud tunnused, eristamine loomadest, lindudest.

Eluta loodus.

Vesi: Vee tähtsus inimese elus.

Vee säästlik kasutamine. Vee olekud. Kodukoha veekogud.

Õhk: Õhu puhtus. Õhu puhtuse tagamine ruumides.

Termomeeter: Tutvumine erinevate termomeetrite ja nende funktsioonidega.

0 kraad/punkt, leidmine termomeetrilt.

Muld: Muld taimede kasvukeskkonna ja loomade elupaigana.

Valgusõpetus: pime ja valge aeg. Päike, kuu, tähed.

7. Maateadus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Teab oma kodu ja kooli aadressi.
- Teab mõnda asulat kodukoha ümbruses, tunneb ära Eesti kaardi ja riigi sümbolika.

Õppesisu

Elukoht: kodukoha lähem tundmaõppimine. Tänav. Maantee.

Eestimaa: Kodukoht Eesti kaardil. Linnad, järved, jõed kodukoha vahetus ümbruses.

EV sümbolika: Eesti hümn, lipp ja vapp. Eesti rahvuslind, -lill. Pealinn. Rahvariided. Eesti president.

Pinnavormid: Mägi. Saar. Raba. Soo. Matkamine mitmekesisel maastikul.

Ilmakaared: Põhi-lõuna suuna leidmine kompassi abil (juhendamisel).

Maakaart, gloobus. Teekond koolist koju.

Kaart: Eesti geograafiline kaart. Kaardi leppevärvused (sinine – veekogu; roheline – mets, maa; kollane – mägine maa, mäestik). Kodukoha leidmine kaardil (abiga). Kodukoha läheduses asuvad jõed, järved, asulad: nendele osutamine õpetaja toel.

Gloobus: Esmane tutvumine gloobusega. Gloobus kui maakera vähendatud mudel („väike maakera“).

8. Ohutusnõuded

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Oskab võimalikult iseseisvalt liikuda kooli/kodu ümbruses.
- Teab ühissõiduki kasutamise reegleid.
- Oskab käituda ohuolukorras, teab hädaabinumbreid.
- Oskab paluda ja kutsuda abi.

Õppesisu

Liiklus: ohutu liiklemine koduasulas. Kergliiklustee.

Ühissõidukid: sõidukisse sisenemine, väljumine.

Liiklemine asulavälisel teel. Liiklemine pimedal ajal, helkuri kasutamine.

Ohutusnõuete täitmine.

Käitumine ohuolukorras: Telefoni kasutamine. Hädaabi number 112.

Abi palumine, kutsumine.

7.-9. klassis on rõhuasetus MINA-MEIE teadvustamisel suhetes kodukoha ja oma tegevusega. Õpetuse põhitähtsuseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Õpilane kommenteerib oma tegevust suunatult verbaalselt / alternatiivsete vahenditega. Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi. Õppetöö toimub võimalikult sageli praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

1. Minapilt

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamise, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis.
- Hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse. Teeb vahet oma – võõras – meie asjadel, käitub vastavalt. Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile.
- Kontrollib oma põhiemotsioone.
- Teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet, nende ja lähedaste ametit. Teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi ja sõprade sünnipäevi.
- Omab algteadmisi inimese organismist. Teab inimese elukaart. Täidab hügieeninõudeid.
- Hoolitseb enda välimuse ja puhtuse eest.
- Oskab teha valikuid õpitud tervislike ja kahjulike tegevuste vahel.

Õppesisu:

MINA/MEIE suhetes kodukoha ja tegevusega.

Mina neiuna, noormehena, muutused välimuses ja käitumises.

Inimese organism: Luud ja lihased, nende ülesanded. Liikumine. Süda, veresooned ja veri, nende tähtsus. Vereringe. Hingetoru ja kopsud, nende tähtsus. Hingamine. Söögitoru, magu ja soolestik. Toidu teekond. Nahk, juuksed ja küüned, nende ülesanded. Iseloomulik välimus. Aju ja närvid, nende tähtsus. Suguorganid, nende hügieen.

Tervislikud eluviisid: Hingamise tervishoiu põhinõuded. Ruumide tuulutamine, koristamine. Kahjulike harjumuste mõju organismile (suitsetamine, alkoholi jm tarvitamine).

Naha hooldus, kaitse. Nahahaigused, parasiidid.

Nakkushaigused.

Arst poole pöördumine.

Toit: Tervislik toitumine: toidupüramiid, toidukorrad – ja kogused, söömiskultuur. Taimne toit ja loomne toit. Mitmekülgne toit. Vitamiinid. Ülekaalulisus. Rasvumine. Dieet.

Töö ja sport: tervislike eluviiside järgimine, positiivne mõju. Kehaliste harjutuste ja füüsilise töö tähtsus. Kehalise töö ja spordi tähtsus südame tugevdamisel.

Emotsioonid: Andestamine, andeks palumine. Enese meeleolu kontroll ja reguleerimine tegevuste abil (muusika kuulamine, kunst jne).

Sõprus: Sõprus- ja lähedussuhted. Üksteisele meeldimine, armumine. Perekond. Pulmad.

Perekond: Inimeste elukaar. Sünd, kasvamine: imiku-, väikelapse-, noorem kooliiga, nooruki- ja täiskasvanuiga. Vananemine surm, matused. Enda ja oma lähedaste positsioneerimine elukaarel.

Kodu: Oma kodu (vanemate juures, toetatud elamine jms). Kodu sisustamine.

Erinevad rahvused. Inimeste erisuste märkamine ja aktsepteerimine.

Ametid: Jõukohased ametid: tööline, koristaja, aedniku/koka abi, erinevad hooaja ja abitööd jne. plaanid pärast kooli lõpetamist.

Peab/on vaja – teen motiivist lähtumine tegevustes.

Eelarve ja kokkuhoid: Palk ja kulud. Kokkuhoid. Isiklikud kulutused. Soovid ja võimalused. Kingituse valimine ja ostmine.

2. Eneseteenindusoskused ja käitumine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Kasutab enamlevinud suhtlussituatsioonides viisakusväljendeid.
- Märkab endale ja teistele suunatud ohtlikku käitumist; reageerib sellele, kutsub abi. Oskab öelda EI. Oskab lugeda hoiatus – ja teabemärke.
- Oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, meeldib – ei meeldi, tahan – teen, peab – teen, tahan – ei tohi – ei tee.

Õppesisu

Igapäevaoskused: Isiklik hügieen ja ealistest ning soolistest erinevustest tulenevad nõuded. Kaaslase abistamine (nt kingapaela sidumine, jope selga aitamine, toidu tõstmine vm).

Söömine: Käitumine pidulauas, kohvikus, restoranis. Laua katmine pidulikeks sündmusteks.

Käitumine: Viisakas ja ebaviisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (ametiasutused).

Ebaviisakast käitumisest hoidumine. Vajaliku teabe saamine, abi küsimine ametiasutustes.

Käitumise ohuolukorras. Ohu hindamine ja abi palumine/kutsumine.

Hoiatus- ja teabemärkide mõistmine: Majajuht, olmekeemia märgid, pesumärgid, triikraua reguleerimine, pliit ja praeahi, pesumasin jms.

3. Kool

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks:

- Tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamisega, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis.
- Hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse.
- Teeb vahet oma – võõras – meie asjadel, käitub vastavalt.
- Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile.

Õppesisu

Kool: Koolimaja ja selle ümbruse korrashoid.

Kool ja tulevane töökoht. Ametiõpe. Ametikool. Päevakeskus.

Elukutse/ameti valik.

Koolitarbed: Töökoha ja töövahendite korrashoid.

4. Vaba aeg

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Sisustab oma aega meelepärase tegevusega (muusika kuulamine, sportimine, lauamängud jms)
- Osaleb füüsilist aktiivsust vajavates tegevustes. oskab käsitada raadiot, telerit, arvutit.
- Oskab teha ettevalmistusi oma tähtpäeva tähistamiseks.

Õppesisu

Mänguõpetus: Seltskondlikud mängud, rollimängud. Arendavad ajaveetmiskohad internetis.

Arvutimängud. Interneti piiratud kasutusvajadus ja seal peituvad ohud.

Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Klassipeo/ sünnipäevapeo/ planeerimine ja organiseerimine.

Osalemine huvialaringides. Hobid ja harrastused.

Iseseisvalt või perega üritustel osalemine. Üritustel esinimine.

Sport: Lemmikalaga tegelemine.

5. Aeg

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Oskab nimetada kuude nimetusi, kuupäeva, aastat, orienteerub kalendris.
- Oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda (sümbol) ilmteadet ja vastavalt sellele riietuda.
- Teab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele.
- Märgib ja nimetab täis- ja pooltunni, abiga minutid. Kasutab kella aja planeerimisel.
- Orienteerub nädala-, kuu-, aastarütmis.
- Teab rahvakalendri tähtpäevi aastaringis.

Õppesisu

Ajajaotus:

Aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut.

Päeva- ja nädalarütm.

Päeva, nädala tegevuse planeerimine. Plaani järgimine.

Aastaajad. Aastaring looduses.

Õhutemperatuuri jälgimine, mõõtmine. Termomeetrinäidu märkimine tabelisse.

Sport ja meelelahutus: erinevad sportimisviisid. Sportimine olenevalt aastaajast.

Loomad, linnud, putukad – elu seotus aastaajaliste muutustega looduses.

Tähtpäevad – peamised kombed ja tavad, ettevalmistamine, tähistamine,

Osalemine hooajalistes töodes. Aiandus. Põllumajandus.

Kalender: Kalendris orienteerumise oskus. Kuude nimetused. Kuupäeva märkimine ja seostamine kalendris. Enda, (pereliikmete ja klassikaaslaste) sünnipäev ja vanus.

Kell: Täistund, pooltund, minutid.

Ajakavad: tunniplaan, tv-kava, sõiduplaan.

Kellaeg päevaplaanis orientiirina, tegevuseks kulunud ja planeeritav aeg.

6. Elus ja eluta loodus

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks:

- Oskab nimetada õpitud elus ja eluta looduse esindajate olulisemaid tunnuseid, teab loomariigi mitmekesisust.
- Tunneb loodushoiu põhitõdesid.
- Teab elus ja eluta looduse esindajate kasulikkust inimesele.
- Oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda (sümbol) ilmteadet ja vastavalt sellele riietuda. Teab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele.

Õppesisu

Elus ja eluta loodus:

Eluta looduse osad ja tunnused.

Elus ja eluta looduse osade diferentseerimine/rühmitamine tunnuste alusel.

Looduskaitse/keskkonnakaitse.

Keskkonnareostuse äratundmine (nt reostunud veekogu, metsa alla visatud prügi, sellest teavitamine).

Elusloodus:

Taimed: Puu, põõsas, puhmas, rohttaim, sammal, samblik. Ühe- ja mitmeaastased taimed.

Töötamine kooli aias.

Mets: Metsa tähtsus. Eestis esinevad metsatüübid. Metsatööd.

Toataimed: Toataimede kasvatamine: valgus, temperatuur, niiskus. Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel. Toataimed kui õhupuhastajad.

Loomad: Kodu- ja metsloomad, kodu- ja metslinnud.

Elu ja töö talus ja farmis; kodutute loomade varjupaigas.

Loomariigi mitmekesisus: teistes loodusvööndites elavad loomad.

Imetajad: välisehitus, levinumad liigid, tähtsus.

Putukad: tähtsus looduses. Putukate kasulikkus inimesele. Putukahammustused, esmaabi. Mesilane/mesilaste pidamine.

Kahepaiksed: välised tunnused, elupaik.

Roomajad: välised tunnused, elupaik, ohud. Esmaabi rästiku hammustuse puhul.

Kalad: välised tunnused, elupaik, enamlevinud kalaliigid Eestis. Kasulikkus inimesele. Kalapüük.

Linnud: välised tunnused, levinumad linnuliigid, elupaigad, tähtsus.

Toitumisahel.

Eluta loodus.

Vesi: Vee leidumine looduses, tähtsus, kaitse. Puhta vee omadused.

Vee olekute seos temperatuuri- muutustega. Vee ringkäik looduses.

Veekogud (looduslikud ja tehiseveekogud). Puhtad/saastatud veekogud.

Õhk: Puhta õhu omadused. Õhu tähtsus.

Õhusoojus: soe õhk, külm õhk. Erinevad soojusallikad (päike, ahi, radiaator, kamin).

Õhutemperatuur erinevatel aastaegadel.

Puhas õhk ja saastatud õhk.

Termomeeter: Temperatuuriskaala. Pluss- ja miinuskraadid.

Õhu-, keha- ja veetemperatuuri mõõtmine.

Ilmateate mõistmine.

Loodusvarad: Loodusvara/maavara. Maavarade tähtsus inimese elus.

Savi, liiv, turvas, põlevkivi, paekivi.

Muld, mulla harimine.

Loodusvarade säästlik kasutamine. Loodushoid.

Valgusõpetus: Looduslikud ja kunstlikud valgusallikad.

Prillid, suurendusklaas. Hea valgustuse tähtsus.

Elekter igapäevaelus. Ohutus. Elektri tähtsus ja säästmine.

7. Maateadus

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Teab Eesti suuremaid linnu, saari, veekogusid, õpitud välisriike.
- Tunneb riigi sümbolikat.
- Oskab kaardilt leppemärkide järgi abiga näidata veekogusid, kõrgustikke, saari.
- Teab ja tunneb ära gloobuse (maa mudel), kompassi (teab selle otstarvet).

Õppesisu

Elukoht: oma kodulinna kaart ja olulisemate kohtade leidmine sellelt (kodu, kool).

Eestimaa. Eestimaa kaart: suuremad linnad, jõed, järved Eestimaal. Õpilaste poolt külastatud linnade märkimine kaardil. Eesti naaberriigid. Naaberriikide rahvad ja nende keel.

Ilmakaared. Põhja- ja lõunasuuna määramine kompassiga.

Plaan, maakaart, gloobus.

Leppemärgid plaanil (puu, maja, jõgi, tee).

Orienteerumismängud.

Kaart: Geograafiline Eesti, Euroopa ja maailma kaart: vaatlemine, võrdlemine.

Eestimaa leidmine Euroopa ja maailma kaardilt (õpetaja abil). Naaberriikide nimetamine kaardi abil.

Leppemärgid kaardil (asula, maantee, jõgi jms). Leppevärvide äratundmine. Ookeanidele, maismaale, jõgedele, järvedele, asulatele osutamine erinevatel kaartidel (Eesti-, Euroopa-, maailma kaart).

Gloobus: Ookeanile, maismaale, mägedele osutamine gloobusel. Eesti ühine leidmine ja märkimine gloobusel.

8. Ohutusnõuded

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Liikleb võimalikult iseseisvalt koduasulas.
- Järgib tähtsamaid liiklusreegleid jalgsi ja jalgrattaga liigeldes.
- Oskab märgata ohtu enese ja teiste jaoks, vajadusel kutsuda abi.

Õppesisu

Liiklus: liiklusmärgid. Liikluseeskirja reeglite tundmine ja järgimine liikluses. Jalgrattaga liiklemine.

Ohutusnõuete täitmine: Hädaabi number 112; vajaliku informatsiooni edastamine.

Käitumine erinevates ohusituatsioonides: Ohu vältimine, teistele suunatud ohtliku käitumise märkamine; abi kutsumine.

2.1.2 Eesti keele ainekava

Eesti keele õpetamise põhimõtted

Eesti keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste, tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ja oma ning teiste tegevuste reguleerimise vahend.

Eesti keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Eesti keele õpetamine on lahutamatult seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes.

Toimetulekukooli õpilased õpivad lugema fotosid, pilte, sümboleid, skeeme, signaalsõnu.

Vastavalt õpilase individuaalsetele võimetele võib harjutada ka veerimise ja lühemate sõnade kaupa lugemise oskust ning lihtsas eesti keeles (ARE keeles) tekstide teadlikku lugemist.

Eesti keele ainekava jaotus

1.-2. klassis selgitatakse välja õpilase kõne mõistmise ja verbaalse / mitteverbaalse eneseväljenduse oskused, lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega, kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda.

Õpilasi õpetatakse lühikorraldusi kuulama ja reageerima situatsioonist lähtuvalt koos osutamise ja/või ettenäitamise esitatud korraldustele.

Õpilasi suunatakse reguleerima oma kõnet ja hääli grupis koostöötamise eesmärgil. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.

Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused.

Lihtsate ja õpilastele arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude kaudu õpetatakse sõnu ja häälikuid eristama: häälikute järelkordamine, reageerimine eri helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmine, kuulmistähelepanu arendamine.

Vajadusel täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevate häälikukomplekside (häälik, häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järelkordamiseks.

Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimalusel baaslausungite moodustamist.

Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang.

1.Kõnemõistmine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid/ mürasid.
- Reageerib lühikorraldustele, oma nimele, teab klassikaaslaste nimesid.
- Tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud märke, sümboleid, sõnu.
- Osutab nimetamisel kehaosadele, lapse tegevustes kasutatavatele esemetele, tuttavatele inimestele.
- Mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid.
- Orienteerub lähiümbruses sõnade/viibete /piktogrammide/piltide toel.

Õppesisu

Mittekõneliste helide ja mürade eristamine inimkõnest; inimkõne äratundmine ja erinevate helide ja mürade matkimine.

Oma nimele reageerimine. Klassikaaslaste nimede teadmine.

Tajutavaid objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavate omandatud märkide või sümboolite äratundmine ja kasutamine.

Kehaosade ja igapäevategevuses kasutatavate esemete (riietusesemed, nõud, mööbliesemed jne) ning nende kujutiste äratundmine ja nimetamine.

Esemete ja nende kujutiste rühmitamine 1 – 2 tajutava tunnuse alusel ja rühma kuuluvate objektide nimetamine.

Õpilase tegevustega seotud mõistmine. 2 - 3 objekti vaheliste ruumisuhete ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine.

Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude situatiivne mõistmine.

2. Eneseväljendus ja sõnavara

- Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks
- Annab märku oma vajadustest või soovidest.
- Suhtlussituatsioonides tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil.
- Nimetab lähiümbruse esemeid, temale tähtsaid isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil.
- Nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid või isikuid.
- Vastab arusaadavatele küsimustele 1 – 2 sõna/alternatiivse suhtlusvahendi abil.
- Väljendab eitust ja jaatust.
- Osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivselt.

Õppesisu

Emotsionaalse kontakti otsimine, loomine ja hoidmine täiskasvanute ja kaaslastega.

Reageerimine miimikale, intonatsioonile kehaasendile, liigutustele.

Hingamis- ja artikulatsiooniharjutused.

Rütmisalmide saatmine liigutustega, kooskõne vastavalt võimekusele.

Osalemine kooskõnes ringmängudes.

Eseme või inimese nimetamine sõna või sõnapaariga.

Oma põhivajaduste ja soovide (janu, vajadus tualetti minna jne) väljendamine lihtsate keeleliste vahenditega (sõnad, baaslausungid) või alternatiivsete vahenditega.

Küsimustele vastamine (jaatus, eitus) žesti, viipe, häälsuse või sõnaga.

Viisakusväljendid (tervitamine, tänamine, palumine jne), äratundmine, reageerimine, kasutamine.

Oma tegevusele viitamine (ärgitatud privaatkõne alged).

Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused, kõnerütm (üld- ja peenmootorika, silma ja käe liigutuste koostöö).

Tegevusaktile antud hinnangu (õige, vale) mõistmine.

Situatsioonile vastavate sõnade ja 2-3-sõnaliste baaslausete äratundmine ja kasutamine koos- ja järelkõnes.

3. Tekstiloomine ja mõistmine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Kasutab koos- või järelkõnes 2- 3 sõnalist baaslauset.

Õppesisu

Tajutavat (pildil kujutatud) tegevust kujutava lühijutu kuulamine ja mõistmine konkreetset tegevust või pilti tajudes.

Lähiümbruses orienteerumine sõna/viipe/piktogrammi/pildi toel.

Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine.

4. Lugemine ja kirjutamine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Teab igapäevaselt kasutatavate õpitud märkide (piktogrammid, muud sümbolid) tähendust.
- Tunneb sõnakuju järgi oma nime, teisi õpitud sõnu.

Õppesisu

Oma nime/märgi äratundmine.

Foto, pildi, sümboli (piktogramm) lugemine.

Mõne omandatud sõna lugema õppimine täissõna meetodil.

Seose täissõna - objekt loomine.

Märkide tähenduse mõistmine ja neile reageerimine.

Peenmotoorika arendamine.

Kirja eelharjutused, silma ja käe koostöö arendamine.

3.-6. klassis jätkub kõnearenduslik töö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid, kujuneb võime oma tegevust verbaalselt/alternatiivsete vahenditega elementaarselt kommenteerida. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi.

Õpilasi õpetatakse vastama 3-4 küsimusele tajutud sündmuse või pildi põhjal.

Laiendatakse baassõnavara. Sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele.

Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist. Olulised on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiveerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemustele alusel).

Terviksõnameetodil loetavate sõnade/märkide arv suureneb.

Tehakse algust ära kirja ja võimaluse korral veerimisega. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega arusaadavalt väljendama oma põhivajadusi ja soove.

Õpiülesandeid täidetakse praktiliselt või materialiseeritult. Vaimset tegevust aktiveeritakse liigutuste abil.

1.Kõnemõistmine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade, lausete tähendust.
- Täidab lühikorraldusi.
- Mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid, neid väljendavaid keelendeid.
- Mõistab seoseid objekt – pilt – keeleüksus.
- Leiab eseme asukoha selle kirjelduse järgi.
- Mõistab kohaldatud lühiteksti sisu.

Õppesisu

Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine. Kõne rütmide (häälikuridade, kõnetaktide, sõnaridade ja lühikeste lausete järelkordamine), rütmisalmide koos- ja järelkordamine.

Osalemine liikumis- ja laulumängudes.

Tähtpäevadega seotud salvide õppimine.

Verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud lühikorralduste ja keeldude mõistmine.

Objektide ja sündmuste tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine ja sõnastamine.

Seose objekt - pilt - sõna loomine.

Objektide vaheliste ruumisuhete ja neid väljendavate keelendite (all, peal, ees, taga, kõrval) mõistmine. Eseme asukoha leidmine kirjelduse järgi.

Lihtsas keeles (ARE keeles) esitatud lühitekstide sisu mõistmine (kaasnev visuaalne näitlikustamine). Tekstide sisu taastamine pildimaterjali, skeemide ja küsimuste abil.

2. Eneseväljendus ja sõnavara

- Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks
- Väljendab oma soove, palub vajaduse korral abi.
- Kasutab viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides.
- Ütleb oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid verbaalselt või alternatiivsel viisil.
- Nimetab tuttavaid reaalseid või pildil kujutatud objekte, nende tajutavaid tunnuseid, vajadusel kasutab viipeid.
- Osaleb situatiivses dialoogis.
- Kordab lühikesi rütmisalme, luuletusi.

Õppesisu

Täiskasvanu ja kaaslasega kontakti astumise harjutamine.

Situatiivse dialoogi harjutamine, sh rollimängudes.

Viisakusväljendite kasutamine.

Oma vajaduste ja soovide väljendamine, vajadusel abi küsimine.

Enda kohta olulise teabe esitamine.

Tajutavate ruumi- ja ajakujutluste verbaliseerimine (ees- ja tagasõnad).

Sõnavaratöö, sh omadussõnad, mis väljendavad tajutavaid tunnuseid, levinud üldnimetused (lindloom) ja allrühmade nimetused (koduloom-metsloom), teistes õppeainetes kasutusel olev sõnavara.

3. Tekstiloome ja mõistmine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Kommenteerib kaaslase ja oma tegevust selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda verbaalselt 1 – 2 sõnaga või alternatiivsete vahenditega.
- Esitab küsimusi kaaslase tegevuse kohta.
- Sõnastab pildil kujutatud tegevusi 3-4 lihtlausega, toetudes skeemile ja/või küsimustele.
- Taastab abiga kohaldatud lühiteksti sisu.

Õppesisu

Rääkimine suunatult kaaslase ja oma tegevusest selle sooritamisel ja vahetult pärast seda.

Küsimuste esitamine kaaslastele (mida teed? kus oled?), küsimustele vastamine.

Pildi (tegevuspilt, olupilt, 2 -3 pildist koosneva pildiseeria) järgi jutustamine skeemide toel.

3-4 sõnalise baaslause moodustamine, sh tunnuse/omaduse väljendamine.

Tuttavate tegevuste hindamine põhimõttel õige-vale, meeldib – ei meeldi.

Mõisted täht-sõna, nimetamine/ äratundmine ja leidmine/märkimine.

4. Lugemine ja kirjutamine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Tunneb tähti ja kirjutab lühikesi sõnu.
- Kirjutab oma nime.
- Häälilib ja loeb veerides 1-2 silbilisi sõnu ja lühilauseid.

Õppesisu

Oma nime kirjutamine.

Ärakiri (ladumine, kirjutamine).

3-4 häälikulise sõna häälimine.

Tähtede õppimine.

Lühikeste sõnade lugemine, lühilause lugemine.

7.-9. klassi õpilastel kasvab mälu osakaal taju kõrval, mis võimaldab hakata kõnelema ka mälukujutlustele toetudes. Kujuneb osaliselt kaemuslik – kujundiline mõtlemine.

Õpilastel kujuneb oskus eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada. Suudetakse lühikest ja arusaadavat instruksiooni mälus säilitada ja seda arvestada õpitud ja/või harjutatud toimingute sooritamisel. Tagasihoidlikul määral areneb võime kõnega oma tegevust planeerida ja reguleerida.

Õpetatakse elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi.

Õpilastest kujunevad võimalikult iseseisvad noored inimesed. Suurt tähelepanu pööratakse suhtlemisoskuse lihvimisele, oskusele hankida iseseisvalt informatsiooni, edastada teateid, järgida instruksioone.

Praktilisel viisil käsitletakse mõningaid grammatikateemasid.

Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutades valdavalt praktilisi tegevusi. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes. Antakse võimalus valikuteks. Õppeprotsessis kasutatakse aktiivselt IKT vahendeid.

Õpilaste erinevate võimete tõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuste omandamiseks kuluvat aega.

Kolmandal tasemel võib õpetamine muutuda ainekeskseks.

1. Kõnemõistmine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Eristab erinevaid häälikuid, nende järjekorda lihtsates sõnades.
- Mõistab ja täidab kaheosalisi korraldusi.
- Mõistab igapäevakõnet.
- Seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot.
- Tunneb kirjelduse järgi ära tuttavat objektid, sündmused.
- Mõistab seoseid objekt – pilt – keeleüksus.
- Määrab objekti asukoha teiste objektide suhtes.
- Mõistab igapäevaseid põhjus – tagajärg suhteid.
- Mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud lühiteksti.
- Mõistab mõnda enamlevinud vöörõna.

Õppesisu

Sõnade hääldamise täpsustamine.

Erineva häälikulise koostise ja pikkusega sõnade häälimine (häälega ja sosinal).

Korralduste, juhendite mõistmine. Verbaalse ja mitteverbaalse info seostamine.

Õpitud märkide ja sümbolite kasutamine.

Tuttavate objektide ja sündmuste äratundmine kirjelduse järgi.

Seoste objekt – pilt – keeleüksus loomine.

Objektide asukoha teadvustamine kahe parameetri alusel (all paremal, taga peal jne).

Lihtsas keeles (ARE keeles) esitatud lühitekstide kuulamine/lugemine. Tekstide sisu taastamine skeemide ja küsimuste abil.

2. Eneseväljendus ja sõnavara

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides.
- Valdab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara.
- Kasutab õpitud üldnimetusi.
- Kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi.
- Alustab ja jätkab dialoogi vähemalt ühe initsiatiivse repliigiga.
- Teab peast õpitud luuletusi.

Õppesisu

Enamlevinud suhtlemissituatsioonide väljendused.

Kujutluste verbaliseerimine ja/või alternatiivsete vahenditega väljendamine.

Võrdlemine plaani järgi (inimesed, aastaajad, loomad, puuviljad).

Telefoni kasutamine.

Suhtlemine tuttavate ja võõraste inimestega igapäevastes elulistes situatsioonides.

Üldistamine 2- 3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine ja nimetamine.

Elementaarsete põhjus-tagajärg seoste loomine praktilises tegevuses.

Käänded (funktsioonide kaupa), pöörded igapäevases kõnes.

Omadussõnad emotsioonide ja tunnete kirjeldamiseks.

Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause) ja kasutamine suhtluses.

Salmide õppimine kuulamise järgi.

3. Tekstiloomine ja mõistmine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Räägib oma tegevust praegu, enne, varsti.
- Kommenteerib oma tegevuse tulemust.
- Mõistab, koostab ja kasutab laiendatud lihtlauseid.
- Jätab meelde ja edastab lühiteate.
- Annab verbaalselt edasi lühijutu sisu.

Õppesisu

Oma tegevuse ja tulemuse kommenteerimine.

Oma lähituleviku tegevuse sõnaline/alternatiivsete suhtlusvahenditega planeerimine. Täiendava teabe lisamine küsimustele vastates.

Pildi (tegevuspilt, olupilt, kuni 5st pildist koosneva pildiseeria) järgi jutustamine küsimuste abil. Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause) ja kasutamine suhtluses.

Mõisted lause-jutuke.

Tegevusaktide hindamine põhimõttel õige-vale, meeldib-ei meeldi.

4. Lugemine ja kirjutamine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Tunneb osa kirjatähtedest ja kirjutab neid.
- Kirjutab andmeid enda kohta.
- Sooritab ära kirja.
- Leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks, kohandatud lugemistekstist, retseptist, telekavast jms.

Õppesisu

Lugemine ja kirjutamine igapäevaelus (telekava, toiduretsept, juhend, allkiri, blankettide täitmine, arvutikeele väljendid jms).

Kirjatähed, suur algustäht nimedes.

Lihtsas keeles (ARE keeles) tekstide lugemine.

Lühikese ja ülipika (täis)hääliku diferentseerimine kuulmise teel, märkimine abiga.

2.1.3 Matemaatika ainekava

Matemaatika õpetamise põhimõtted

Matemaatika õpetamine toimub integreeritult teiste õppeainete ja tegevustega.

Matemaatikaalased teadmised ja oskused on olmes ja töös toimetuleku eeldused, seepärast seostatakse matemaatika õpetamine toimetulekuõppes tihedalt igapäevase eluga.

Uusi teadmisi ja oskusi õpetatakse osaoskuste kaupa, kasutades mängulisi ja elulisi situatsioone.

Õpetamisel kasutatakse konkreetseid ja õpilaste kogemustega ühtivaid väljendeid.

Esemete ja nende tunnuste üldistamise ja rühmitamise aluseks on konkretiseerimine. Tähelepanu pööratakse rühmade moodustamiseks vajalikele tunnustele, hulkadega opereerides märgatakse hulga elementide muutusi, hulga muutumise põhjusi.

Kõik ülesanded hulkadega sooritatakse esmalt materialiseeritult, kasutades erinevaid esemaid, asju ja pildimaterjali.

Tekstülesanded on enamasti suulised ning neil on praktiline ja õpilastele lihtsalt mõistetav sisu.

Sotsiaalmatemaatika tunnid viiakse läbi töö õppe või elu- ja toimetulekuõppe tundidega integreeritult.

Harjutamisel kasutatakse võimalusel abiks mitmesuguseid mängulisi arvutiprogramme.

Ainekava jaotus

1.-2. klassis toimub matemaatika õpetamine üldõppe põhimõttel – integreeritult teiste ainetega. Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine: osahulkade ühendamine, osahulga eraldamine, hulkade võrdlemine.

1. Tegevused esemetega, suuruskujutlused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Võrdleb esemeid värvuse, suuruse, ja kuju järgi.
- Eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutusi.
- Rühmitab objekte, graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel.
- Nimetab tuttavate esemete (nende kujutiste rühma).

Õppesisu

Esemete vaatlemine ja eristamine, nimetamine: esemed klassis, õpilaste riietusesemed, koolitarbed, mänguasjad, puuviljad. Esemete otstarve.

Esemete värvuse eristamine ja väljendamine.

Esemete võrdlemine värvuse, suuruse järgi (suur-väike, pikk-lühike, ühesuurused)

Esemete leidmine tunnuse järgi, rühmitamine etteantud tunnuse alusel, lihtsa tunnuse sõnastamine.

2. Vormikujutlused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Rühmitab objekte, graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel.
- Nimetab tuttavate esemete (nende kujutiste) rühma.

Õppesisu

Ümmargused ja kandilised objektid. Pallide, kuubikute, klotside võrdlemine kuju, kuju-värvuse ja kuju-suuruse järgi näidisele toetudes.

Esemete ja graafiliste kujutiste (ring, kolmnurk, nelinurk) rühmitamine kuju (ümmargune, kandiline) järgi.

Graafiliste kujutiste kopeerimine (joonte tõmbamine).

3. Ruumikujutlused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Mõistab suhteid peal, ette-taha, peale-alla, kõrvale, asetab esemeid nimetatud kohale.
- Tegutseb lihtkorralduste alusel õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades.

Õppesisu

Oma keha tajumine. Kehaosad. Esemel asukoha määramine õpilase kehast lähtuvalt: ruumisuhted minu ees – minu taga, ette – taha.

Objektidevahelised ruumisuhted: peale – alla, peal – all, kõrval, juures.

4. Ajakujutlused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Eristab tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast.
- Teab tüüpilisi päeval ja öösel sooritatavaid tegevusi.

Õppesisu

Päev - öö.

Päeva osad: öö, päev. Inimeste tüüpilised tegevused päeval, öösel.

Piltpäevaplaan.

Isikliku päevaplaani täitmine: praegu, enne, pärast, samal ajal.

Nädal. Kooli- ja puhkepäevad.

Aasta. Aastaaja tajutavad tunnused.

5. Hulgakujutlused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Eristab hulki põhimõttel üks-palju.
- Moodustab ja eraldab hulki ühise tunnuse alusel.
- Tajub standardseid kuni kahest elemendist koosnevaid hulki ilma loendamiseta.
- Lahendab abiga lihtsaid matemaatilisi jutukesi (tekstülesannete eelharjutused).

Õppesisu

Objektide rühma vaatlemine.

Hulga suuruse tajumine (üks-palju).

Hulkade moodustamine ühise tunnuse alusel.

Standardsete hulkade tajumine. Hulk-arv seos ilma loendamiseta (kuni 2 elementi hulgas), hulkade ja hulgakaartide tajumine.

Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks (ühendamiseks, osahulga eraldamiseks) kui eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks.

6. Tekstülesanded

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Lahendab abiga lihtsaid matemaatilisi jutukesi (tekstülesannete eelharjutused).

Õppesisu

Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks (ühendamiseks, osahulga eraldamiseks) kui eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks.

3.-6. klassis suureneb õpilase iseseisvus õpiülesannete täitmisel. Õpitakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10- piires.

1. Tegevused esemetega, suuruskujutlused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui kahanevat jada.
- Võrdleb objekte õpitud suurustunnuste järgi.

Õppesisu

Esemetest või nende kujutistest (3-4 elementi) jadade koostamine suurustunnuste järgi nii kasvavas kui kahanevas järjekorras.

Esmete ja nende kujutiste võrdlemine (pikk-lühike, ühepikkused; kõrge-madal, ühekõrgused, lai-kitsas, ühelaiused; ühesuurused).

Eri mahuga anumate praktiline võrdlemine.

2. Vormikujutlused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Tunneb geomeetrilisi kujundeid *ring, nelinurk, kolmnurk* oskab neid nimetada.
- Rühmitab objekte, graafilisi kujutisi (5-7) kahe tunnuse alusel.

Õppesisu

Eseme asukoha määramine õpilase kehast lähtudes.

Objektidevaheliste ruumisuhete tajumine: ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.

3. Ruumikujutlused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Mõistab suhteid ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.
- Oskab määrata esemete asukohta ruumisuhete mõistete üleval – all, ülemine-alumine, peal - all; ees-taga- järel; kõrval, juures, vahel, keskel; sees – väljas (peale-alla, peal, all, kõrval, juures); kaugel-lähedal piires.

Õppesisu

Eseme asukoha määramine õpilase kehast lähtudes.

Objektidevaheliste ruumisuhete tajumine: ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.

Esemete asukoha määratlemine ja paigutamine õpitud ruumisuhete piires.

Üleval – all, ülemine-alumine, peal - all; ees-taga- järel; kõrval, juures, vahel, keskel.

Sees – väljas (peale-alla, peal, all, kõrval, juures).

Kaugel – lähedal.

4. Ajakujutlused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Teab nädalapäevade ja aastaegade järgnevust ja nimetusi.
- Teab oma vanust ja sünnipäeva.
- Tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega.

Õppesisu

Täna, eile, homme, seostamine tunniplaaniga, nädalapäevade nimetustega.

Ööpäeva osad: öö, päev, hommik, lõuna, õhtu, öö; iseloomulikud (tuttavad) tegevused ja seisundid.

Enne, pärast, ruttu, kaua.

Aasta. Aastaajad ja nimetused.

Kell. Täis- ja pooltund. Täistundide seostamine laste tegevustega.

Vanus. Sünnipäev.

5. Hulgakujutlused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Suudab abiga lahendada jõukohaseid elulisi hulkade ühendamise ja hulgast osa eraldamise ja võrdlemise ülesandeid.
- Loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1-10 piires.
- Vastab küsimusele mitu? õpitu ulatuses.

Õppesisu

Hulga samaväärsuse säilimine elementide asukoha ja paigutuse muutumisel.

Objektide rühmade (hulgakaardi) vaatlemine, üks-üheses vastavuses võrdlemine (peale, kõrvale asetamisega). Tulemuse sõnastamine: on samapalju, on rohkem, on vähem.

Hulkade praktiline suurendamine,

vähendamine, võrdsustamine üks-ühesele vastavusele toetudes.

Hulkade moodustamine elementide (võta pallid), arvu (võta kaks), elementide ühe kuni kahe tunnuse (võta suured punased), arvu ja tunnuse järgi (võta kaks suurt palli).

Hulga elementide loendamine.

6. Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Teab naturaalarvude järjestust 1-10, seostab hulga, arvu ja numbri.
- Loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1-10 piires.
- Vastab küsimusele mitu? õpitu ulatuses.

Õppesisu

Arv kui hulga tunnus: hulk-arv seos.

Loendamine vastavalt õpilase võimetele.

Uue arvu moodustamine eelmisele ühe juurdelisamise teel.

Arvu suurendamine ja vähendamine toetudes abivahenditele (eeltöö liitmisele ja lahutamisele).

Arvule vastavate hulkade tajumine ja moodustamine.

Arvurida, arvu naabrid.

Hulga jaotamine osahulkadeks. Arvu koostis (liitehitus).

Arv-number. Seos hulk-arv-number.

Järgarvud (esimene, teine, kolmas, neljas, viies).

Arvu ja järgarvu vastandamine.

7. Rahaühikud

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks.

- Tunneb enim käibelolevaid rahaühikuid.
- Eristab münti sentidest.

Õppesisu

5-, 10-, 20-eurosed paberrahad, nende äratundmine.

Euromündid (1-ne ja 2-ne euromünt).

Sendid, eristamine euromüntidest.

Paberraha vahetamine .

Raha praktiline kasutamine ostude, maksete tegemisel. Poemäng.

8. Mõõtmine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Oskab mõõta mõõdupulgaga (joonlaud), sammudega.
- Tajub lihastundlikkuse alusel raskemat ja kergemat.
- Teab pikkusühikuid sentimeeter, meeter ja raskusühikut kilogramm.
- Sooritab abiga praktilisi mõõtmis- ja kaalumisülesandeid.

Õppesisu

Mõõtmine mõõdupulgaga, sammudega. Mõõtmise tulemuse sõnastamine arvuga.

Meeter.

Raskus. Kaalumine käega, objekti raskuse tajumine.

Eri raskusega objektide võrdlemine lihastundlikkuse alusel: kerge-raske, kergem-raskem.
Kaalumine kaaluga. Kilogramm.
Mahtuvusmõõtmine.
Praktilised mõõtmised.

9. Tekstülesanded

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Lahendab praktiliselt läbitehtavaid tekstülesandeid toetudes situatsioonipildile.

Õppesisu

Jutukesed matemaatilistest situatsioonidest (hulkade ja mõõtude seostest): ühendamine, kokkuloendamine, osahulga eraldamine, kahe hulga võrdlemine. Kasutatakse praktiliselt läbitehtavaid ülesandeid, mille lahendus on saavutatav situatsioonipildile toetudes.

7.-9. klassis on rõhuasetus nn sotsiaalmatemaatikal. Matemaatikat õpitakse eluliste probleemide parema mõistmise ja edukama lahendamise eesmärgil.

Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone (sh tekstülesandeid).

1. Tegevused esemetega, suuruskujuhlused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Võrdleb esemeid või nende kujutisi ning koostab jadasid kõikide õpitud suurustunnuste järgi.
- Rühmitab 2- 3 üldistustasandil, moodustab allrühmasid.

Õppesisu

Esemete ja nende kujutiste võrdlemine kõrguse, paksuse/jämeduse, sügavuse, mahu tunnuste järgi.

Jadade koostamine suurustunnuste järgi. Jadade piiride sõnastamine (see põõsas on kõige madalam, see kuusk on kõige kõrgem).

2. Vormikujuhlused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Oskab koostada mitmest geomeetrisest kujundist koosnevat jada näidise järgi.
- Rühmitab 2- 3 üldistustasandil, moodustab allrühmasid.

Õppesisu

Eseme asukoha määramine oma keha suhtes, teise eseme suhtes muutuvates tingimustes ruumis ja tasapinnal.

Ruumisuhteid sisaldavate tegevusjuhiste mõistmine ja täitmine

3. Ruumikujuhlused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Oskab määrata eseme asukohta oma keha suhtes, kasutades õpitud mõisteid
- Täidab ruumisuhteid sisaldavaid tegevusjuhiseid.

Õppesisu

Eseme asukoha määramine oma keha suhtes, teise eseme suhtes muutuvates tingimustes ruumis ja tasapinnal.

Ruumisuhteid sisaldavate tegevusjuhiste mõistmine ja täitmine.

4. Ajakujutlused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega
- Oskab kasutada kalendrit.
- Teab kuupäeva ja kellaaja märkimise viise.

Õppesisu

Aastaring. Aasta ja 12 kuud. Aastaajad, seostamine kuudega.

Kalender. Kalendri kasutamine.

Nädala- ja kuupäeva seostamine toetudes kalendrile.

Kella tundmine. Täistund, pooltund, minutid. Ajakavad: tv-kava, sõiduplaan, elektrooniline tabloo.

Kuupäev ja kellaeg telekavas.

Aja planeerimine seoses enda tegevusega.

5. Hulgakujutlused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Suudab võrrelda hulki (praktiliste vahendite abil), kasutades mõisted rohkem, vähem, ühepalju.
- Jaotab praktiliste tegevustega hulki erinevateks osahulkadeks, ühendab osahulki üheks hulgaks.

Õppesisu

Hulkade praktiline suurendamine, vähendamine, võrdsustamine.

Hulkade praktiline ühendamine, eraldamine, jaotamine osahulkadeks.

Hulga koostisse kuuluvate osahulkade variatiivsus.

6. Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Teab naturaalarvude järjestust õpitud ulatuses.
- Loeb ja kirjutab 1- ja 2-kohalisi numbraid.
- Liidab ja lahutab (abiga) õpitud numeratsiooni piires, teab liitmise ja lahutamise praktilist tähendust.

Õppesisu

Arvu koostis. Arvu liitehitus. Liitmine ja lahutamine. Märkid +, -, =.

Arvu liitehituse kasutamine liitmisel ja lahutamisel, arvu kümnendkoostise tutvustamine.

Naturaalarvude järjestus 1-100 piires kasutades abivahendeid (arvutabel)

Täiskümnete numeratsioon 100-ni.

Järgarvude praktiline kasutamine igapäevaelus.

7. Rahaühikud

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks.

- Oskab kasutada raha õpitu piires praktilises situatsioonis.

Õppesisu

Raha saamine ja kasutamine.

Palk, pension, sisseostud, erinevad teenused, jne.

Praktilised ülesanded rahaga: ostmine, müümine, maksmine, laenamine.

Taskuraha. Raha kokkuhoid.

Väikeste ostude sooritamine kaupluses. Hinnasiltide leidmine ja lugemine. Hinna ja olemasoleva raha seos. Poemäng.

8. Mõõtmine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Oskab mõõta õpitud mõõteriistadega.
- Teab erinevate mõõtühikute (pikkus-, raskus-, mahuühikud) nimetusi ja praktilist tähendust.
- Teab enamlevinud mõõtühikute lühendeid (kg, g, cm, m, km).

Õppesisu

Pikkusühikud: m, km;

Raskusühikud: g, kg;

Mahu mõõtmine koduste vahenditega (klaas, lusikas)

Skaalad.

Kraadiklaasid (termomeetrid), toa-ja välistemperatuuri näit, ülesmärkimine, praktiline võrdlemine.

Kehatemperatuur.

Praktiline mõõtmine (sh enda pikkus, kaal, kinganumber).

9. Tekstülesanded

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Koostab ja lahendab elulise sisuga tekstülesandeid toetudes näitvahenditele ja praktilistele tegevustele.

Õppesisu

Elulise sisuga 1-tehteliste tekstülesannete suunatud koostamine ja lahendamine, kusjuures ülesannet sisu modelleeritakse näitvahenditega (pildid, skeemid) või praktilise tegevusega.

2.1.4 Kunsti ja käelise tegevuse ainekava

Kunsti ja käelise tegevuse õpetamise põhimõtted

Kunst ja käeline tegevus on lõimitud teistes ainetes käsitletavate teemadega. Tundide planeerimisel arvestatakse aastaringi eesti rahvakalendris ja rahvuslikke tähtpäevi.

Kunsti ja käelise tegevuse tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist, tekitatakse huvi tegevuse vastu ja soovi ise midagi esteetiliselt kujundatult valmis teha.

Kunstiõpetuse kaudu ärgitatakse õpilasi väljendama oma emotsioone, arendatakse kõnelist väljendusoskust ja loovust.

Kunsti ja käelise tegevuse tunde võib läbi viia õppekäikudena, külastades õpilastega näitusi, muuseume, käsitöökodasid jms.

Kunsti ja käelise tegevuse tundides õpitakse vaatlema esemeid (tunnused, osad), esemeid kirjeldama ja kujutama eri tehnikaid ning materjale kasutades.

Kunstil ja käelisel tegevusel on kõnearenduslik suunitlus. Esiialgu saadab õpilase tegevust kõnega õpetaja, seejärel suunatakse õpilasi üha rohkem oma tegevust ise kõnega saatma. Hiljem tehakse ühiselt (õpetaja-õpilased) tehtud tööst sõnaline kokkuvõte.

Ainekava jaotus

1.-2. klassis arendatakse õpilase peenmotoorikat ning silma ja käe liigutuste koordineerimist.

Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskuju või näidise järgi. Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset.

Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi; suunatakse hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid.

Õpilasi innustatakse tehtust rõõmu tundma. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele.

Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

1. Kujutamissopeetus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Maalib/joonistab lihtsa pildi (pall, õun, nägu).
- Oskab kasutada värve: õige pintslihoid, värvi võtmine, pinna katmine, pintsli pesemine.

Õppesisu

Lihtsa objekti (pall, puu, õun, seen, maja) kujutamine vaatluse järgi. Paberilehel orienteerumine.

Lihtsa eseme joonistamine detailide kaupa (tahvlil on eeskuju).

Näo osade kujutamine.

2. Värvusõpetus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Eristab põhivärvusi, värvusi.
- Tutvub erinevate värvidega.

Õppesisu

Põhivärvuste eristamine ja seostamine ümbritseva elu esemetega.

3. Materjaliõpetus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Paigutab vaasi lilli, oksti.
- Rühmitab erinevaid looduslikke materjale, meisterdab juhendamisel looduslikest materjalidest.

Õppesisu

Loodusliku materjali korjamine ja rühmitamine tajutavate tunnuste alusel.

Meisterdamine looduslikust materjalist.

Muud materjalid: paber, riie, karusnahk, puu, klaas. Materjalide rühmitamine.

4. Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Liimib abiga kujundeid aluspaberile.
- Trükkib paberile, papile vms vabalt valitud mustreid (pinna võimalikult ühtlane katmine).

Õppesisu

Lihtsate kaheosaliste mustriribade koostamine (ladumine, trükkimine).

5. Tehnikate õpetus

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Valmistab fooni- ja ilupabereid kasutades erinevaid tehnikaid (puhumine, peegel- ja lõngatrükk vms).

- Katab pinna pintsli- ja rüütkis ühtlaselt.

Õppesisu

Fooni- ja ilupaberite valmistamine.

Lihtsad trükitehnika: pintsli-, peegel-, lõnga-, kartuli-, kile- ja lumetrikk.

Puhumistehnika.

6. Voolimine

Taotlevad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Teab esmaseid voolimisvõtteid, voolib lihtsamaid vorme.

Õppesisu

Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine.

Lihtsa üheosalise objekti voolimine.

Savi. Soolataigen.

Jäljendite vajutamine.

7. Paberi- ja papitööd

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Rebib erinevaid pabereid (ajakirjad, siidpaber, värviline paber jms), teeb neist kleepetöid.
- Kleebib ettevalmistatud aplikatsioonidest pilte.
- Teab kääride kasutamise ohutusreegleid, lõikab abiga.

Õppesisu

Paberi rebimine, kortsutamine, lõikamine, liimimine.

Šabloni kasutamine.

Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidest. Aplikatsiooniraud.

Erinevad käärid (efektkäärid).

8. Tekstiilitööd

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Oskab kääre käes hoida ja abiga kasutada.
- Lõikab abiga ja kleebib riideribasid.

Õppesisu

Lõnga ja paela lõikamine. Kangakääride kasutamine.

Lõngapildi kleepimine.

Riideribade kleepimine.

9. Muud materjalid. Puidutöö.

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel.

Õppesisu

Tutvumine erinevate materjalidega: nahk, puit, metall.

Tutvumine erinevate töövahenditega.

Materjalide taaskasutus.

10. Teemaatilised tööd

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Osaleb ühistöodes teemapildi valmimisel.

Õppesisu

Teemakohase analüüsitud üksikobjekti kujutamine.

11. Ohutusnõuded ja tööpaik

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassi lõpuks

- Oskab tuttava töövahendiga tegutseda õpetaja suunamisel.
- Korraldusel korrastab abiga oma tööpaiga.
- Juhendamisel järgib ohutusnõudeid pliitsi, pintslit, liimi ja kääride kasutamisel.

Õppesisu

Kääride, liimi, värvide kasutamine.

Oma töökoha koristamine õpetaja korralduste järgi.

3.-6. klassis jätkatakse peenmootorika ning silma ja käe koostöö arendamist. Pikeneb töö teostamiseks vajalik keskendumisvõime.

Tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi, uusi töövõtteid ning ohutustehnika nõudeid. Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja vahendeid.

Tööd teostatakse eeskujul või näidise järgi etappide kaupa. Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes.

Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine). Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima.

Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Taotletakse, et õpilane lõpetaks alustatud töö.

1. Kujutamissooitus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Maalib/joonistab lihtsa pildi vaatluse järgi.
- Kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid.

Õppesisu

Inimese kehaosad, nimetamine ja kujutamine.

Eelnevalt analüüsitud lihtsa loodusliku objekti (õis, puu, lind) kujutamine vaatluse järgi.

2. Värvusõpetus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Oskab põhivärvusi segada uute toonide tekitamiseks.
- Oskab värvusi helestada ja tumestada.

Õppesisu

Põhivärvuste segamine, värvuse hele ja tume toon.

Akrüül- ja klaasivärvide kasutamine.

3. Materjaliõpetus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Teeb juhendamisel kompositsioone looduslikust materjalist.

Õppesisu

Looduslikud - ja tehismaterjalid.

Kompositsioonid looduslikest materjalidest.

Taaskasutuse põhimõtted.

Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutus praktiliste esemete valmistamiseks.

4. Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt.
- Koostab kindla riba- või ringmustri.

Õppesisu

Riba-ja ringmustrite koostamine.

Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine (nt. käpik, sall, linik, vaas, taldrik).

Ruumide kaunistamine juhendamisel.

5. Tehnikate õpetus

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Teeb juhendamisel töid kasutades akvaduši-, diatüüpia- ja muid tehnikaid.

Õppesisu

Tutvumine trüki-ja paljundustehnikatega.

Akvatušš, diatüüpia jt. tehnikad.

6. Voolimine

Taotlevad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Voolib lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti.
-

Õppesisu

Lihtsa mitmeosalise objekti voolimine.

Savi. Soolataigen. Cernit. Fimo.

Voolitud esemete värvimine, glasuurimine.

7. Paberi- ja papitööd

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel, järgib ohutusreegleid.
- Teeb erinevatest pabermaterjalidest töid.

Õppesisu

Pabermaterjalid: kartong, papp, paberite liigid. Šablooni kasutamine.

Tööd pabermaterjalidest.

Kujundite lõikamine paberist.

Ajakirjast piltide lõikamine.

Paberi voltimine, lihtsad voltimistööd. Lõõtsa ja lehviku voltimine.

Paberplastika, pabermosaik.

8. Tekstiilitööd

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel.

- Kasutab abiga niiti ja nõela.
- Tikib lõngapilte orientiiri järgi.

Õppesisu

Punkteerimine erinevatel materjalidel.

Lõngapildi (muster) tikkimine papile orientiiride järgi.

Riideribade lõikamine. Sik-sak käärade kasutamine.

Riidematerjalide põimimine, sõlmimine, kerimine.

Märgviltimine.

Kuivviltimine.

9. Muud materjalid. Puidutöö.

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
- Käsitseb ohutult tööriistu: lööb naela, saeb.

Õppesisu

Naharibade ja-kujundite lõikamine, kleepimine, sõlmimine.

Lihtsad nahkehistööd.

Tööd puidu-ja metallijääkidest.

Tööd tehismaterjalidest.

10. Teemaatilised tööd

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Joonistab lihtsa süžeebildi etteantud teemal näidise ja juhendamise järgi.

Õppesisu

Lihtsa teemaatilise süžeebildi joonistamine näidise järgi.

Temaatilised ühistööd (nt. kollaaž). Decoupage.

Aastaaegade kujutamine kasutades erinevaid tehnikaid.

11. Ohutusnõuded ja tööpaik

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassi lõpuks

- Jälgib tööpaiga korrasolekut.
- Teab ja järgib ohutusnõuded nõela, haamri, kruvikeeraja ja sae käsitlemisel.

Õppesisu

Elementaarsed ohutusnõuded nõela, haamri, sae jne käsitlemisel.

Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul.

Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokku korjamisel.

7.-9. klassis kujundatakse lihtsa iseseisva töö oskusi. Tööd teostatakse valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, skeemide jms järgi.

Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana stereotüüpsetes ja osaliselt muutuvates tingimustes.

Harjutatakse toimingute suunatud planeerimist. Uuritakse töövahendite ja materjalide sobivust.

Õpilased õpivad looma kujutlust tulemusest, järjestama osatoiminguid ning valima vahendeid.

Areneb suunatud enesekontroll, toimingu valminud tööd võrreldakse näidisega.

Õpilane kommenteerib õpetaja suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega.

Oluline on loomingu esteetilise elamuse saamine. Õpilased hakkavad oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama. Vaadeldakse kaaslaste töid, külastatakse kunstinäitusi ja muuseume.

1. Kujutamissopeetus

Taotletavad õpitulemused 7-9. klassi lõpuks

- Maalib/joonistab (vajadusel abiga) teemakohase pildi.
- Kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid.

Õppesisu

Keha proportsioonide arvestamine inimese kujutamisel.

Figuuride gruppi paigutamine.

Lihtsate esemete rühma kujutamine vaatluse järgi.

2. Värvussopeetus

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Teab ja eristab sooje ja külmi toone.

Õppesisu

Lihtsa toonirea koostamine.

Soojad ja külmad värvid. Vastandtoonid.

Meeleolude väljendamine ja kuulatava muusika kujutamine värvuste kaudu.

Temaatilised värvikombinatsioonid (jõulud, lihavõtted jt).

Portselanimaal.

Mandalate värvimine.

3. Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalist alustele.
- Kaunistab erinevaid tarbeesemeid iseseisvalt valitud mustritega.
- Valmistab juhendamisel erinevaid vitraaže (paber, klaas).

Õppesisu

Mustri kujundamine erinevatest detailidest.

Tarbeesemete kaunistamine.

Kujundustööd klassis ja kodus.

Vitraaž.

4. Tehnikate õpetus

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Kasutab erinevaid templeid tööde valmistamisel.
- Teeb juhendamisel töid kasutades erinevaid tehnikaid (graafiline joon, ornamentika, materjalitrükk jms).

Õppesisu

Materjalitrükk.

Ornamentika.

5. Temaatilised tööd

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Suudab väljendada oma tundeid ja emotsioone läbi kunsti.

Õppesisu

Tunnete ja meeleolude väljendamine õpitud tehnikate abil.

Lihtsa situatiivse tegevuse kujutamine (nt. seeni korjamas, suusatamas).

6. Ohutusnõuded ja tööpaik

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

- Korrastab iseseisvalt tööpaiga.

Õppesisu

Kunstklassis tööks vajalike asjade leidmine ja oma kohale tagasi paigutamine vastavalt süsteemile.

2.1.5 Tööõppe ainekava

Tööõppe tundideks vajalikke baasoskusi kujundatakse õpilastel 1.-5. kooliaastal kunsti ja käelise tegevuse tundide raames. Alates 6. klassist kujundatakse praktilise tegevuse oskusi ja harjutatakse nende rakendamist stereotüüpsetes situatsioonides tööõppe tundides.

Omandatakse üksikuid töövõtteid, võtete õiget järjestust lihtsates ruumide, rõivaste ja jalatsite korrashoiu ning toidu valmistamisega seotud töödes.

Vastavalt õpilaste võimete erisusele kasutatakse abistavat, individuaalset või järjestikust koostööd. Abistava koostöö korral mingi töö tegemiseks palutakse õpilasel midagi tuua, ulatada, hoida, panna, viia, rühmitada jne. Individuaalse koostöö korral antakse õpilasterühmale ühine ülesanne, mille iga õpilane täidab osaliselt individuaalselt. Töötatakse samaaegselt ühes ruumis/territoriumil ja ühise teema järgi (nt igal õpilasel on oma maalapp riisuda), samas individuaalse juhendamise järgi. Järjestikuse koostöö puhul koosneb töö mitmest erinevast tööoperatsioonist/tegevusest ning iga õpilane sooritab kindlaksmääratud järjekorras oma operatsiooni/tegevust. Tööoperatsioonid/tegevused jaotatakse õpilastele arvestades nende võimeid ja oskusi.

Töö protsessile ja resultaadile antakse positiivset tagasisidet. Õpilastes kujundatakse soovi osaleda jõukohases ühistegevuses. Luuakse teadmine, et tuleb teha nii meeldivad kui ka vähem meeldivad tööd.

Vajalik on koostöö koduga ning erinevate ettevõtete ning ametiasutustega, et õpilased saaksid omandatud oskusi rakendada variatiivsetes situatsioonides.

Õppesisu on valitud vastavalt kooli piirkonna ja /või kooli arengusuundadele.

Tööõppe tundide läbiviimiseks on koolis sisustatud õppeklass ja/või ruum(id) vajaminevate töökohtade ja seadmetega.

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Tunneb õpitud koristusvahendeid ja teab nende funktsiooni.

Teab ja suunamisel täidab õpitud koristamistöde juures hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Täidab korrapidamisülesandeid ja lihtsamaid tööülesandeid meeldetuletamisel.

Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.

Teab/oskab nimetada tuttavate elukutsete esindajaid.

Teab ema/isa ametit.

Omab ettekujutust minu-meie oma.

Hoiab igapäevaselt korras oma koolitarbed.

Leiab suunamisel vajalikud lauanõud ja vahendid hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi ning piduliku laua katmiseks, abistab laua katmisel.

Abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.

Teab ja suunamisel täidab õpitud köögitööde juures hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Teeb lihtsaid köögitöid.

Tunneb igapäevast kodutehnikat ja oskab neist lihtsamaid juhendamisel kasutada.

Abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.

Tükeldab puu- ja aedvilja.

Valmistab suunamisel valmistaignast küpsetisi.

Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest/tööst.

Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.

Sooritab abiga sisseoste etteantud ostunimekirja järgi (3-4 asja nimekirjas).

Jälgib oma riiete ja jalanõude puhtust.

Osaleb jõukohastes aiatöodes.

Abistab teisi jõukohaste aiatööde tegemisel.

Täidab talle antud ülesande ühe osana tegevusest/tööst.

Viib alustatud töö enamasti lõpuni.

Kodundus

Õppesisu

Kodunduse tunni teemaga on seotud kõik sellel päeval toimuvad tunnid.

Võileiva valmistamine: viilutatud leivale, saiale või määrimine. Võileivakatte valimine.

Puuviljade, aedviljade puhastamine, koorimine, tükeldamine. Salatite valmistamine.

Vee keetmine veekeetjaga. Tee- ja mahlakontsentraadist külma ja kuuma joogi valmistamine.

Kiirsupid, 5 minuti road.

Saia röstimine. Valmis pitsa või piruka soojendamine mikrolaineahjus.

Valmis taigna rullimine, tükeldamine, plaadile asetamine. Küpsiste, saiakeste küpsetamine valmis taignast. Piparkookide vormimine ja kaunistamine.

Tordipõhja kaunistamine moosiga, vahukoorega, kohupiimakreemiga. Küpsisetort.

Erinevate toiduainete (piimatooted, teraviljatooted, puu- ja aedviljad), mitmesuguste maitseainete tutvustamine, maitsmine.

Tervisliku toitumise põhitõdede selgitamine. Valikute tegemine.

Kohviku külastamine.

Lauanõude valimine. Laua katmine. Klassiõhtu. Sünnipäev.

Abistamine lõunalaua koristamisel.

Hügieeninõuded toiduvalmistamisel: käte pesemine, rõivastus.

Köögi sisustus, kodumasinad.

Köögi korrastamine: nõude paigutamine ettenähtud kohtadesse.

Nõude pesemine. Nõudepesuvahendi kasutamine. Nõude kuivatamine: restile, rätikule nõrguma; rätikuga kuivatamine.

Ruumide korrashoid ja koristamine

Õpilase päevakava (põhitegevused ja -tööd). Klassi korrashoid. Erinevad koristusvahendid (harjad, kühvlid, puhastusvahendid). Põrandate ja põrandakatete puhastamine tolmuimejaga.

Klassiruumi korrashoid. Koristamine: tolmu pühkimine, põranda pühkimine, tahvli pesemine, põranda pesemine mopiga, lillede kastmine. Uste pesemine. Korrapidajate tööülesanded. Puhastusainete hoiatavad tingimärgid: tuleohtlik, mürgine; nende tähendus.

Asjad ja nende korrashoid. Minu oma, meie oma. Oma asjade, töövahendite eest hoolitsemine, korrastamine. Hoolitsemine ühiste asjade (klassiruumid) eest. Töökoha koristamine.

Ruumide kaunistamine tähtpäevadeks.

Rõivastus ja selle hooldus. Rõivaste, jalanõude puhtus. Musta pesu hoidmine. Pesu kuivatamine nõöril, rätikul. Rõivastuse ja jalatsite valik vastavalt ilmale. Jalanõude kuivatamine. Kummijalanõude pesemine. Piduliku, igapäevase, sportliku riietuse valik.

Inimene ja töö. Ametid koolis. Pereliikmete elukutsed, tööd. Meeldiv amet. Õppekäigud. Tutvumine majahoidja (aedniku) tööga. Töö õues ja aias. Lehtede kokkuriisumine, nende äravedu. Lume koristamine lumelabidaga. Sügisestes, talvistes ja kevadistes aiatöodes osalemine.

Käsitöö / puidutöö

Materjaliõpetus

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Teeb juhendamisel kompositsioone looduslikust materjalist.

Õppesisu

Looduslikud - ja tehismaterjalid.

Kompositsioonid looduslikest materjalidest.

Taaskasutuse põhimõtted.

Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutus praktiliste esemete valmistamiseks.

Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt.

Koostab kindla riba- või ringmusteri.

Õppesisu

Riba- ja ringmustrite koostamine.

Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine (nt. käpik, sall, linik, vaas, taldrik).

Ruumide kaunistamine juhendamisel.

Tehnikate õpetus

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Teeb juhendamisel töid kasutades akvaduši-, diatüüpia- ja muid tehnikaid.

Õppesisu

Tutvumine trüki-ja paljundustehnikatega.

Akvatušš, diatüüpia jt. tehnikad.

Voolimine

Taotlevad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Voolib lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti.

Õppesisu

Lihtsa mitmeosalise objekti voolimine.

Savi. Soolataigen. Cernit. Fimo.

Voolitud esemete värvimine, glasuurimine.

Paberi- ja papitööd

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel, järgib ohutusreegleid.

Teeb erinevatest pabermaterjalidest töid.

Õppesisu

Pabermaterjalid: kartong, papp, paberite liigid. Šablooni kasutamine.

Tööd pabermaterjalidest.

Kujundite lõikamine paberist.

Ajakirjast piltide lõikamine.

Paberi voltimine, lihtsad voltimistööd. Lõõtsa ja lehviku voltimine.

Paberplastika, pabermosaik.

Tekstiilitööd

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel.

Kasutab abiga niiti ja nõela.

Tikib lõngapilte orientiiri järgi.

Õppesisu

Punkteerimine erinevatel materjalidel.

Lõngapildi (muster) tikkimine papile orientiiride järgi.

Riideribade lõikamine. Sik-sak kääride kasutamine.

Riidematerjalide põimimine, sõlmimine, kerimine.

Märgviltimine.

Kuivviltimine.

Muud materjalid. Puidutöö.

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Oskab valida töövahendit ja tegutseda vastavalt selle funktsioonile.

Käsitseb ohutult tööriistu: lööb naela, saeb.

Õppesisu

Naharibade ja-kujundite lõikamine, kleepimine, sõlmimine.

Lihtsad nahkehistööd.

Tööd puidu-ja metallijääkidest.

Tööd tehismaterjalidest.

Temaatilised tööd

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Joonistab lihtsa süžepildi etteantud teemal näidise ja juhendamise järgi.

Õppesisu

Lihtsa temaatilise süžeebildi joonistamine näidise järgi.

Temaatilised ühistööd (nt. kollaaž). Decoupage.

Aastaaegade kujutamine kasutades erinevaid tehnikaid.

Ohutusnõuded ja tööpaik

Taotletavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Jälgib tööpaiga korrasolekut.

Teab ja järgib ohutusnõuded nõela, haamri, kruvikeeraja ja sae käsitlemisel.

Õppesisu

Elementaarsed ohutusnõuded nõela, haamri, sae jne käsitlemisel.

Tööpaiga korrahoid ja selle koristamine töö lõpul.

Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokku korjamisel.

7.-9. klassis täiustatakse/kinnistatakse omandatud ja õpitakse uusi töövõtteid.

Õpitakse kasutama enamlevinud kodumasinaid.

Tähelepanu pööratakse tööoperatsioonide õigele järjekorrale ning töö lõpetamise vajalikkusele. Hakatakse täitma tööülesandeid, mille puhul töö tulemus saabub alles teatud aja möödudes (nt külvamine).

Praktiseeritakse sotsiaalse suunitlusega tööülesandeid (näit teiste abistamine).

Kasutatakse laiendatud sõltuvat koostööd, st tööd tehakse üheaegselt ning ühist eesmärki silmas pidades (nt klassi koristamine). See võimaldab anda igale õpilasele tema võimetele vastava tööülesande ning seeläbi kujundada õpilaste võimalikult adekvaatset enesehinnangut.

Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima, valima ise sobivaid töövahendeid ning konkreetse töö teostamiseks vajaminevaid osatoiminguid järjestama.

Õpilast suunatakse oma töö tulemusi hindama/kontrollima.

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassi lõpuks

Teeb juhendamisel majapidamistöid.

Teab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.

Tunneb kodutehnikat ja oskab neist mõningaid kasutada.

Viib alustatud töö lõpuni.

Planeerib (abiga) nädalaks kodutööd.

Tunneb erinevaid jõukohaseid ameteid.

Omab esmast töökogemust õppetöökojas.

Küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks.

Märkab (suunamisel) abivajajat ja pakub abi.

Osaleb võimetekohaselt ühistöös.

Koristab pärast töö lõpetamist oma töökoha.

Omab ettekujutust meie oma-võõras.

Hoiab korras panipaigad klassiruumis, osaleb panipaikade koristamisel/suurpuhastusel.

Katab lauda erinevateks söögikordadeks ja sündmusteks ning koristab seda pärast söömist.

Teab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.

Teeb köögitoide.

Loeb lihtsaid skeeme majapidamismasinatelt, oskab nende järgi tegutseda.

Küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks.

Valmistab lihtsat toitu skeemi/retsepti järgi.

Valmistab poolfabrikaatidest ja konservidest lihtsat toitu

Kaunistab ja serveerib toidu.

Osaleb ülesannete jaotamisel söögivalmistamise juures.

Tasub abiga ostude eest.

Loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid rõivastelt ning majapidamismasinatelt ja oskab nende järgi tegutseda.

Õmbleb nõöbi, parandab õmbluse.

Teeb juhendamisel lihtsamaid töid õues ja aias.

Teab ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures ja täidab neid.

Kodundus

Õppesisu

Lihtsate retseptide (skeemide) järgi toidu valmistamine.

Toiduainete valimine lihtsamate retseptide (skeemide) järgi, vastavate sisseostude tegemine.

Vee keetmine. Kontsentraadist külma või kuuma joogi valmistamine.

Pakisuppidest supi valmistamine. Purgisupp.

Erinevate pakendite ja toiduainete äratundmine.

Lihtsate magustoitude valmistamine (vahustamised). Mikseri kasutamine.

Vahvlite küpsetamine vahvlimasinaga.

Koogi küpsetamine.

Toidu serveerimine ja kaunistamine.

Võileibade valmistamine. Vorsti, singi, juustu lõikamine noaga.

Hommikusöögiks pudru valmistamine. Müsli. Helbed.

Juurviljade puhastamine ja koorimine, tükeldamine. Riivimine. Köögikombaini kasutamine.

Kartulite koorimine. Praekartulite valmistamine.

Salati valmistamine.

Muna keetmine. Köögikella kasutamine. Elektripliidi kasutamine vee keetmiseks. Makaronide keetmine. Sõela kasutamine.

Toitude küpsetamine praeahjus. Kalapulgad. Viinerid. Pajalappide/kinnaste kasutamine.

Ülesannete jaotamine toiduvalmistamisel.

Köögitööd. Elektripliidi puhastamine. Pannide, pottide, küpsetusvormide puhastamine vastavate vahenditega. Toiduainete säilitamine külmikus. Fooliumi ja toidukile kasutamine.

Tervislik toit. Laua katmine. Lauakombed.

Laua katmine külalistele.

Ühekordsete nõude kasutamine. Piknik.

Tööd õues ja aias

Ettevõtted kodukoha lähedal, erinevad ametid (koristajad, pesumasinistid, haljastustöötajad, majahoidjad, köögitöölised, laadijad, sulased). Missugune töö meeldib sulle.

Tööd õues ja aias. Kaevamine, külvamine, kastmine, rohimine. Puude istutamine. Köögiviljataimede, lilletaimede ettekasvatamine. Kasvuhoone külastamine. Saagi koristamine aias, põllul, metsas. Luuaga pühkimine. Prahi äravedu. Lumelabidaga töötamine. Puistematerjali puistamine libedatele teedele.

Tööd, mis on seotud teiste inimeste eest hoolitsemise ja abistamisega. Üksteise abistamine töödes. Väiksemate abistamine. Vajadusel abi palumine.

Päevakeskuse külastamine.

Puuetega inimeste töökodade tutvustamine. Kutsekooli külastamine.

Töötamine erinevates õppetöökodades vastavalt võimalustele.

Käsitöö / puidutöö

Materjaliõpetus. Erinevad materjalid.

Taotletavad õpitulemused

Teeb võimalikult iseseisvalt töid/kompositsioone erinevatest materjalidest.

Osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks.

Õppesisu

Materjalide töötlemine, liimimine (parandamine), erinevad liimid. PVA, liimpüstol, pulgaliim.

Materjalide sobivus.

Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutamine praktiliste esemete valmistamisel.

Taaskasutuse põhimõtted.

Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

Taotletavad õpitulemused

Teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalist alustele.

Kaunistab erinevaid tarbeesemeid iseseisvalt valitud mustritega.

Valmistab juhendamisel erinevaid vitraaže (paber, klaas).

Õppesisu

Mustri kujundamine erinevatest detailidest.

Tarbeesemete kaunistamine.

Kujundustööd klassis ja kodus.

Vitraaž.

Tehnikate õpetus

Taotletavad õpitulemused

Kasutab erinevaid templeid tööde valmistamisel.

Teeb juhendamisel töid kasutades erinevaid tehnikaid (graafiline joon, ornamentika, materjalitrükk jms).

Õppesisu

Materjalitrükk.

Ornamentika.

Voolimine

Taotlevad õpitulemused

Voolib lihtsa tarbeeseme.

Õppesisu

Lihtsa tarbeeseme voolimine ja dekoreerimine.

Inim- ja loomafiguuride voolimine.

Paberi- ja papitööd

Taotletavad õpitulemused

Käsitseb õpitud tööriistu.

Meisterdab erinevatest pabermaterjalidest.

Kasutab iseseisvalt šabloone, lõikab kontuuri järgi.

Õppesisu

Šabloonide kasutamine.

Tarbeesemete (karp) meisterdamine ja dekoreerimine.

Kahe ribaga voltimine. Jadad.

Paberdetailidest mänguasja, liikuva pildi vms meisterdamine.

Paberi valmistamine.

Tekstiilitööd

Taotletavad õpitulemused

Kasutab sihipäraselt niiti ja nõela.

Käsitseb õpitud tööriistu.

Õmbleb iseseisvalt nõöpe ja teeb lihtsamaid õmblustöid. Õmbleb õmblusmasinaga.

Õppesisu

Tekstiilkollaaž, tekstiilimaal, trükkimine riidele.

Eel- ja sämppiste.

Nööbi õmblemine.

Lihtsad õmblustööd (mänguasjad). Sirged õmblused.

Raamil ja telgedel kudumine. Saori ja suured kangasteljed.

Märg- ja nõelviltimine. Nunoviltimine.

Heegeldamise põhivõtted. Lõnga ja heegelnõela sobivus, õige hoid. Ahela heegeldamine. Teise rea heegeldamine.

Tikkimise põhipisted. Üherealised pisted kaunistamiseks.

Puidutöö.

Taotletavad õpitulemused

Valib ja kasutab sobivaid töövahendeid lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist.

Õppesisu

Metallitööd (kohrutamine, augustamine).

Vineeri saagimine.

Puidu ehistööd: põleti kasutamine, värvimine, lakkimine.

Lihtsa tarbeeseme valmistamine puidust.

Ohutusnõuded ja tööpaik

Taotletavad õpitulemused

Korrastab iseseisvalt tööpaiga.

Teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid mehhaaniliste ja elektriliste tööriistade kasutamisel.

Õppesisu

Ohutusnõuded elektritööriistade jms kasutamisel. Õmblusmasin

2.1.6 Muusikaõpetuse ainekava

Muusikaõpetuse õpetamise põhimõtted

Muusikaõpetus lõimub toimetulekuõppes kogu õppeprotsessiga. Tundide planeerimisel ja läbiviimisel arvestatakse õpilaste vaimseid ja füüsilisi võimeid.

Muusikaõpetuse kaudu arendatakse õpilaste suhtlemis- ning eneseväljendusoskust.

Muusikaõpetuse tundides arendatakse laule kuulates ja lauldes õpilaste kõnet (sõnavara, kõnemõistmine, ilmekus).

Õpitegevuses lõimitakse muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud.

Muusikapalade valikul arvestatakse õpilaste ea- ja jõukohasusega, elust ja ümbritsevast keskkonnast tuleneva temaatikaga, õpilaste huvidega, emotsionaalse köitvusega.

Muusikaõpetuse tundides kujundatakse ja arendatakse õpilase muusikalisi võimeid ja hoiakuid. Laulu ja muusika abil väljendatakse oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid, arendatakse muusikalist maitset.

Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemises, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel (tihe side elu-ja toimetuleku õppe, kunsti ja käelise tegevuse tundidega).

Muusikaõpetuses on olulisel kohal laulmine, milles saadakse ühismusitseerimise ja ühise tegutsemise kogemust ning positiivset elamust, samuti esinemiskogemust.

Tundidest saadav tagasiside on emotsionaalselt positiivne, iseseisvusele julgustav.

Ainekava jaotus

1.– 2. klassis

Äratatakse õpilastes huvi muusika ja rütmika vastu.

Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos.

1. Muusika kuulamine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Tunneb huvi muusika vastu, reageerib vastavalt muusika iseloomule käte, jalgade või keha liikumisega.
- Eristab erinevaid hääli ja mürasid muusikast.
- Tunneb ära õpitud laule.

Õppesisu:

Helid ja mürad looduses ja ruumis.

Helide (looduses, linnas, maal) kuulamine, matkimine, väljendamine liigutuste ja sümbolitega.

Kuuldud hääle seostamine pildiga.

Inimhääle eristamine teistest häältest.

Helide ja vaikuse vahelduv tajumine. Reageerimine vastavalt muusika iseloomule (plaksutamine, lehvitamine, käte, jalgade, kehaga liigutamine).

Õpitud laulude äratundmine.

Lihtsamate žanride eristamine (laul, tants).

Kaaslase esinemise jälgimine.

2. Laulmine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Laulab kaasa või osaleb mõne õpitud laulu esitamisel.
- Esineb kooli pidudel.

Õppesisu

Õpetaja laulmise kuulamine, jälgimine, laulu osaline kaasa laulmine.

Osalemine laulmisel: plaksutab või laulab kaasa.

Nime-, tere-, värvi- ja iseteenindamislaulud.

Laulud vastavalt päevaosale, aastarütmile.

Esinemine teistele.

3. Pillimäng

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Oskab kasutada rütmipille (triangel, kõlapulk, marakas, tamburiin).
- Mängib muusikale kaasa rütmipillil Eristab ühe ja mitme rütmipilli heli.

Õppesisu

Muusikale kaasamängimine kehapillil (rütm kaasa plaksutamine) õpetajaga koos või ettenäitamisel.

Rütm kaasmängimine saatemuusikaga (randmekuljused, marakas, kõlapulgad).

Mängimine pillil, üks heli; heli ja vaikuse vaheldumine; palju helisid.

4. Muusikalis-rütmiline liikumine

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Matkib liigutusi, liigub muusikale vastavalt õpetaja eeskujul.

Õppesisu

Liikumised koos õpetajaga vastavalt laulu tekstile ja muusika meeleolule (paigaltammumine, liikumine).

Eristab inimhääli teistest häältest.

Tunneb ära korduvaid häáli ja mürasid ruumis ja looduses.

Osalemine laulumängudes.

3. – 6. klassis

Süvendatakse õpilaste muusikahuvi.

Õpitakse sihipäraselt kasutama rütmipille. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

Suunatakse hindama muusikat *meeldib – ei meeldi*-põhimõttel.

1. Muusika kuulamine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Eristab muusikapalade tunnuseid (kurb-rõõmus), kiiret ja aeglast rütmi.
- Eristab õpitud laulu ja tantsuviisi.
- Tunneb marssi muusika karakteri järgi.

Õppesisu:

Muusikapalade kuulamine.

Erinevate häälte äratundmine (nais- ja meeshääled). Kõrge ja madal hääl. Marsi eristamine teistest rütmidest.

Muusikapalade tunnuste kurb-rõõmus, vali-vaikne, kiire-aeglane, eristamine muusikalises näidetes ja väljendamine liikumises.

Kontsertide külastamine.

Esinemine muusikatunnis kaasõpilastele, koolipidudel.

Eesti rahvamuusikast tuntumad rahvaviisid (Kaera Jaan, Oige ja vasema, Jooksupolka).

Eesti levimuusikast tuntumad laulud / meloodiad.

2. Laulmine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Oskab laulda õpitud laste- ja rahvalaulu valjult ja vaikselt, oskab muuta hääle tugevust.
- Esinemine kooli pidudel ja väljaspool kooli

Õppesisu

Jõukohaste rahva- ja lastelaulude laulmine.

Tuttavate meloodiate äratundmine.

Laulu sisule vastava karakteriga ilmekas laulmine, hääle tugevuse muutmine lauldes.

Tunnete väljendamine laulu ja muusika abil.

Laulmine mitmekesi ühtses tempos.

Hääle liigsest pingutamisest hoidumine.

Oma (laulu) hääle äratundmine lindilt.

3. Pillimäng

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Oskab kasutada tavapäraseid rütmipille, mängib kelladel ja plaatpillidel.

Õppesisu

Rütmide kuulamine ja taasesitamine rütmipillidel, aeglane ja kiire rütm. Rütmipillidel mängimine.

Rütmi kaasamängimine.

Heli tekitamine pillidel. Eri pillidel mängitud tuttava muusikapala äratundmine, kasutatud pilli nimetamine.

Rahvapillidel mängitud palade kuulamine.

Eesti rahvamuusika.

4. Muusikalis-rütmiline liikumine

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Liigub vastavalt muusika iseloomule.

Õppesisu

Muusikapala iseloomu väljendamine liikumises.

Rütmikas õpitud tantsuelementide (kõnd-jooks, päkkadel kõnd, keerutamine paarilisega, liikumine hanereas ja ringis nii üksi kui paarilisega) kasutamine õpetaja seatud tantsudes.

Liikumise tempo, rütmi ja suuna muutmine sõnalise märguande või muusikas tajutava muutuse järgi.

Osalemine laulu- ja ringmängudes.

7. – 9. klassis

Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. Õpilasel aidatakse orienteeruda tänapäeva muusika eri stiilides ja luuakse võimalused oma eelistuste kujunemiseks.

1. Muusika kuulamine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Eristab soololaulu koorilaulust, kõrget ja madalat häält.
- Eristab orkestrit üksiku muusikainstrumenti mängust.
- Eristab levi- ja klassikalist muusikat.

Õppesisu:

Muusikapalade kuulamine: soololaul, koorilaul; kõrge ja madal hääl.

Orkester, erinevad pillid, löök-, keel- ja puhkpillid.

Muusika seostamine elu ja loodusega. Loodushäälega seotud muusika kuulamine.

Muusikaetenduste ja kirikukontsertide külastamine.

Orel.

TV ja raadiost muusikasaadete jälgimine/kuulamine.

Teiste maade rahvamuusika (kreeka, vene, saksa, hiina, idamaad, aafrika).

Teiste maade levimuusika.

Klassikaline muusika (Bach, Liszt, Vivaldi, Mozart, Strauss, Tšaikovski).

2. Laulmine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Osaleb ühislaulmises.
- Oskab kasutada mikrofoni.
- Teab ja oskab kaasa laulda üldtuntud laule (hümn, seltskonnalaulud).

Õppesisu

Eakohaste laulude (lemmiklaulud) laulmine.

Seltskonnalaulud: kooslaulmine, muusikalised mängud, pillisaated.

Laulmine koos liikumise, liigutuste või pillimänguga.

Esinemine kontserdil: oma ja teiste tegevuse kooskõlastamine.

Hääle tugevuse võimendamine (võimendustehnika, mikrofonid).

Hoidumine liiga valjust helist (muusika, müra) kui kahjustavast toimest kuulmisele.

3. Pillimäng

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Osaleb ansamblimängus, rütmipilliorkestris.

Õppesisu

Erinevast materjalist pillide kõla kuulamine, eristamine.

Kaasmängud rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele.

Osalemine ansamblimängus, rütmipilliorkestris.

4. Muusikalis-rütmiline liikumine

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Osaleb seltskondlikes ringmängudes, laulab ja tantsib koos teistega muusika saatel.

Õppesisu

Kõnd, jooks, võimalikult täpne reageerimine muusika muutustele.

Liikumine ja tantsimine koos teistega.

Osalemine paaristantsus (nt laulu- ja ringmängudes).

2.1.7 Kehalise kasvatuse ainekava

Kehalise kasvatuse õpetamise põhimõtted

Kehalise kasvatuse eesmärk on toetada õpilase individuaalsest eripärast lähtuvalt tema füüsilist arengut.

Kehalise kasvatuse tundides kujundatakse õpilaste liikumisharjumusi ning positiivset hoiakut tervisesporti kui ühte võimalusse tervisliku ning täisväärtusliku elu elamiseks.

Üldkehalisi harjutusi sooritades õpetatakse õpilasi tunnetama oma keha, arendatakse üldmootorikat, koordinatsiooni, jõudu, vastupidavust, kiirust ja osavust.

Kõiki harjutusi sooritatakse vastavalt lapse arengule imiteerimise, näidise või instruksiooni järgi, liigutuste rütmi ja tempo muutes. Jõukohaste harjutuste valik võimaldab õpetada õpilasi lõõgastuma ja liikumisest rõõmu tundma.

Sobivate õppemeetoditega innustatakse õpilasi arendama oma kehalisi võimeid ning regulaarselt kehaliselt aktiivne olema.

Kehalise kasvatuse õpetamine on lõimunud teiste ainete õpetamisega.

Kehalise kasvatuse tundides kujundatakse õpilaste eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi pöörates tähelepanu õpilaste sportliku riietuse ning isikliku hügieeni nõuete võimalikult iseseisvale täitmisele.

Kehalise kasvatuse kaudu antakse teadmisi tervislikest eluviisidest, sh tervislikust toitumisest.

Kehalise kasvatuse tundides tutvustatakse Eesti ja maailma spordisündmusi, osaletakse EO Eesti Ühendus ja paraolümpialiikumises ja suunatakse sportliku meelisharrastuse valikut.

Toimetuleku õppekava alusel õppivate laste füüsiline areng on väga ebahühtlane ja kehalist kasvatust saab tulemuslikult läbi viia ainult juhul, kui arvestatakse maksimaalselt õpilaste individuaalseid iseärasusi.

Ainekava jaotus

1.-2. klassis kujundatakse õpilaste oskust kuulata, jälgida ja täita lihtsamaid korraldusi ning järgida elementaarseid korraharjumusi, õpetatakse last oma keha tunnetama, ruumis orienteeruma. Tegeletakse üldmootorika koordineerimisega.

Harjutusi sooritatakse koostegevuses ja matkides näidise ja lihtsa instruksiooni järgi.

Õpilasi suunatakse muutma liigutuste rütmi ja tempot. Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine.

Kogu õppetöö tugineb mänguliste elementide kasutamisele. Õpilasi motiveeritakse tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega. Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog, kasutatakse AAC vahendeid.

1. Keha- ja ruumitunnetuse harjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi (vajadusel abiga) lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse harjutusi.
- Kõverdab ja sirutab käsi, pigistab rusikasse, plaksutab.
- Liigub roomates, põlvedel ja neljakäpakil.
- Ronib üle takistuste.
- Liigub rivis, ringis.

Õppesisu

Kiikumisharjutused.

Sõudmine istuvas asendis.

Käte kõverdamine ja sirutamine, plaksutamine, rusikasse surumine ja avamine, kehaosade puudutamine.

Roomamine käsi ja jalgu liigutades.

Põlvedel ja neljakäpakil liikumine.

Sportivahendite lükkamine ja vedamine

Takistustest üleronimine.

Lõdvestumine.

Ruumitaju arendavad harjutused: liikumine rivis, ringis.

2. Rühi- ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi (vajadusel abiga) lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi.
- Sooritab matkimise teel lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi, suudab muuta liigutuste rütmi ja tempot.
- Ronib varbseinal.
- Veeretab ja viskab palli.

Õppesisu

Kõnd tasapinnal orientiiride järgi.

Kõnd reljeefsel/erinevast materjalist rajal.

Erinevate kõnnakute matkimine kindlas rütmis.

Jooks rahulikus tempos.

Hüpped: sulghüpe, harki-kokku hüpe.

Kükitamine, kägarasend ja selles kiikumine.

Varbseinal ronimine.

Harjutused palliga: palli hoidmine, kandmine, veeretamine, viskamine kahe käega.

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

3. Vastupidavusharjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Suudab joosta võimete kohases tempos jõukohast distantsi, suudab järjest käia jõukohast distantsi.

Õppesisu

Kõnd mäest ja treppidest üles ja alla.

Matkad kooli lähiümbrusesse.

Erineva pikkusega jooksuharjutused.

Ronimine ja liulaskmine mänguväljakul.

Ujumine: veega kohanemise harjutused, ohutus – ja hügieeninõuded.

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi (vajadusel abiga) lihtsamaid sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi.
- Osaleb lihtsates mängudes.
- Riietub iseseisvalt spordiriietesse, täidab suunamisel hügieeninõudeid.

Õppesisu

Õpetaja tegevuse matkimine.

Tähelepanu- ja matkimismängud.

Kullimängud.

Orienteerumismängud ruumis.

Õues õppemängud.

Iseseisev riietumine, abiga sobivate spordirõivaste valik.

Tutvumine hügieeninõuetega.

5. Talisport

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Laskub kelgul nõlvakust, veab kelgul kaaslast.

Õppesisu

Kelgutamine: laskumine nõlvakust, kelgu vedamine (tühi kelk, istuva kaaslasega).

3.-6. klassis kujundatakse õpilasel oskus ja harjumus kontrollida oma keha, selle asendit ja liigutusi. Toimub sobimatute liigutusstereotüüpide muutmine või asendamine. Tegeletakse eri kehaosade mootorika koordineerimisega.

Tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte sooritab õpilane iseseisvalt, sh varieeruvates tingimustes. Olulised on õpilase sotsiaalset arengut toetavad harjutused.

Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Tundides kasutatakse vajadusel AAC vahendeid. Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima.

1. Keha- ja ruumitunnetuse harjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab tuttavaid keha- ja ruumitunnetusharjutusi. Sooritab liigutuste ahelat kaasneva instruksiooni järgi.
- Arvestab stardi- ja finišijoonega, väljakupiiridega.

Õppesisu

Enda veeretamine.

Venitus – ja lõdvestusharjutused.

Ruumitaju arendavad harjutused: stardi- ja finišijoonega, väljaku piiridega arvestamine.

2. Rühi- ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab tuttavaid rühi- ja tasakaaluharjutusi. Sooritab liigutuste ahelat kaasneva instruksiooni järgi.
- Sooritab lihtsamaid harjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel, sirutamine ja lõdvestumine.
- Viskab ja pörgatab palli, hüppab hoota kaugust.

Õppesisu

Kõnd võimlemispingil. Tasakaaluringüsteemil.

Põlve- ja sääretõstekõnd, tagurpidi kõnd.

Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammudega.

Jooks rahulikus tempos.

Sügavushüpe.

Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, rõngast rõngasse, hoota kaugushüpe.

Rippumisharjutused varbseinal.

Harjutused palliga: pallivisked ühe käega, pörgatamine kahe käega, palli löömine ja vedamine jalaga, palli ja teiste viskevahendite märkiviskamine, palli püüdmine.

Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits, võimlemisrõngad, hantlid jne.

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

Hingamisharjutused.

3. Vastupidavusharjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Suudab kõndida erinevatel maastikel, treppidest üles-alla, osaleb teatejooksus.
- Sõidab rattaga (3-rattalised, tõukerattad), ujub (abivahenditega). Turvavarustuse kasutamine.

Õppesisu

Kõnd treppidest üles ja alla.

Kõnd erinevatel maastikel.

Matkad looduses.

Erineva pikkusega jooksuharjutused.

Teatejooks.

Jooks kallakust üles.

Võimlemisvahendite tõstmine ja kandmine.

Jalgrattasõit.(3-rattalised, tõukerattad)

Ujumine: harjutused vees, (abivahendiga) ujumine.

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Osaleb erinevates võistlusmängudes.
- Riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale (sise-, välistingimused).

Õppesisu

Liikumismängud, tagaajamismängud.

Viske – ja veeretamismängud.

Orienteerumismängud kooli hoovis.

Spordivõistlused.

Spordirõivastuse valik, riietumine.

Hügieeninõuete täitmine.

5. Talisport

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Veab kelgu märke, pidurdab kelku.
- Liigub suuskadega lauskmaal.
- Tegeleb võimetekohaselt talvespordiga.

Õppesisu

Kelgutamine: kelgu lükkamine, kelgu märke vedamine, kelgu pidurdamine.

Suusatamine: suuskadel liikumine keppideta/keppidega lauskmaal.

7.-9. klassis tõuseb harjutuste õppimisel ja sooritamisel õpilaste iseseisvus.

Kujundatakse oskust ja harjumust kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpilased hakkavad liigutusi teadlikult järjestama osatoimingute ahelast lähtudes.

Kujundatakse liigutusstereotüüpe ja varieeritakse neid tegevusest ja tingimustest sõltuvalt.

Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, suunatakse õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima (tegevuse kaasnev ja järgnev suunatud kommenteerimine, tuttava tegevuse planeerimine).

Olulised on sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused. Tundides kasutatakse vajadusel AAC vahendeid.

Tähelepanu pööratakse tahteomaduste (sihikindlus, julgus, visadus, püsivus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime jne) kujundamisele.

1. Keha- ja ruumitunnetuse harjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Sooritab keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas.
- Sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes.
- Arvestab stardi- ja finišijoonega, väljakupiiridega, oskab võtta hoogu kaugushüppes, palliviskes.

Õppesisu:

Paaris – ja rühmaharjutused.

Ruumitaju arendavad harjutused: stardi- ja finišijoonega ning väljaku piiridega arvestamine, hooga kaugushüpe, pallivise.

2. Rühi- ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes.
- Suudab kõndida/joosta erineval maastikul ja erineval aastaajal.
- Sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi erinevate vahenditega, sirutamine ja lõdvestumine.
- Viskab palli, hüppab hooga kaugust.
-

Õppesisu

Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksumammul.

Põlve-ja sääretõstejooks.

Jooks suuna muutmisega.

Hüpped üle takistuste, hüplemine hübitsaga.

Hoota kaugushüpe kahel jalal maandumisega. Hooga kaugushüpe.

Ronimine kaldpingil.

Kombineeritud võimlemisharjutused, venitusharjutused.

Jõuharjutused varbseinal.

Harjutused palliga: palli löömine kaaslasele, palli veeremise peatamine jalaga, väikese palli viskamine kaugusesse.

Kuulitõuge.

Harjutused erinevate vahenditega: lint, rõngas, pallid, hüpits, võimlemiskepid jne.

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

3. Vastupidavusharjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Suudab kõndida/joosta erineval maastikul ja erineval aastaajal.
- Osaleb erineva pikkusega jooksudistantsidel.
- Sõidab rattaga (3rattalised, tõukerattad), ujub.

Õppesisu

Jooks/kõnd vahelduval maastikul erinevatel aastaegadel.

Kepikõnd.

Erineva pikkusega jooksuharjutused.

Jalgrattasõit kui harrastus.

Ujumine: abivahenditega ja iseseisev ujumine.

Ujumine kui harrastus.

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest.
- Teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid.

Õppesisu:

Pimesikumängud.

Kullimängud vahenditega.

Õues õppemängud, loodusliikumine.

Võistlummängud: lihtsustatud reeglitega rahvastepall, jalgpall.

Matkad.

Spordivõistlused.

Tervisliku eluviisi põhimõtted.

5. Talisport

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Juhib kelku üksi ja koos kaaslasega.
- Laskub suuskadel laugest nõlvast.
- Osaleb talispordivõistlustel.

Õppesisu

Kelgutamine: kelgu juhtimine, koos kaaslasega kelgul nõlvakust laskumine.

Suusatamine: laskumine väikesest nõlvast. Pidurdusviisid.

2.1.8 Rütmika ainekava

Rütmika õpetamise põhimõtted

Rütmika õpetamise eesmärgiks toimetulekuõppes on arendada iga lapse individuaalsetest eeldustest lähtuvalt rühti, tasakaalu, koordinatsiooni, liikuvust, ruumi- ja rütmitaju.

Rütmikatundides kasutatakse kehatunnetuse-, kontakti- ja kommunikatsiooniharjutusi, mängu ning tantse, mille abil saab arendada nii õpilaste füüsilisi võimeid kui psüühikat, kinnistada verbaalse kui ka mitteverbaalse suhtlemise oskusi.

Tähelepanu pööratakse liikumise rütmile, tempole ja täpsusele ning liigutuste lõpetatusele.

Rütmika õpetamine on lõimunud teiste ainete õpetamisega.

Rütmikatunnid toetuvad kehalise kasvatus tundides õpitule.

Rütmikatundides ühendatakse kehalise kasvatus tundidest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmitunde aluseks on motoorsus, so lihase liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat, liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu. Tundides mängitakse erinevaid laulu- ja ringmänge.

Rütmikatundides kujundatakse õpilastel verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlemisoskusi, selleks kasutatakse rütmilisi luuletusi, liisusalme. Tundides kasutatakse erinevaid AAC vahendeid.

Rütmikatundides õpitakse liikumiskavasid, mida esitatakse kooli pidudel ja väljaspool kooli. Osaletakse erinevatel vabariiklikel tantsu- ja taidlusfestivalidel.

Ainekava jaotus

1.-2. klassis arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.

Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju.

Rütmitunde arendamine põhineb individuaalse liikumise/liigutuste rütmi kohandama õppimisel etteantud rütmile: muusika, saatelugemine vms.

Harjutusi õpitakse matkides, eeskuju järgi, abiga.

Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

1. Harjutused kehatunnetuse saavutamiseks

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Sooritab kehatunnetusharjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise, instruksiooni (verbaalne/alternatiivsete vahenditega) järgi.
- Kõverdab ja sirutab käsi, pigistab rusikasse, plaksutab. (Knill programm I-II)
- Liigub roomates, põlvedel ja neljakäpukil. (Knill programm III-IV)

Õppesisu

Kiikumisharjutused.

Käte kõverdamine ja sirutamine, plaksutamine, rusikasse surumine ja avamine.

Roomamine.

Põlvedel ja neljakäpukil käimine.

Lükkamine ja vedamine.

Lõdvestumine.

2. Koordinatsiooniharjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Liigub erineva rütmiga ja tempoga muusika saatel.
- Liigub ringis.
- Tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat.

Õppesisu

Erinevad liikumisviisid: kõnd, jooks, hüplemine.

Erineva rütmi ja tempoga liikumine.

Liikumine ringis.

Marssimine; tantsuelemendid.

3. Rühi-ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Sooritab rühi- ja tasakaaluharjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise, instruksiooni (verbaalne/alternatiivsete vahenditega) järgi.

Õppesisu

Igapäevased tegevused. (oma rühi korrigeerimine igapäeva tegevustes)

Harjutused erinevate vahenditega . võimlemiskepid, tasakaalupadjad jne.

Rütmilised harjutused käte ja õlgadega.

Tasakaalurada

Ülakeha painutused.

Harjutused sensoorteraapia-ja füsiorullpallidega.

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Sooritab sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise, juhendi (verbaalne/alternatiivsete vahenditega) järgi.
- Liigub erineva rütmiga muusika saatel.
- Osaleb lihtsamates laulumängudes.
- Tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat.
- Esineb õpitud liikumistega klassi ning kooli üritustel.

Õppesisu

Harjutused peegli ees.

Õpetaja tegevuse matkimine.

Erinevate elusolendite liikumise ja tegevuste matkimine.

Emotsioonide (lõbus-kurb) edasiandmine kehaga.

Lihtsamad liikumised.

Kullimängud.

Laulumängud.

Harjutused langevarju, rätikute ja lintidega.

5. Lõdvestusharjutused

Taotletavad õpitulemused 1.-2. klassis:

- Õpilane naudib lõõgastumist.

Õppesisu

Rahustava muusika ja sensomotoorsete pallide abil õpitakse lõõgastuma ja tunni pinget maandama.

3.-6. klassis pööratakse eelnevaga võrreldes suuremat tähelepanu ruumitaju arendamisele ja oma kehaasendi kontrollimisele.

Õpitakse erisuunalisi liigutusi ja eri kehaosade mootorika koordineerimist.

Mängude ja tantsude kaudu saadakse praktilisi sotsialiseerumise oskusi.

Arendatakse õpilaste loovust.

1. Harjutused kehatunnetuse saavutamiseks

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab õpitud kehatunnetusharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.
- Liigub kooskõlas muusikaga.

Õppesisu

Kontaktliikumise harjutused, harjutused rütmi ja liisusalmide saatel.

Liikumise kiirendamine ja aeglustamine; liikumissuuna muutmine.

Liikumismängud. (jooksumängud)

2. Koordinatsiooniharjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab õpitud koordinatsiooniharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.
- Liigub kooskõlas muusikaga.

Õppesisu

Kõnd päkkadel ja kandadel, takistuste ületamine, tagurpidi kõnd.

Hüppeharjutused paigal, jalad koos, harki-kokku hüpped, hüpped üle takistuste.

Külgsamm, galopp.

Käsi- jalg koostöö harjutused.
Harjutused väikeste pallidega.
Koordinaatsiooniharjutused erineva rütmi ja tempoga muusika saatel.

3. Rühi-ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.

Õppesisu

Kõnd võimlemispingil.

Põlve-ja sääretõstekõnd, tagurpidi kõnd.

Kombineeritud harjutused kõnni-ja jooksusammudega.

Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, rõngast rõngasse.

Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits, võimlemisrõngad

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

Tasakaaluringüsteem; Motoorikakeskus

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Sooritab õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.
- Teab oma kohta rivis ja suudab seda hoida liikumisel, harjutuste sooritamisel.
- Liigub kooskõlas muusikaga.
- Muutumismängud
- Tunneb ära õpitud laulumängu, suudab seda kaasa mängida.
- Esineb õpitud tantsude ja liikumiskavadega kooli üritustel, väljaspool kooli.

Õppesisu

Harjutused paaris ja rühmas.

Liikumine rivis, kolonnis.

Ringmängud.

Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega.

Laulumängud

Muutumismängud

Mängud pildikaartidega.

Erinevate emotsioonide väljendamine kehaga.

5. Lõdvestusharjutused

Taotletavad õpitulemused 3.-6. klassis:

- Õpilane naudib lõõgastumist.

Õppesisu

Rahustava muusika saatel lõõgastumine. Sensomotoorsed pallid.

7.-9. klassis õpitakse lihtsamaid seltskonnaringmänge ja pidudel rollikohaselt käituma. Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaeelistustega.

1. Harjutused kehatunnetuse saavutamiseks

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

Matkib õpitud tantsusamme, lihtsamaid tantsujuoniseid.

Improviseerib tantsu muusika järgi.

Õppesisu

Rütmi-improvisatsioonid.

Tantsusammude valik muusika järgi.

Liikumismängud (tähelepanumängud)

2. Koordinatsiooniharjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Sooritab koordinatsiooniharjutusi vajalikus rütmis ja tempos.

Õppesisu

Hüppeharjutused paigal ja liikumisel.

Külgsamm, galopp, juurdevõtusamm.

Rütmisalmide lugemine koos rütmiliste liigutustega: plaksutamine, patsutamine, trampimine.

Harjutused erineva suurusega pallidega, lintidega, sabaga pallidega jne.

Koordinatsiooniharjutused erineva rütmi ja tempoga muusika saatel.

3. Rühi- ja tasakaaluharjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Sooritab rühi- ja tasakaaluharjutusi vajalikus rütmis ja tempos.

Õppesisu:

Kombineeritud rütmilised harjutused erinevate vahenditega.

Hüpped üle takistuste, hüplemine hübitsaga.

Kombineeritud võimlemisharjutused, venitusharjutused.

Sirutus – ja lõdvestusharjutused.

Tasakaaluringüsteem, Motoorikakeskus.

4. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Matkib õpitud tantsusamme, lihtsamaid tantsujuoniseid.
- Improviseerib tantsu muusika järgi.
- Oskab lihtsamaid seltskondlikke ringmänge, oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada.
- Esitab õpitud liikumiskava, tantsu, esineb erinevatel üritustel.

Õppesisu

Erinevad tantsujuoniseid.

Mängud pildikaartidega.

Muutumismängud, äraarvamismängud, erinevate emotsioonide väljendamine kehaga.

Liikumiskavad.

Laulumängud, ringmängud.

Liikumine erinevate maade muusika järgi (Aafrika, India, Vene jne.)

Diskotantsud.

5. Lõdvestusharjutused

Taotletavad õpitulemused 7.-9. klassis:

- Õpilane lõõgastub teadlikult.

Õppesisu

Lõõgastava muusika valik, pingete maandamine.

2.2 Hooldusõppe valdkonnad

2.2.1.Kognitiivsed oskused

Õpitulemused I arenguastmel

1. Talub füüsilist kontakti / puudutamist;
2. Säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu.
3. Haarab ja hoiab esemeid- puudutab ja kombib esemeid näoga, huultega kätega, jalgadega.
4. Fikseerib ja hoiab pilku taustast eristaval esemel.
5. Vaatleb vaateväljas olevaid esemeid, oskab vabaneda teda takistavast esemest.
6. Pöörab pilgu/ pea/ /keha heliallika suunas

Õppesisu

Meelte stimuleerimine

Eeltunnetuse kujundamine

Elementaarsete orienteerumisreaktsioonide esilekutsumine: pilgu suunamine, esemete puudutamine ja kompimine (näoga, huultega kätega, jalgadega), esemete suhu panemine, närimine, kopsimine, tõukamine.

Kompimismeel

Puudutamise talumine.

Puudutamisele reageerimine, (sh erinevad faktuurid).

Esemete puudutamine koostegevuses.

Kätte pandud esemete hoidmine.

Eseme haaramine ja hoidmine, käest kukutamine.

Takistavatest teguritest vabanemise üritamine.

Eseme enda juurde tõmbamine koos tegutsedes, abiga, vähese abiga.

Haistmismeel

Eri intensiivsusega lõhnade nuusutamine. Reageerimine meeldivale/ebameeldivale lõhnale.

Maitsemismeel

Eri maitsete tunnetamine koostegevuses (soolane, magus, hapu, kibe jne).

Toidu maitse- ja lõhna haistmine.

Nägemismeel

Pilgu fikseerimine ja hoidmine taustast eristaval esemel.

Nädatava eseme lühiaegne jälgimine pilguga. Vaateväljas oleva eseme lühiaegne vaatamine.

Kuulmismeel

Reageerimine helile.

Pilgu/ pea/ keha pööramine heliallika suunas.

Suuruse-, värvuse ja vormikujutised

Erineva värvuse, suuruse ja vormiga esemetega tutvumine vaatlemise, kompimise teel

Erineva suuruse ja vormiga esemete hoidmine koostegevuses, abiga, vähese abiga.

Õpitulemused II arenguastmel

1. Tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega
2. Matkib üksikuid liigutusi;
3. Omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga;
4. Näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa;
5. Tunneb ära mõne tuttava eseme;
6. Tunneb ära tuttavaid inimesi;
7. Reageerib oma nimele;
8. Jaotab ja järjestab esemeid kahte ossa: suuruse, kuju, ja/või värvuse alusel.
9. Ühendab situatiivseid esemepaare.
10. Järjestab tuttavas situatsioonis kaks osatoimingut.

Õppesisu

Meelte stimuleerimine

Tunnetuse kujundamine

Õige osatoimingu valimine või kahe osatoimingu järjestamine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jm).

Esemete paigutamine ettenäidatud kohta.

Pliiatsi ja pintslit kasutamine koostegutsemisel.

Tuttavate esemete sihipärane kasutamine.

Kompimismeel

Eri faktuuriga esemete äratundmine, nendega harjumine.

Esemete jaotamine kahte ossa suuruse, kuju, ja/või värvuse alusel.

Esemepaaride situatiivne ühendamine.

Esemete asetamine ühest käest teise, et võtta veel üht eset. Esemega enda juurde tõmbamine.

Haistmismeel

Toidu maitse ja lõhna haistmisel aistingute seostamine.

Maitsmismeel

Toidu maitse ja lõhna maitsmisel aistingute seostamine.

Nägemismeel

Eseme ja foto/pildi sobitamine.

Õpilase nähes peidetud eseme leidmine

Nähtud õpitud toimingute imiteerimine.

Kuulmismeel

Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne).

Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised.

Eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus, vorm.

Esemete valik ja paigutamine vastavasse vormi, esemete paigutamine üksteise sisse. Esemete järjestamine näidise järgi, värvuse järgi, suuruse järgi.

Igapäevaste ajamõistete seostamine PCS- piltide ja piktogrammidega (aastaajad, nädalapäevad).

Õpitulemused III arenguastmel

1. Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu
2. Oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast;
3. Seostab eri meelte abil loodud aistinguid.
4. Ühendab õpitud viisil pildipaare või pildiosi .
5. Kasutab sihipäraselt pliiatsit ja pintslit.
6. Eristab „üks“ ja „palju“.
7. Paigutab esemeid ja pilte eeskuju järgi ruumis: peal, all, kõrval.
8. Paigutab kujundeid vastavasse vormi: ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Õppesisu

Meelte stimuleerimine

Tunnetuse kujundamine

Tähelepanu ümberlülitamine suunamisel ühelt tunnuselt teisele.

Pliiatsi ja pintslit sihipärane kasutamine.

Rühma mittedobiva objekti eraldamine.

Üks ja palju eristamine.

Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa.

Kompimismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.
Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa.
Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval.
Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Haistmismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.
Reageerimine erinevatele lõhnaaistingutele: meeldiva/ebameeldiva lõhnaaistingu eristamine.

Maitsemismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.
Reageerimine erinevatele maitseaistingutele: meeldiva/ebameeldiva maitseaistingu eristamine.

Nägemismeel

Pildipaaride või pildiosade ühendamine õpitud viisil.
Eseme tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided nagis, lusikad, pliiatsid sahtlis).
Samade esemete jaotamine nähtavate tunnuste alusel kahte ossa.
Rühma mittesobiva objekti eraldamine.
Üks ja palju eristamine.
Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval.
Objekti 2-3 tunnuse märkamise suunamisel.

Kuulmismeel

Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne).

Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised.

Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.
Järjestamine näidise järgi (värvus, suurus, kuju).
Iseseisev järjestamine värvuse, vormi ja suuruse järgi (kuni 3 objekti, pilti).
Igapäevaste ajamõistetega seotud PCS- piltide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad, ilm).

2.2.2.Sotsiaalsed oskused

Õpitulemused I arengutasemel

- 1.Saavutab närimis-, neelamis- ja hingamisliigutuste koordineerimise;
2. Sööb (söötmisel) peenestatud toitu;
3. Joob (jootmisel) (tilaga) tassist;
4. Laseb end riietada protestita;
5. Püüab enda riietamisele kaasa aidata;
6. Proovib mõnda riietuseset/peakatet seljast/peast ära võtta;
7. Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele;
8. Huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga;
9. Nõustub hügieenitoimingutega.

Õppesisu

Sotsiaalsed eeluskused.

Täiskasvanu, teise lapse märkamine (vaatamine, puudutamine).
Patsutus-/ plaksutusliigutuste sooritamine koos täiskasvanuga.

Kontakti loomine ja säilitamine läbi helide/rütmide

Häälitsemine endale tähelepanu tõmbamiseks.
Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga.
Tegutsemine peegli ees: enese peegelpildi märkamisele ergutamine.
Sisulise kontakti loomine lapsega.

Silmside

Pilgu lühiajaline fikseerimine.
Silmsideme saavutamine ja säilitamine kolme sekundi jooksul.
Eneseteenindus

Söömine/joomine

Söömine sondi abil.
Reflektoorse imemisliigutuste (huuled, keel) pärssimine.
Vedela toidu söömine (söötmisel).
Püreeritud toidu söömine (söötmisel). Kahvliga peenestatud toidu söömine (söötmisel).
Närimine-neelamine-hingamine järjestikuste suunatud ja koordineeritud liigutuste sooritamine abiga.
Närimine- neelamine- hingamine iseseisvalt söömise ajal, toitu kurku tõmbamata.
Kättepandud lusika hoidmine.
Lusika suu juurde viimine abiga.
Joomine tassist abiga (tilaga vm tass).

Riietumine

Nõustumine riietamisega.

Riietamisele kaasa aitamine.

Mõne riietuseseme (peakatte, jalanõu) seljast (peast, jalast) võtmine.

Hügieen

Nõustumine mähkmete kasutamisega ööpäevaringselt.

Istumine WC-potil (panduna, toetatuna).

Käte hoidmine veejoa all (suunava abiga). Nõustumine hügieenitoimingutega: näo ja käte pesemine, hammaste pesemine, nina pühkimine, pea kammimine.

Iseseisvalt suu avamine hammaste pesemiseks.

Orienteerumisõpetus

Igapäevases ümbruses enese turvaliselt tundmine.

Esemete märkamine ümbritsevas keskkonnas.

Leppimine asukoha ja asendi muutmisega.

Kohanemine uute tingimustega (ruumid, inimesed).

Igapäevases ümbruses liikumine koostegevuses.

Õpitulemused II arengutasemel

1. Sööb (abistamisel) lusikaga; hammustab tahket toitu.
2. Hoiab joomise ajal tassist (vähese abiga);
3. Tunneb ära mõne riietuseseme otstarbe;
4. Näitab riietamisel üles mõningast initsiatiivi;
5. Märkab enda kõrval teist last ja/või täiskasvanut;
6. Orienteerub oma lähiümbruses;
7. Otsib mingil viisil kontakti tuttava täiskasvanuga;
8. Otsib vahel kontakti teiste lastega;
9. Kasutab (meeldetuletamisel) lihtsaid õpitud käitumismalle.

Õppesisu

Kontakti loomine ja säilitamine

Emotsionaalse, sisulise kontakti saavutamine lapsega:

Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga.

Lühiajalise füüsilise kontakti saavutamine teise inimesega.

Käest kinni võtmine/hoidmine.

Naabrile käe ulatamine ringis.

Eri rütmide matkimine koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne.)

Helide tekitamine erinevate vahenditega.

Enda märkamine peeglis.

Reageerimine oma peegelpildile (naeratamine, häälitsemine).

Tegutsemine teise lapsega kõrvuti. Peitusemängu mängimine.
Märku andmine abi vajadusest.
Kordamööda tegutsemine koostegevuses täiskasvanuga.
Positiivne reageerimine vastuseks kõnetamisele (tuttav, täiskasvanu, teine laps).

Silmside

Pilgu lühiajaline fikseerimine esemel, kaaslasel.
Silmsideme säilitamine ja hoidmine mõne sekundi jooksul.
Eneseteenindus

Söömine/joomine.

Söömine lusikaga, kahvli ja noaga (abiga, vähese suunava abiga, ise).
Tahke toidu hammustamine (nt võileib).
Joomine tassist: tassi laualt võtmine, suu juurde viimine, joomine, lauale asetamine.
Joomine läbi kõrre.

Riietumine

Käte ja jalgade sihipärane liigutamine riietumisel: käe pistmine varrukasse, jalgade panemine püksisäärtesse.
Riietumine ja riiete äravõtmine: müts, kindad, sokid, pluus, püksid.
Trukkide, krõpsude avamine vähese abiga.
Mõne riietuseseme asetamine selleks ettenähtud kohale koos tegutsedes.

Hügieen

Istumine WC- potil (toetatuna, iseseisvalt).
Poti kasutamine, märku andmine oma vajadusest potti kasutada.
Kraani avamine ja sulgemine (koostegevuses).
Eneseteeninduseks vajalike toimingute sooritamine väikeste sammude (osatoimingute) kaupa õiges järjekorras abiga: WC kasutamine, söömine, nina ja suu pühkimine, hammaste pesemine, pea kammimine.
Salvräti kasutamine koos tegutsedes.

Orienteerumisõpetus

Igapäevastes tegevustes kasutatavate ruumide ja kohtade äratundmine põhitegevusest lähtudes abiga (sh õues orienteerumine).
Igapäevaste tegevuste ajal kasutatavates ruumides ja kohtades iseseisvam liikumisoskuse omandamine (abivahenditega, abiga, vähese abiga, iseseisvalt).
Tohib/ei tohi piirangute harjumuslik (ebateadlik) täitmine (oma ja teise lapse mänguasi, söök jne).
Oma ja teise lapse tegutsemise järjekorra ootamine.
Ohtude märkamine ja vältimine tuttavas situatsioonis.

Õpitulemused III arengutasemel

1. Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu;
2. Reageerib adekvaatselt tuttavatele olusituatsioonidele;
3. Tegutseb koos teise lapsega;
4. Teadvustab WC vajadust (annab märku, jälgib rutiini);
5. Osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele;
6. Oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast;
7. Oskab tegutseda kordamööda täiskasvanuga/ teise lapsega, ootab tegevustes oma järjekorda.
8. Sööb toitu, hoides õpitud viisil ise lusikat, kahvlit, nuga.
9. Joob tassist, õpitud viisil.
10. Väljendab hellust ja heameelt.
11. Paneb selga/ võtab ära mõne riietuseseme.
12. Saab vähese suunava abiga hakkama igapäevaste hügieenitoimingutega.

Õppesisu

Kontakti loomine ja säilitamine

Füüsilise kontakti saavutamine ja hoidmine täiskasvanuga.

Käest kinni hoidmine koostegevuses.

Eri rütmide matkimine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne.)

Rütmide matkimine erinevate rütmipillidel.

Hoidumine kaaslaste asjade (mänguasjad, toit) loata kasutamisest.

Tegevustes oma järjekorra ootamine.

Kordamööda tegutsemine koos täiskasvanuga, teise lapsega.

Täiskasvanu tegevuse jäljendamine läbi peegli.

Küsimise peale mõnele oma rühmakaaslasele osutamine.

Helluse ja heameele väljendamine.

Naeratamine vastuseks kõnetamisele, naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps).

Maiustuste ja asjade jagamine teistega.

Suunamisel rühmakaaslasele abi osutamine.

Pinginaabriga paralleelselt tegutsemine st. on ühine töölaud, aga oma ülesanne.

Naeratamine vastuseks kõnetamisele positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps).

Silmside

Silmsideme hoidmine ja taastamine tähelepanu pööramisel.

Eneseteenindus

Söömine/joomine

Harjumuspäraste toitude söömine tuttavates tingimustes õpitud viisil.
Lusika, noa ja kahvli kasutamine sõltuvalt õpilase võimetest.
Tahke, tükilise toidu söömine
Joomine tassist õpitud viisil.
Lusika-, noa- ja kahvlihoid õpitud viisil.

Riietumine

Õpitud riietumis-/ lahtiriietumise oskuste iseseisev kasutamine tuttavate/sarnaste riietusesemete puhul.
Trukkide, krõpsude avamine, sulgemine.
Riiete korrastamine vähese abiga.
Riiete asetamine õpitud kohale.

Hügieen

Pesu märgamisest hoidumine režiimis hoituna. WC-sse minemise vajadusest märku andmine.
WC-s võimalikult vähese abiga toimetulek.
Kraani avamine ja sulgemine vähese abiga/ iseseisvalt.
Puhtuse hoidmine söömisel: enese puhtus, laua puhtust.
Salvräti kasutamine.
Nina nuuskamine (meeldetuletamisel).
Hammaste, näo, käte ja oma keha pesemine vähese suunava abiga.
Kammimine meeldetuletamisel.

Orienteerumisõpetus

Eneseteenindamiseks vajalike toimingute ahela sooritamine õpitud viisil.
Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine küsimusele Kus on? toetudes.
Tegutsemine koos täiskasvanuga lihtsa eesmärgi nimel.
Aktiivne abi otsimine täiskasvanult.
Oma asjade tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne).
Etteantud tegevuses iseseisvalt tegutsemine (näiteks nõövide panemine karpi).
Teatud ohtlike olukordade vältimine talle tuttavates situatsioonides.
Olukorrale vastav võimetekohane sotsiaalne käitumine (nt poes, tänaval, õnnitlemine, tervitamine jne).
Liikumine igapäevaste tegevuste ajal kasutatavates ruumides ja kohtades iseseisvalt, omandatud viisil.

2.2.3. Motoorika

Õpitulemused I arengutasemel:

1. Talub füüsilist kontakti / puudutamist;
2. Liigub talle omasel viisil;
3. Hoiab kättepandud eset keha keskjoonel, keskjoont ületades.;
4. Kohaneb abivahenditega, reageerib positiivselt asendimuutustele.;
5. Talub füüsilist kontakti / puudutamist;
6. Istub toetatuna või iseseisvalt;
7. Seisab seisulaual;
8. Sooritab aktiivselt mõne sihipärase liigutuse (sirutab iseseisvalt kätt, jalga, pöörab pead).

Õppesisu

Üldmotoorika

Füüsiline kontakt. Füüsilise kontaktiga harjutamine.

Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine lühikese aja vältel. Positiivne reageerimine kehaasendi muutmisele.

Üld-, näo- ja jäsemete massaažid.

Passiivsete liigutuste sooritamine koostegevuses.

Tasakaal

Positiivne reageerimine erinevatele asendimuutustele.

Seismine seisulaual.

Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine.

Lühiajaline abita seismine.

Kõndimine abiga, abivahendiga.

Jäsemete liikuvus

Oma käte ja jalgade liigutamine koos tegutsedes.

Vastavalt võimetele ja eeldustele: käe sirutamine küünarliigesest, õlaliigesest; käe kõverdamine küünarliigesest, õlaliigesest; randmeliigese kõverdamine, sirutamine; jalgade kõverdamine, sirutamine.

Kehatunnetus

Kehaasendi muutmine: keeramine kõhult seljale, seljalt kõhule abiga, vähese abiga, iseseisvalt.

Reageerimine ebamugavale asendile.

Positiivne reageeri kehaasendi muutmisele (Knill- programmi järgi).

Positiivne reageerimine veeprotseduuridele, vibroakustilisele- /vesivoodile.

Oma keha tunnetamine teraapiapallil, kiigutamisel küljelt küljele.

Liikumine

Ühest kohast teise liikumine end veeretades. Liikumine selili, jalgadega lükates. Roomamine kõhuli ja põlvili.

Liikumine käpuli, põlvili, istuli.

Tõusmine toe najal põlvili, püsti.

Istumine kohandatud (ratas)toolis.

Istumine (abiga, iseseisvalt) põrandal, toolil.

Kohanemine ratastooliga, istumine ratastoolis.

Peenmootorika

Silma-käe koostöö

Kättepandud eseme hoidmine.

Kättepandud eseme lahtilaskmine.

Eseme hoidmine silinderhaardes (kämblavõte), pealthaardes hoidmine.

Eseme (sh lusika) haaramine silinderhaardes, pealthaardes.

Eseme (sh palli) eemale lükkamine koostegevuses.

Palli veeretamine koostegutsemisel.

Lusika suu juurde viimine abiga.

Kahe käe koostöö

Kättepandud eseme hoidmine kahe käega.

Kättepandud eseme toomine keha keskjoonele.

Eseme võtmine vasaku käega vasakult poolt ja üle keskjoone paremale viimine.

Eseme võtmine parema käega paremalt poolt ja üle keskjoone vasakule viimine.

Parema käega vasakult poolt võtmine ja üle keskjoone paremale viimine.

Vasaku käega paremalt poolt võtmine ja üle keskjoone vasakule viimine.

Silma-jala koostöö

Eseme endast eemale tõukamine jalaga: külili asendis, selili, istuli asendis.

Jalaliigutuste jälgimine.

Motoorika õpitulemused II arengutasemel:

1. Hoiab joomise ajal tassist (vähese abiga);
2. Orienteerub oma lähiümbruses;
3. Tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega- haarab, hoiab, võtab, paneb.;
4. Matkib üksikuid liigutusi;
5. Omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga (liigutuslik tasand);
6. Talub füüsilist kontakti pikema aja vältel.
7. Istub, seisab vähese abiga, toetatult, iseseisvalt.
8. Liigub abivahendiga vähese abiga, iseseisvalt.

Õppesisu

Üldmootorika

Füüsiline kontakt. Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine pikema aja vältel.
Individaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine.
Käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist).
Toidu võtmine taldrikult lusikaga.
Aktiivne liigutuste sooritamise jäsemetega.
Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid.

Tasakaal

Istumine iseseisvalt (ratas-) toolis, põrandal.
Astumine abiga pingi/kaldpinna peale, maha.
Hüppamine koostegevuses (ka istuvas asendis) batuudil.
Seismine toe najal vähese abiga.
Seismine iseseisvalt toe najal.
Käimine käpuli, abiga, abivahendiga (rollaator), iseseisvalt.
Lühiajaline abita seismine.
Kõndimine vähese abiga, liikumine abivahendiga.

Jäsemete liikuvus

Individaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine: käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist), lusikaga taldrikult toidu võtmine.
Liigutuste sooritamisel liigutusamplituudi muutmine, suurendamine.

Kehatunnetus

Ebamugavas asendis olles oma kehaasendi muutmine vähese abiga, iseseisvalt.
Oma kehaosadele osutamine (patsutamine) koostegevuses, ettenäitamisel (Knilli järgi).
Kohanemine kiigutamise: küljelt- küljele, ette-taha.

Liikumine

Astumine abiga pingi/kaldpinna trepiastmete peale, maha.
Roomamisele ergutamine pingil.
Roomamine läbi tunneli (nt toolirida).
Hüppamisele ergutamine,
hüppamine kätest hoituna (ka istudes) batuudil.
Liikumine ratastooliga, ise seda edasi lükates (vajadusel abiga).

Peenmootorika

Silma-käe koostöö

Väikeste esemete korjamine näpitsvõtet kasutades.

Esemete sihipärane võtmine, ümberpaigutamine (rõngaste võtmine pulga otsast, tikkude asetamine auku, klotside võtmine augulaualt vm).

Sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine).

Palli eesmärgistatult veeretamine ja viskamine.

Esemete sihipärane paigutamine abiga, vähese abiga üksteise sisse, klotsidest torni ladumine.

Plastiliini rullimine, kritseldamine kriidiga, pliiatsiga abiga, vähese abiga.

Lusika suu juurde viimine vähese abiga.

Kahe käe koostöö

Esemete ühendamine ja lahtitõmbamine koostegevuses, iseseisvalt (klotsid).

Takjaga ühendatud esemete eraldamine aluselt koostegevuses.

Paberi rebimine koostegevuses, vähese abiga.

Silm-jalg koostöö

Palli löömine jalaga.

Motoorika õpitulemused III arengutasemel:

1. Sööb ise lusikaga;
2. Hoiab ise joomise ajal tassist;
3. Saab hakkama mõne riietuseseme selgapaneku või äravõtmisega;
4. Liigub talle omasel viisil tuttavas igapäevaümbruses;
5. Ületab ettetuleva takistuse õpitud viisil
6. Istub, seisab omandatud viisil, iseseisvalt.
7. Reageerib adekvaatselt ja kasutab tegevus- ja abivahendeid.
8. Sooritab liigutuslikult igapäevaseid rutiinseid liikumisi ja liigutamist nõudvaid tegevusi.

Õppesisu

Füüsiline kontakt

Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine kogu tegevusaja vältel.

Liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus.

Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liikumine sõltuvalt füüsilisest arengust.

Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid.

Tasakaal

Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine (vajaduse korral abiga); allaronimine juurdevõtusammuga.
Hüppamine batuudil iseseisvalt (ka istuvas asendis).
Kükitamine toest kinni hoides.
Sõitmine veloergomeetril.
Seismine iseseisvalt (vajadusel tuge kasutades). Seismine ühel jalal toest kinni hoides.
Individaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine abiga, abivahendiga või iseseisvalt.

Jäsemete liikuvus

Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individaalsetele eeldustele.
Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes.
Individaalsetele eeldustele ja võimetele vastava liigutusamplituudi saavutamine. Kehatunnetus
Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes.
Seismine iseseisvalt (vajaduse korral tuge kasutades).
Seismine ühel jalal (toest kinni hoides).
Oma kehaosade äratundmine.
Knill- programmi sooritamine individaalsetele võimetele vastavalt.
Situatsioonis sobiva kehaasendi valimine tegevuseks.
Kiigutamine ja kiikumine.

Liikumine

Liikumine iseseisvalt sõltuvalt füüsilistest võimetest.
Liikumine tasapinnal, trepil, kaldpinnal, vajadusel toest kinni hoides.
Liikumine orientiire arvestades (mööda rada kulgemine, märgistustele astumine, märkide vahel liikumine).
Liikumine ratastooliga seda ise edasi lükates (vajaduse korral abiga).
Individaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine ratastooliga.
Liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus.
Oma keha tõmbamine ja tõukamine juhendaja kätest kinni hoides, oma käte abil pingil edasi liikudes.

Peenmotoorika

Silma-käe koostöö

Käe- ja sõrmeliigutuste võimetele vastav sihipärane kasutamine eneseteeninduses ja arendavates tegevustes.
Plastiliini rullimine, kritseldamine (digitaalpromotsioonvõte).
Keeramine: purgikaane keeramine, mutri keeramine poldile vms.
Paberi rebimine ja voltimine.
Esemete sihipärane paigutamine (üksteise sisse, klotsidest torni ladumine).
Lusika suu juurde viimine iseseisvalt.
Klotside ladumine.

Kahe käe koostöö

Palli sihipärane viskamine (korvi, märgi pihta jne) ja püüdmine.
Sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine).
Võimetele vastav tegutsemine kahe käega.

Silm-jalg koostöö

Palli löömine suunatult.
Palli löömine mõlema jalaga.

2.2.4. Kommunikatsioon

Õpitulemused I arengutasemel

1. Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele;
2. Huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga;
3. Talub füüsilist kontakti / puudutamist olemas sisuline kontakt lapsega;
4. Fikseerib pilgu täiskasvanule, mõnele esemele.
5. Reageerib ümbritsevatele helidele, häälele.
6. Häälitseb meeldiva tegevuse jätkamiseks.
7. Nähes või kuuldes signaaleset mõistab järgnevat sündmust ja häälitseb.

Õppesisu

Kommunikatsiooni eelduste kujunemine

Häälitsemine

Häälelisele aktiivsusele ergutamine: situatsioonile, sõnale, tuttavale häälele.
Häälitsemine meeldiva tegevuse jätkamiseks. Meeldiva tegevuse jätkamiseks liigutuste kordamine või muul moel reageerimine. Nähes signaaleset (lusikas), järgneva sündmuse mõistmine ja sellele mingil viisil reageerimine.
Kuuldes signaaleset, järgneva sündmuse hääle esilekutsumine, koogamine, lalin.
Mõne oma põhivajaduse väljendamine häälitsustega.
Hetkeline emotsionaalne reaktsioon mõistmine (häälitseb).

Suhtlemine

Pilgu fikseerimine täiskasvanu näole, taustast eristuvale esemele.
Ümbritsevas toimuva pilguga jälgimine. Reageerimine helidele, häälitsustele.
Pea keeramine heliallika suunas.
Eneseväljendusele ärgitamine.
Reageerimine häälele ja intonatsioonile, emotsionaalsele miimikale, esemele kui signaalile.
Emotsionaalse kontakti saavutamine.

Õpitulemused II arengutasemel

1. Omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga;
2. Näitab/ nimetab mõnd õpitud kehaosa;
3. Täidab mõne lihtsa viibetega saadetud korralduse;
4. Reageerib oma nimele.
5. Seostab igapäevaseid tegevusi PCS- piltide ja piktogrammidega.
6. Kasutab lalinsõnu.
7. Mõistab ja reageerib õpitud viisil kes- mis küsimustele.

Õppesisu

Suhtlemine

Fotokommunikatsiooni kasutamine suunamise ja abiga: tunneb ära (seostab) fotol ja tegelikkuses pereliikmed, klassikaaslased, igapäevategevused.

Igapäevaste tegevuste seostamine PCS- piltide ja piktogrammidega.

Õpitud PCS piltide ja piktogrammide mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine abiga, koostegutsemisel.

Igapäevaselt kasutatavate lihtsustatud viibete mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine, sh oma soovide väljendamiseks.

Vastamine suletud kas-küsimustele jah/ei vm õpitud viisil.

Lalinsõnade kasutamine.

Situatiivsete küsimuste- kes, mis, (kus on) mõistmine ja neile reageerimine (osutamine objektile, pildile, piktogrammidele).

Oma nimele (hääldatud nimi, nimekaart) reageerimine, sh osutamine oma pildile.

Reageerimine keelule koostegevuses.

Õpitulemused III arengutasemel

1. Väljendab oma nime õpitud viisil;
2. Näitab üles koostöövalmidust;
3. Osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele;
4. Oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast;
5. Väljendab mõnd põhisoovi õpitud viisil (nt alternatiivse kommunikatsioonivahendi, viibete abil);
6. Vastab kas-küsimusele õpitud viisil;
7. Reageerib keelule.

Õppesisu

Suhtlemine

Fotokommunikatsiooni, PCS-piltide, must-valgete piktogrammide ja lihtsustatud viibete igapäevane kasutamine konkreetsetes situatsioonides.

Lihtsustatud viibete, 1-2 sõnaliste lausungite kasutamine konkreetsetes situatsioonides.

Jah/ei vastust nõudvatele küsimustele reageerimine.

Oma soovide väljendamine lihtsustatud viibete/piktogrammide abil.

Reageerimine kas-küsimustele.

Oma soovide väljendamine omandatud suhtlemisvahenditega.

Reageerimine oma nimele, enda seostamine foto ja nimekaardiga.

Reageerimine keelule.

2.3. Täiendava õppeaja valikainete kavad

2.3.1. Eesti keel

Eesmärgid.

Õppega taotletakse õppija kõne arengut kõikides olulistes kõnefunktsioonides. Õppe eesmärgiks on ka avardada ja aktiveerida võimetekohaste keelemärkide kasutamist verbaalses kõnes või verbaalset kõnet toetavas või asendavas alternatiivses suhtlemises (lihtsustatud viipekeel või suhtlemine piktogrammide abil).

Õppesisu.

KÕNEARENDESLIK TÖÖ. Alternatiivkommunikatsiooni meetodite kasutamine (viiped, pildid, piktogrammide). Kõne teadvustatud kuulamine. Häädusharjutused. Kõne abil suhte loomine. Kontakti algatamine. Tunnete väljendamine. Teadete edastamine. Vestlused ümbritsevast elust. Sõnavara laiendamine ja rikastamine.

ENESEVÄLJENDUS. Sobiva suhtlemisviisi leidmine ja kasutamine. Verbaalne suhtlemine. Suhtlemine AAC vahendite abil. Suhtlemisoscuse arendamine. Viisakusväljendite kasutamine. Osalemine dialoogis. Kahekõne alustamine. Telefoniga helistamine. Hääletooni eristamine ja reageerimine sellele. Omadussõnad tunnete ja emotsioonide kirjeldamiseks. Tunnete väljendamine. Korraldatava ürituse planeerimine. Toimunust jutustamine. Lihtsate grammatiliste konstruktsioonide kasutamine kõnes. Abi pakkumine ja abistamine. Abi palumine ja vastuvõtmine. Võimetekohane osalemine rühmategevuses.

KÕNE MÕISTMINE. Kuulamisoscus. Uudiste kuulamine, päevakajalised sündmused. Ümbritseva maailma sündmuste jälgimine. Saadud teadetest ja juhenditest (esemeline, pildiline, skemaatiline, viipeline, sõnaline) arusaamine. Rollimäng. Situatsioonist arusaamine. Lühiteadete meeldejätmise ja edasiandmine. Arutlused nähtud saadete teemadel. Tutvumine erinevate teabevahenditega (ajalehed, televisioon, raadio, internet).

Õpilased, kes ei loe: tegevuskäigu (tööjuhendi) lugemine piktogrammide või pildiseeria abil (toiduretsept kodunduses jm).

Eetilised küsimused (mis mind rõõmustab/kuurvastab).

LUGEMINE JA KIRJUTAMINE. Lugemine sõna kaupa, lause kaupa või lugemine AAC vahendite abil. Terviksõna äratundmine kirja pildi järgi. Päevakava lugemine. Tööjuhiste lugemine. Üldkasutatavad sümbolid. Ärakiri. Tuttavate sõnade iseseisev kirjutamine. Allkirja kirjutamine. Aadressi kirjutamine. Õnnitluskaardid erinevateks tähtpäevadeks. Lihtsa avalduse, palve või muu kirja koostamine. CV vormistamine. Tutvumine enamkasutatavate dokumentidega. Arvuti abil kirjutamine, e – kiri.

Õpitulemused.

Suhtleb eakaaslaste ja täiskasvanutega.

Oskab ennast tutvustada.

Oskab väljendada oma soove ja vajadusi.

Oskab väljendada oma tundeid, muutusi oma tervises.

Osaleb tegevuste planeerimisel.
Jätab meelde lühiteate ja oskab seda edastada.
Abiga suudab leida vajalikku infot.
Oskab selgitada, kuidas midagi tuleb teha
Kommenteerib oma/kaaslaste tegevust, annab hinnangu.

2.3.2. Matemaatika

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija omandab oskuse objekte ja nähtusi vaadelda ja võrrelda, loendada, liita ja lahutada, mõõta ja kaaluda. Õpilane mõistab paremini ja lahendab edukamalt elulisi probleeme. Matemaatikaõpe soodustab õppija toimetulekut igapäevaelus ja töös ning toetab motoorset, kognitiiv-kommunikatiivset ja sotsiaalset arengut.

Õppesisu.

TÖÖ HULKADEGA. Esemete võrdlemine suurustunnuste järgi. Terve, pool. Võrdlemine ruumikujutluste alusel. Võrdlemine ajakujutluste alusel. Kaalu- ja mahumõõdud, mõõtühikud, nende lühendid. Mõõtmine kasutades retseptisõnavara (klaasitäis, lusikatäis jne.) Skaalade lugemine.

GEOMEETRILISED KUJUNDID. Ringi, kolmnurga, ruudu, nelinurga konstrueerimine tunnuste järgi, nende joonestamine. Liiklusmärgid kui geomeetrilised kujundid. Geomeetrilised kujundid leppemärkidel (kodukeemia pakenditel, rõivastel, kodumasinatel). Joonlaua ja sirkli kasutamine.

ARV JA NUMBER. Arvude loendamine 20 piires (100 piires). Täiskümnete numeratsioon. Järgarvud, nende loendamine. Sünnikuupäeva märkimine, kuupäeva kirjutamine. Aastaarvu lugemine. Telefoninumbri valimine.

ARVUTAMINE. Aritmeetilised tehted kahekohaliste arvudega. Taskuarvuti kasutamine. Arvutamine mõõtühikutega. Mõõtühikute teisendamine.

AEG. Kellaaeg, täis- ja pooltunnid. Minutite lugemine. Saatekava, sõiduplaan, päevakava. Nädalarütm. Kalender. Eile, täna, homme.

RAHA. Rahatähtedel olevad numbrid. Raha väärtuse mõistmine. Aritmeetilised tehted rahaga. Rahasummad. Hinnasiltide lugemine. Rahasumma näit kassaaparaadil. Praktilised ülesanded rahaga. Pangakaardiga maksmine.

Õpitulemused.

Oskab esemeid sorteerida näidise, suuruse, kuju, värvuse järgi.

Oskab loendada.

Oskab telefoninumbrit valida.

Teab oma vanust, sünnikuupäeva ja –aastat.

Teab kuupäeva. Orienteerub kalendris ja eristab tööpäevi puhkepäevadest.

Jälgib päevaplaani.

Teab mõnede kaupade hindasid.

Kasutab raha mõnes praktilises elusituatsioonis.
Tunneb õpitud mõõteriistu, mõõdab abiga.

2.3.3. Arvutiõpetus

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija omandab arvuti kasutamise algoskused ning oskab arvutit kasutada õppetöös, kommunikatsioonis ning vabal ajal. Saab esialgse ülevaate kaasaegsest infotehnoloogiast ja selle võimalustest;

Õppesisu.

SISSEJUHATUS ARVUTIÕPETUSSE. Tutvumine arvutiklassi ja arvutiga. Põhimõisted: monitor, klaviatuur, hiir, arvuti (põhiplokk), kõlarid/kõrvaklapid, printer. Klõpsamine - vasakklõps, töö hiirega. Mõisted: hiir, hiire nupp, hiire cursor, ikoon, aken, akna avamine, akna sulgemine. Tutvumine operatsioonisüsteemi „Windows” graafilise kasutajaliidesega. Tutvumine klaviatuuriga.

PAINT PROGRAMMI KASUTAMINE. Õppida programmi avama ja sulgema, kasutama joonistamiseks ringi, ruutu, sirgjoont, värvimiseks erinevaid värve. Harjutada hiiretööd keskkonnas www.lastekas.ee.

MS WORD TÖÖPIIRKOND. Mõisted: programmiaken, tiitliriba, menüüriba, nupuriba, tööala, kerimisriba, olekuala. Õppida salvestama, moodustama kataloogi, dokumendi (faili) nimi. Märgata erinevusi ja sarnasusi kahe tekstiredaktori vahel. Teksti vormindamine MS Wordis. Kirjasuurus, kirjastiil ja allajoonimise stiil, teksti värv. Õpetada kasutama rippmenüü dialoogiakna võimalusi.

INTERNET EXPLORER. Interneti ehk veebiga tutvumine. Mõisted: internet, brauser ehk lehitseja. Internetilehitseja programmiaknaga tutvumine. Veebiaadressi e internetiaadressi vaatlemine. Oskab sisestada internetiaadressi ja liikuda külastatud lehekülgede vahel edasi, tagasi, stopp, värskenda, kodu nuppude abil. Internetist vajaliku info leidmine. Lehekülje salvestamine. Kataloogi loomine rakendusprogrammis. Teksti ja pildi importimine tekstitoimetisse. Otsing, kopeeri, kleebi. Õppida kasutama veebilehtede salvestamiseks kausta „Minu lemmikud“, moodustama uut kausta, leidma salvestatu hulgast vajalik.

TEKST JA PILT. Pildi ja teksti kokkusobitamine Wordis, Internetis. Mõisted: cursor, tekst, teksti teisaldamine, tegumiriba tekstiredaktor. Töö kahe programmiaknaga. CV koostamine. Objektide kopeerimine ühe programmiakna alast teise. Teksti joondamine, tekstiosade märgistamine ja lohistamine.

Õpitulemused.

Oskab juhendamisel töötada arvutiga.

Oskab avada ja sulgeda arvutit.

Oskab avada ja kasutada joonistamiseks ja joonistusele teksti lisamiseks programmi Paint.

Oskab Wordis teksti sisestada, vormindada ja redigeerida.

Oskab töö oma kausta salvestada ja sealt oma töö avada.
Oskab käivitada brauserit, kasutada viitasid.
Oskab tagasi pöörduda eelmise vaadeldud lehekülje juurde.
Oskab kasutada otsingumootorit.
Oskab internetist leitud pildimaterjali kopeerida wordi dokumendina.
Oskab suhelda sõpradega erinevates veebikeskkondades (messenger, orkut jne)
Oskab luua omanimelise faili kausta, anda failile nime ja faili salvestamine õigesti valitud kausta.

2.3.4. Orienteerumisõpetus

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija sooritab igapäevatoimingud võimalikult iseseisvalt, oskab õpitud oskusi ülekanda uude ümbrusesse. Asjakohase ja olukorrale sobiva käitumise kujundamine avalikes kohtades ja olukordades. Orienteerumisõpetus on koduloo/olustikuõpetuse, geograafia, ajaloo ja kodanikuõpetuse ning loodusõpetuse ainekku sisaldav õppeaine, mis on otseseoses laste elus toimetulekuga.

Õppesisu.

MINA, MINU PERE. Nimi, vanus, elukoht. Poiss/ tüdruk, mees/ naine. Minu pere, pereliikmete nimed, nende tegevused. Mõisted – perekond, pereliikmed. Mõisted – abielu, vabaabielu, lahutus. Erinevad pereüritused. Mõisted – katsikud, matused. Emotsioonid, nende väljendamine. Perepuu koostamine.

MINU KLASS, KOOL. Kooli nimi ja asukoht/aadress. Klassikaaslaste nimed, iseloomulikud tunnused. Õpetajate nimed, õpetatavad ained. Päevaplaan, tunniplaan. Reeglid koolis. Klassi korrapidaja ülesanded.

KODU. Korter, maja. Erinevad ruumid elamus. Kõrvalhooned. Kodune aadress.

KODULINN, -KÜLA. Kodukoha olulised asutused. Kodukoha vaatamisväärsused. Õppekäik - oma kodukoha ümbruse ja looduskauniste paikadega tutvumine.

LIIKLUS. Minu koolitee. Ohutu liiklemine linnas/maal. Liiklusmärgid. Linnas orienteerumine. Õppekäik linnas.

INIMENE. Inimese kehaosad. Luustik, lihased. Süda. Hingamine. Seedimine. Kehalise treeningu vajadus. Tervist tugevdavad harjumused. Tervist kahjustavad harjumused. Oma keha eest hoolitsemine.

EESTI. Eesti lipp ja vapp. Eesti president ja peaminister. Eesti pealinn. Eesti maakonnad. Suuremad linnad. Suuremad järved, jõed. Eestimaa kõrgustikud. Eestimaa rahvad ja keeled.

EESTI LOODUS. Värvused looduses vastavalt aastaajale. Maavarad – savi, liiv, turvas, põlevkivi jt. Ilmastik ja aastaajad. Keskkonnasäästlik eluviis, loodushoid. Loodusnähtused.

EUROOPA. Eesti naaberriigid. Teised Euroopa riigid. Euroopa kaart. Gloobus. Looduse mitmekesisus. Taimed ja loomad. Reisimine.

AASTARING. Aasta ja neli aastaaga. Aastaaegade järjestus, „enne“ ja „pärast“. Riietumine vastavalt aastaajale. Kuude nimetused. Kalender. Sünnipäev.

ILM. Ilmateate jälgimine ajalehest, internetist. Tutvumine ilmamärkidega. Termomeeter ja temperatuur. Ilma kirjeldamine.

ELUSOLENDID. Inimene, loomad, taimed. Elusolendite ühised tunnused. Tervislikud eluviisid. Kahjulikud harjumused. Loomad, putukad, kalad, roomajad. Hoolitsemine lemmiklooma eest. Mets. Toataimed. Hoolitsemine toataimede eest.

ELUTA LOODUS. Eluta looduse osad: vesi, õhk, kivimid, muld. Vee säästlik kasutamine. Õhu saastatus.

ENESE TUNDMAÕPPIMINE. Iseloomuomadused. Enda iseloomustamine. Mida elus väärtustan ja mis on minu jaoks oluline? Mida ma oskan teha ja mida mulle meeldib teha? Millised on minu elurollid?

AMETID. Erinevad ametid, nende vajalikkus. Kodutööd. Jõukohased tööd kodus, koolis. Töövahendid.

ÕPPIMISVÕIMALUSTE JA TÖÖMAAILMA TUNDMAÕPPIMINE. Kodukoha töövõimalused. Erinevad elukutsed ja ametid. Mind huvitavad ametid. Soovitud ameti õppimise võimalused.

EELARVE JA KOKKUHOID. Kust tuleb raha? Mille peale raha kulub? Kuidas saab raha kokku hoida? Majandamine – tulud, kulud. Pangaautomaadi kasutamine.

PLANEERIMINE JA OTSUSTAMINE. Päeva planeerimine. Otsuste tegemise tähtsus, valikute hindamine. Erinevate ametitega seotud konkreetsed tööülesanded. Õpilase isiklik karjääriplaan.

VABA AEG. Vaba aja veetmise võimalused. Tegevused toas. Tegevused õues. Ühistegevused sõpradega. Küllaminek ja külaliste vastuvõtmine.

Õpitulemused.

Tuleb enamasti toime igapäevatoimingutega.

Täidab hügieeninõudeid.

Orienteerub koolimajas, kooliteel, kodulinnas.

Orienteerub vähese abiga kalendris, päevaplaanis.

Oskab kasutada taskuraha.

Eristab oma tugevaid ja nõrku külgi.

Teab oma võimetele ja haridusele vastavaid ameteid.

Oskab koostada isiklikku tegevuskava oma plaanide teostamiseks.

Teab erinevate teenindusasutuste funktsioone.

2.3.5. Terviseõpetus

Eesmärgid

Õppega taotletakse, et õpilane märkab ja mõistab muutusi enda/kaaslaste välimuses ja käitumises. Omandab teadmisi eakohasest arengust. Oskab märgata ja väljendada muutusi oma tervises. Oskab hoiduda ohtudest, ohtude tekkimisel abi kutsuda.

Õppesisu

INIMESE ORGANISM. Lihased. Luustik. Veri. Vereringe. Hingamiselundkond. Seedeelundkond. Elundkondade tähtsus, funktsioonid ja tervishoid.

MEELEELUNDID. Nägemine. Kuulmine. Haistmine. Maitsmine. Kompimine. Meeleelundite tervishoid.

OMA KEHA EEST HOOLITSEMINE. Juuksed. Küüned. Nahk. Erinevad hügieenivahendid (pesemis-, lõhnastamis-, meikimisvahendid jm.).

KEHAHOID. Rüht, rühevigade vältimine. Kehaliste harjutuste tähtsus.

TERVISLIKUD ELUVIISID. Tervislik toit. Kehaline aktiivsus. Hoidumine kahjulikest harjumustest. Liikumine värskes õhus. Karastamine. Töö ja puhkus.

TERVIST KAHJUSTAVAD HARJUMUSED. Suitsetamine, alkohol, narkootikumid. Nende mõju organismile.

TOITUMINE. Toitained. Vitamiinid. Tervislik toitumine. Taimne toit ja loomne toit. Ülekaalulisus. Dieet. Anoreksia, Buliimia.

EMOTSIOONID. Rõõm, kurbus, solvumine, hirm, mure, viha, häbi. Emotsioonide märkamine, äratundmine, nendele reageerimine. Andestamine, andeks palumine.

SUHTED INIMESTE VAHEL. Sõprus. Lähedussuhted. Perekond. Sugulased.

ELUKAAR. Sündimine. Teismeiga. Seksuaalsus. Suurekskasvamine. Vananemine. Kehas toimuvad muutused.

ARMASTUS. Seksuaalelu, ohud. Paljunemiselundid. Hügieen.

HAIGUSED. Külmetushaigused. Nakkushaigused. Traumad. Kroonilised haigused. Allergia.

ARSTIABI; ERIALAARSTID. Kooliarst. Pearingst. Hambaarst jt. Erialaarstide tutvustus. Meditsiinasutused (polikliinik, haigla).

RAVIMID. Sagedamini vajaminevad ravimid. Õige annuse võtmine. Looduslikud ravimid. Rahvameditsiin.

ESMAABI VAHENDID. Plaaster. Side. Külmakott.

HÄDAABI NUMBRITE KASUTAMINE – 112, 110. Abi kutsumine; Informatsiooni edastamine.

Õpitulemused

Suudab iseseisvalt/abiga valida vajalikud hügieenivahendid ning neid kasutada.

Teab lihtsamaid esmaabi vahendeid ja võtteid ning suudab neid kasutada iseseisvalt/abiga.

Oskab väljendada muutusi oma tervises.

Oskab hoiduda ohtudest ning suudab ohu tekkimisel kutsuda abi.

Mõistab ravimite vajalikkust.

Järgib tervislikku eluviisi, omab algteadmisi inimese organismist.

On omandanud ühiskonnas aktsepteeritavad hügieeni-, tervise- ja ohutuskäitumise oskused.

2.3.6. Kunst ja käeline tegevus

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija märkab ja väärtustab ilu, omandab erinevaid võimetekohased kujutava kunsti tehnikad ja õpib ka ise ilu looma. Õppija leiab kujutava kunsti harrastuse kaudu eneseväljendamise võimaluse ja kogeb eduelamust, loomis- ja eneseteostamise rõõmu. Õpe toetab ka õppija tunnetuslikku arengut, emotsionaalsotsiaalset arengut.

Õppesisu

TÄHELEPANU- JA VAATLUSHARJUTUSED Ilu meie ümber. Looduse ja looduspiltide vaatlemine. Taimed, loomad, inimesed- vaatlemine ja ilu märkamine. Sarnaste esemete eristamine kuju, värvuse, suuruse järgi. Järjestamisharjutused (päevarütm, aastaajad piltidel). Figuuride grupi paigutamine. Lihtsate esemete rühma kujutamine vaatluse järgi. Punkt, joon, pind, mahulisus. Inimese figuur. Õpilastööde vaatlus ja jagatud emotsioonid. Erinevate kunstiteoste vaatlus ja jagatud emotsioonid. Näituste külastamine.

JOONISTAMINE JA MAALIMINE Väljendusvõimalused joonistamise kaudu. Lihtsa temaatilise maastiku või süzeepildi maalimine. Töövahendid: kasutades erinevaid tehnikaid (pintsliga maalimine, liimipildid, puhumis-, soolapildid jmt.) vastavalt sellele erinevad töövahendid (grafiitpliats, guašš, värvipliats, akvarell, pastell, kritiinid jmt.)

ERINEVAD TEMAATILISED VÄRVIKOMBINATSIOONID (JÕULUD, LIHAVÕTTED JMT). Temaatilised ühistööd, erinevad kollaazid. Mustrite joonistamine, trükkimine. Tööde järjekord trükkimise, temaatilise pildi maalimisel. Töövahendid: erinevad värvid, pintslid, paberid, papid, tikud jmt. Tööde järjekord temaatilise pildi maalimisel.

LOODUSLIKUD MATERJALID, NENDE KASUTAMINE Loodusest erinevate materjalide leidmine (sammal, erinevad oksad, käbid, lilled, pilliroog, kivid jmt.), rühmitamine, kokkusobitamine. Meisterdamine. Erinevad ruumi kaunistamise võtted ja võimalused. Lauakaunistused jälgides aastaaegu. Töövahendid: käärid, oksakäärid, nuga, traat, liimipüstol, naaskel, nõel jmt.).

TARBESEMETE DEKOREERIMINE Tassi, taldriku, kausi kaunistamine. Erinevad tehnikad (joonistamine, maalimine, salvrätiku-, krakleetehnika). Kavandi joonistamine, pinnale kandmine. Töövahendid: erinevad pintslid, portselanivärvid, PVA- liim, käärid, guta, salvrätikud, efektlakk.

TEKSTIILIMAAL, TRÜKKIMINE RIIDELE Maalimistehnikad, erinevad kangavärvid. Šablooni kasutamine trükkimisel, värvi kinnitamine. Erinevate gutade kasutamine viimistlusel. Töövahendid: kangapliats, raam, kangavärvid, erineva suurusega pintslid, sool, šabloon).

APLITSEERIMINE Vähehargnevad kangad. Šablooni, nõöpnõelte, detailide paigutamine tervikuks. Töövahendid: erinevad kangad, šabloonid, kangakäärid, nõöpnõelad, nõelad.

ÕMBLEMINE Käsitsi- ja masinaga õmblemine. Niidi nõela taha panek ja sõlme tegemine. Traageldamine. Nööbi õmblemine. Masinaga õmblemine mööda traageljoont. Lihtsama eseme valmistamine. Töövahendid: erinevad nõelad, käärid, õmblusmasin, erinevad nööbid.

NAHATÖÖ Erinevate pinnatöötlustega naha tutvustamine. Naha lõikamine, liimimine, venitamine, punumine, koolutamine. Nahast lihtsa eseme valmistamine (tops, järjehoidja jmt). Töövahendid: nahk, liim, käärid, nuga.

TIKKIMINE Tikkimine papist alusele eelpistega. Tikkimine jutele. Üleloomispisted. Töövahendid: kartong, naaskel, erinevad lõngad, käärid, tikkimiskangas.

VOOLIMINE Voolimise lihtsamad võtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine, jäljendite vajutamine. Voolitud eseme värvimine. Lihtsakoeliste tööde voolimine. Savitööd. Cernit-ist tööd. Plastiliinist lihtsate kujundite voolimine. Töövahendid: savi, cernit, plastiliin, voolimisalus, nuga, tikud, erinevad pitsid, vesi, voolimisrull)

VÄRVID Põhivärvused. Soojad, külmad värvid. Värvide helendamine ja tumendamine. Värvide segamine. Lihtsa toonirea koostamine. Vastandvärvid. Töövahendite kasutamine: erinevate pindadega paberid, pintslid, värvid.

MÄRGVILTIMINE Erinevate materjalide ja töövahendite tutvustamine. Märgviltimiseks vajalike vahendite leidmine. Töökoha ettevalmistamine (laua katmine vakstuga, seebilahuse valmistamine, rull, viltimisalus, villaloor). Töövahendid: vakstu, seep, vesi, viltimisalus, rull, mullikile, villaloor.

KUIVVILTIMINE Lihtsamaid esemed/pildid villast (rullid, pallid). Erinevate suurustega villanõela kasutamine. Eseme joonistamine alusele ja kontuuri, tausta katmine villalooriga. Töövahendid.: villaloor, villanõel, heie, aluskangas, erinevad pärlid.

TÖÖKOHA, TÖÖVAHENDITE JA MATERJALIDE KORRASHOID Värvide ohutu kasutamine ja säilitamine. Vajalikud töövahendid (pintslid, põlled, paber jmt), nende kasutamine, peale tööd oma kohale asetamine. Töökoha korrashoid. Enda välimuse korrashoid töö ajal ja peale töö lõpetamist.

Õpitulemused

Suudab võimalikult iseseisvalt alustatud töö lõpule viia.

Tunneb/nimetab erinevaid materjale.

Suudab väljendada oma tundeid kasutades joonistamisel/maalimisel erinevaid värve.

Suudab vajadusel paluda abi.

2.3.7. Käsitöö/puidutöö

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija omandab käsitööks vajalikke lihtsaid töövõtteid, arendab vaatlusoskust ja ilumeelt, värvitaju ja loovust, kogeb (vajadusel abiga) oma võimeid ja eneseteostusvõimalusi loovas töös. Õpib omaalgatuslikult ja eesmärgipäraselt tegutsema. Kujutab igapäevast harjumust ja head töökultuuri, tutvub erinevate materjalidega. Õpilasel on vastavalt võimalusele valida puidutöö ja käsitöö rühmatunnid erinevate tööalaste kogemuste saamiseks.

Õppesisu.

Käsitöö:

ÕMBLEMINE Erinevate kangastega tutvumine ja valimine oma töö jaoks. Niidi nõela taha panemine ja sõlme tegemine. Lihtsamad õmbluspisted (riiete parandamine, nõöbi õmblemine). Õmblusmasinaga õmblemine. Kangast lihtsama eseme õmblemine.

TIKKIMINE Töövahendite ja materjalide tutvustamine. Tikkimine mööda ettejoonistatud joont. Lihtsamad tikkimispisted (üherealised, kaherealised). Ettejoonistatud pildi tikkimine.

VAIPADE/LINIKUTE KAVANDITE TEGEMINE Materjalide leidmine ja kokku sobitamine. Lõnga, poppona kerimine. Kudumisel kavandi jälgimine ja triipude mõõtmine mõõduriba/mõõdulindi abil.

KUDUMINE ERINEVATEL TELGEDEL (LAUATELJED, MAATELJED) Erinevate mõõtudega telgede materjalide tutvustamine. Õige lõnga, poppona koguse kerimine. Ühtlane kudumine. Käte ja jalgade koostöö. Juhendamisel narmaste sõlmimine

HEEGELDAMINE. Erinevate mõõtudega heegelnõelte tutvustamine. Heegelnõela ja lõnga sobivus. Heegelnõela õige käes hoidmine ja heegeldamise alustamine, lõpetamine. Keti heegeldamine ja kasutamine pildis.

KUDUMINE. Erinevate varraste(pikad vardad, sukavardad, ringvardad) tutvustamine. Varraste ja lõnga sobivus. Silmuste ülesloomine ning parempidise ja pahempidise silmuse kudumine. Lihtsama eseme kudumine (sall, pajalapp jne.).

KÄÄRIDEGA ERINEVATE MATERJALIDE LÕIKAMINE. Erinevate kääride tutvustamine. Vastavalt materjalidele õigete töövahendite leidmine ja kasutamine (paber, kartong, kangas, nahk, siid jmt).

Puidutöö:

SAAGIMINE. Erinevate saagide (raam-, tikk-, jõhvsa) tutvustamine. Vastavalt õige töövahendi leidmine ja kasutamine.

HÖÖVELDAMINE. Käsihöövli kasutamine lihtsama eseme valmistamiseks. Pinna ettevalmistus liimimiseks.

PEITELDAMINE JA ÕÕNESTAMINE. Erinevate peitlite (kumer- ja lapikpeitel) tutvustamine. Valmistatava detaili kinnitamine töölaual külge. Lihtsama eseme valmistamine.

LIHVIMINE. Erinevate liivapaberite tutvustamine. Vastavalt õige karedusega liivapaberi leidmine ja kasutamine. (pannilabidad, lõikelauad jm.)

LIIMIMINE. Liimi õige koguse kandmine pinnale. Liimitava detaili asetamine puidust surukruvide vahele. Ruumi õige õhutemperatuur.

HAAMRI, NOA JA VIILI KASUTAMINE. Vastavalt tööle õige töövahendi leidmine ja selle ohutu kasutamine. Töö lõpetades töövahendite asetamine stendile.

Õpitulemused.

Hoiab korras oma tööpaiga.

Suudab juhendamisel järgida ohutustehnika reeglid.

Suudab võimalikult iseseisvalt alustatud töö lõpule viia.

Suudab vajadusel paluda abi.

Hindab töö tulemust ja sobivust endale, oskab teha (vajadusel abiga) põhjendatud valikuid.

2.3.8. Kodundus

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õpilane omandab oskuse lihtsustatud retsepti järgi valmistada lihtsamaid toite. Suudab teha poes võimalikult iseseisvalt valikuid, sooritada ostusid.

Õppesisu.

KÖÖGINÕUD JA SEADMED. Kööginõud: toidunõud erinevateks söögikordadeks, laua katmine. Toidu valmistamiseks kasutatavad nõud. Köögitehnika (pliit, ahi, mikrolaineahi, mikser, veekeetja, võileivagrill) ja selle kasutamine. Ohutus köögitehnika kasutamisel.

ERINEVAD TOIDUAINED. Teraviljad ja teraviljatooted, piim ja piimatooted, kalad, lihad ja lihatooted, köögiviljad, seened, puuviljad ja marjad, erinevad joogid, maitseained.

MÕÖTENÕUD Erinevad mõõtenõud. Mõõdukannud, lusikad, klaasid.

RETSEPTIDES KASUTATAVAD LÜHENDID.

ÕPPEKÄIGUD POODI, TURULE. Ostunimekirja koostamine, valikute tegemine ostmisel, pakendid ja märgistused, vajaliku rahasumma leidmine.

KÄITUMINE LAUAS. Menüü lugemine. Piisava koguse toidu tõstmine, toidu pakkumine kaaslastele, salvrätiku kasutamine. Söömise lõpetamine.

TOIDUAINETE SÄILITAMINE. Värsked aed- ja puuviljad, säilivusaja kuupäeva leidmine. Toiduainete säilitamine külmkapis. Külmiku õige kasutamine. Külmkapi nõud. Toitude jahutamine. Toitude pakendamine. Erinevate toiduainete säilitusviisid.

TERVISLIK TOITUMINE. Tervisliku toitumise vajadus ja tähtsus. Ainevahetus. Tasakaalustatud toit, taldrikumudel. Tähtsamate toitainete ülesanded ja tähtsus. Eritoitumine.

TOIDU VALMISTAMISE VIISID (toortoit, praadimine, keetmine, küpsetamine). Toorsalatid, kastmega salatid, praadimine, purgisupi valmistamine kartulite keetmine, plaadikoogi küpsetamine. Toidu valmistamiseks kuluv aeg.

TOIDUAINETE TÜKELDAMINE. Tükeldamise viisid: rattad ja viilud, kangid ja kuubikud, nende kasutamine mitmesuguste roogade valmistamisel.

KÖÖGIVILJADE EELTÖÖTLEMINE. Aedviljade loputamine. Kartuli koorimine, sibula ja küüslaugu puhastamine, porgandi puhastamine. Paprika puhastamine.

ROOGADE VALMISTAMINE. Õpitakse valmistama lihtsamaid igapäevaseid toite (pudrud, supid, praed, kastmed, magustoidud).

KÜPSETAMINE. Taigna valimine, sulatamine, rullimine. Lihtsa taigna valmistamine. Küpsetuspaberi kasutamine, ahju eelsoojendamine, vajaliku temperatuuri valimine. Küpsetamine

JOOKIDE VALMISTAMINE. Külmad joogid: Valmisjoogid, morsi valmistamine siirupist, mahlast, kokteilide valmistamine. Kuumad joogid: vee keetmine, kohvi ja tee valmistamine (pakitee, tee ravimtaimedest). Kakao valmistamine.

LAUA KATMINE. Erinevad lauakatmise viisid (hommikusöögiks, lõunasöögiks, õhtusöögiks, pidulik laud, tähtpäeva lauad). Toidukorraks vajalikud nõud ja söögiriistad. Laua kaunistused. Erinevad viisid salvrätikute voltimiseks.

PIKNIKU PIDAMINE. Matkale ja piknikule kaasavõetava toidu valimine. Võileibade valmistamine, nende pakkimine. Külma ja kuuma joogi valmistamine, sobivad nõud nende kaasavõtmiseks. Ühekordsed nõud ja nende kasutamine. Piknikul tekkivad jäätmed, nende kõrvaldamine.

KOHVIKU KÜLASTAMINE. Käitumine kohvikus. Laua valimine. Menüü lugemine. Toidu, joogi tellimine. Arve küsimine ja maksmine.

VALMISTOIT. Tutvutakse poodides pakutavate valmistoitudega ning õpitakse tegema valikuid. Valmistoidu ostmise vajadus. Erinevate valmistoitude paiknemine kaupluses (kulinaarialett, kondiitrilett). Valmistoidu tarbimine kodus, reisil.

Õpitulemused.

Oskab lauas viisakalt käituda.

Saab võimalikult iseseisvalt hakkama lihtsamate ostude sooritamiseга poes, turul.

Saab võimalikult iseseisvalt hakkama lihtsamate igapäevaste toitude valmistamisega.

Suudab kogu tööprotsessi võimalikult iseseisvalt algusest lõpuni teha.

Tunneb ja püüab järgida üldiselt aktsepteeritud hügieeni-, tervise- ja ohutuskäitumise tavasid.

2.3.9. Puhastamine ja koristamine

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õpilane omandab praktilisi oskusi teda ümbritsevate ruumide korrastamiseks.

Omandab oskuse märgata mustust ning hoiaku puhtuse ja korra loomiseks.

Omandab oskuse oma riiete korrashoidmiseks.

Õppesisu.

NÕUDE PESEMINE. Järelejäanud toidu eemaldamine nõudelt. Nõude pesemine käsitsi.

Kasutatavad vahendid: nõudepesuvahend, nõudepesuhari, nuustik. Nõude loputamine.

Kuivatamine. Nõude sorteerimine ja asetamine kappi. Tutvumine nõudepesumasinaga.

PUHASTUSAINED JA VAHENDID. Tutvutakse erinevate puhastusvahenditega (käiakse poes neid ostmas). Erinevad puhastusained ja nende kasutusala. Pakkidel olevad märgid. Puhastusainete hoidmine. Ohutusnõuded puhastusvahendite hoidmisel ja kasutamisel. Esmaabi puhastusvahendi vale kasutamise korral. Puhastusainete doseerimine.

PÕRANDA PUHASTAMINE. Õpitaks tundma erinevaid põranda puhastamise/pesemise vahendeid. Töövõtted. Kuivpuhastus, märgpuhastus, niiske puhastus.

TOLMU PÜHKIMINE. Tolmu pühkimiseks vajalikud vahendid. Erinevad lapid, harjad. Tolmuimeja ja selle kasutamine. Tolmu pühkimine erinevatelt pindadelt: riulid, aknalaud, arvuti.

TÖÖPINDADE PUHASTAMINE. Puhastamiseks vajalikud vahendid ja ained. Töövõtted erinevate pindade puhastamiseks (laud, kapp, pliit).

SEINTE, USTE PUHASTAMINE. Puhastamiseks vajalikud vahendid ja ained. Pindade puhastamiseks kasutatavad töövõtted.

VAIPADE PUHASTAMINE. Kergemate vaipade, tekkide kloppimine. Vaiba puhastamine tolmuimejaga.

PESU PESEMINE. Erivärvilise pesu sorteerimine. Riidel olevate märkide lugemine, mõistmine. Pesupulbrid ja pesugeelid, nende doseerimine. Pesupulbrid valgele ja kirjule pesule. Pesu pesemine käsitsi (sokid, püksikud, kampsunid). Pesu pesemine masinaga. Programmi ja temperatuuri valimine.

PESU KUIVATAMINE. Pesu kuivatamise vahendid (pensurest, pesunöör, kuivatamine riidepuul). Pesu kuivama riputamine.

PESU TRIIKIMINE. Triikimiseks vajalikud vahendid: triikimislaud, triikraud. Ohutus triikimisel. Triikimiseks kasutatava temperatuuri valimine. Triigitud pesu voltimine või asetamine riidepuule.

KEEMILINE PUHASTUS JA PESUMAJA. Rõivad, mis vajavad keemilist puhastamist. Pesumaja küllastamine.

JÄÄTMED. Jäätmete sorteerimine.

Õpitulemused.

Saab võimalikult iseseisvalt hakkama lihtsamate koristustöödega

Suudab iseseisvalt/abiga leida vajalikud pesemis/koristusvahendid

Suudab iseseisvalt/abiga triikida enda riided

Koristab enda järel iseseisvalt/juhendamisel oma töökoha, ruumi, asetades iga eseme ettenähtud kohale

Suudab iseseisvalt/abiga aru saada märkidest pakenditel, riidel

2.3.10. Aiandus

Eesmärgid.

Õppega taotletakse, et õppija oskab näha ilu enda ümber ja tahab ning oskab seda ise luua. Õppija suudab hinnata oma tööd, ja selle tulemust, teha õppe lõppedes valiku aiatöö sobivuse kohta kutsetöök. Saavutab parima võimaliku pädevuse eluslooduse väärtustamisel.

Õppesisu.

TUTVUMINE TAIMEDEGA. Taimed nende looduslikus keskkonnas, linna haljastuses, siseruumides. Kasvuhoone, talveaed, botaanikaaed. Aia, istikute äri, kaupluse külastamine.

ERI LIIKI TAIMED. Köögiviljad, maitsetaimed, lilled. Puud ja põõsad. Seened ja marjad. Ravimtaimed ja nende kasutamine. Aed, mets, park taimede kasvukohana.

TAIME OSAD. Vars, leht, õis, juur, vili, seeme. Taime areng.

TÖÖ TAIMEDEGA. Taime viljalt/ õielt seemnete võtmine, töötlemine. Taimede lõikamine, kuivatamine. Taimede istutamine potti, peenrassa. Taimelt pistiku võtmine. Taimede paljundamine lehekese abil. Taimeosade kogumine kuivatamiseks, ruumide kaunistamiseks.

AASTAAEGADEGA SEOTUD TÖÖD HALJASTUSES. Lehtede riisumine, taimede katmine, lume rookimine, kuluheina riisumine, taimede istutamine.

TÖÖRIISTAD JA VAHENDID HALJASTUSES. Põhilised töövahendid ja nende kasutamine. Tööriistade hoiuruum. Ohutus tööriistade kasutamisel.

TAIMEDE HOOLDUS. Toalilled hooldamine klassis, koolimajas. Taimede hooldamine õues, aias. Sibullilled hooldamine. Kastmine, väetamine, kuivanud osade eemaldamine.

SEEMNETE KÜLVAMINE. Seemnetega tutvumine (köögivilja, lilleseemned), seemnepakenditega tutvumine. Seemnete idandamine. Taime kasvuks vajalike tingimuste jälgimine.

TAIMEDE ETTEKASVATAMINE. Seemnete külvamine. Taimede pikeerimine, istutamine. Taimede hooldamine –kastmine, väetamine.

BIOJÄÄTMETE KÄITLEMINE. Komposti valmistamine.

TAIMESEADED. Lillede kinkimine. Lillede asetamine vaasi. Kaunistused erinevateks tähtpäevadeks. Kompositsioonid taimse materjaliga.

Õpitulemused.

Suudab aru saada/mõista looduse hoidmise vajalikkust.

Suudab iseseisvalt/abiga hoolitseda taimede eest (toalilled, lõikelilled vaasis).

Oskab kinkida tähtpäevade puhul lilli ostes neid lillepoest/tuues kodusest aiast.

Oskab ruumide kaunistamisel kasutada lilleseadeid kasutades nende valmistamisel abi.

Oskab iseseisvalt/abiga olemasolevast looduslikust materjalist teha erinevate tähtpäevade puhul taimeseadeid (mihkclipäeva sügisnäitus, jõulud, lihavõtted, emadepäev jne.).

Oskab iseseisvalt/abiga korrastada kooli/kodu ümbrust: riisuda lehti, rookida lund, korrastada ilupeenart jne.

Hindab (osaleb hindamisel) oma tööd ja töötulemust.

2.3.11. Muusika

Eesmärgid

Õppega taotletakse, et õpilane leiab rõõmu muusikast, saab ühises tegevuses osalemise võimaluse. Eesmärgiks on anda võimalus eneseväljenduseks muusika kaudu ja emotsionaalsete pingete maandamiseks.

Õppesisu

MUUSIKA KUULAMINE. Erineva muusika tutvustamine, kuulamine. Erinevad meeleolud muusikas. Muusika tunnetamine, tajumine läbi keha. Soovitava muusikakanali leidmine raadiost ja TV-st. Tutvumine tuntumate artistidega Eestis ja välismaal. Muusikaürituste külastamine või TV vahendusel jälgimine. Tuttavate, õpitud muusikapalade äratundmine.

LAULMINE. Oma hääle kasutamine erineval tugevusel (vaikselt – valjult). Laulmine mikrofoni. Ühislaulud. Esinemised erinevatel üritustel. Lemmiklaulude õppimine. Seltskonnalaulud, ringmängud.

RÜTMIPILLIMÄNG. Erinevate rütmide kuulamine, eristamine. Rütmide tunnetamine läbi keha. Erinevate rütmide matkimine, taasesitamine. Osalemine rütmipilliorkestris. Erinevad rütmipillid, nendel mängimine.

SELTSKONNAMÄNGUD/TANTSUD. Erinevate seltskonnamängude õppimine. Osalemine seltskondlikel üritustel. Tuntud ringmängude reeglite teadmine.

Õpitulemused

On välja kujunenud oma muusikamaitse.

Leiab meediast vaba aja sisustamiseks erinevaid muusikasaateid, on tekkinud huvi muusika kuulamise vastu.

Oskab kaasa laulda seltskonnalaule.

Laulab oma lemmiklaule.

Oskab muusikat kasutada enda emotsionaalseks tasakaalustamiseks ja eneseväljendamiseks.

Teab kuulsamaid Eesti ja mõnda välismaa artiste, teab nende kuulsamaid lugusid.

2.3.12. Liikumine ja rütmika

Eesmärgid

Õpetusega taotletakse, et õppija arendab oma liigutuste ajalist kulgu, ruumitaju, rütmitaju, liikumise dünaamilisust ja väljenduslikkust ning individuaalsust.

Eesmärk on, et areneks õppija kuulmis-, nägemis- ja kinesteetiline tajus, areneks liigutuste täpsus ja jõud ning koordineeritus.

Õppesisu

KEHATUNNETUS- JA RÜTMIKAHARJUTUSED („kehapill“) Keha tunnetamine läbi rütmi/muusika. Rütmi liikumine. „Knill“- kehatunnetus, kontakti ja kommunikatsiooniharjutuste

programm. Koordinatsiooni- ja ruumitunnetusharjutused. Kontaktliikumine. Rütmiharjutused kehaosade tunnetamiseks.

ERINEVAD LIIKUMISTEGEVUSED- JA HARJUTUSED KOOSKÕLAS MUUSIKAGA.

Oma liigutuste kohandamine etteantud rütmiga. Ruumis orienteerumine, liikumise ja liigutuste kulgemise täpsust kujundavad harjutused. Oma keha juhtimisoskust, kehatunnetust ja rühti kujundavad harjutused. Kõnnist jooksuni harjutused. Erinevate rütmide jäljendamine. Liikumine vastavalt muusika iseloomule. Võimlemine muusika saatel.

ÜLD- JA PEENMOTOORIKA ARENDAMINE. Ringsüsteem jämemotoorika arendamiseks. Tasakaaluharjutused. Motoorika rada. Harjutused sensoorteraapia- ja füsiorullpallidega.

Harjutused erinevate vahenditega (pallid, nõörid, rõngad, klotsid, võimlemiskepid, langevari, võimlemisrõngad)

RÜTMILISED TEGEVUSED VAHENDITEGA Erinevate vahenditega mitmekesiste harjutuste sooritamine rütmitaju ja liikumise arendamiseks. Rütmiplüüd, pallid, sabaga pallid, plastpudelid veega, lindid, papptaldrikud, sahistid, rätikud, ajalehed, paberplüüd.

ÜHIS- JA LIIKUMISMÄNGUD/KAVAD. LIIKUMISIMPROVISATSIOONID.

Meelelahutuslikud seltskonnamängud ja tantsud. Laulumängud. Rahvamängud. Võistlusmängud. Osavusmängud. Aeroobika kavade koostamine. Grupitantsu koostamine kooli pidudel esinemiseks. Loovmängud.

PINGE MAANDAMINE JA LÕÕGASTUMINE Harjutused pinge maandamiseks lõõgastumiseks. Muusika ja puudutuselementide rakendamine pinge ja lõdvestuse tajumiseks, äratundmiseks. Paaris harjutused-sensoorteraapia- keha masseerimine. Hingamisharjutused. Harjutused rätikutega.

Õpitulemused

Oskab sooritada/improviseerida erinevaid kehatunnetusharjutusi (vahenditega).

Kasutab võimetekohast liikumist tervise tugevdamiseks ja enda füüsilise arengu toetamiseks (säilitamiseks).

Oskab sooritada kombineeritud harjutusi kooskõlas muusikaga, rütmiplüüdidega.

Esitab õpitud liikumiskava, tantsu.

Oskab osaleda ringmängudes, seltskonnatantsudes.

Oskab erinevat liikumist sh tantsu kasutada enda emotsionaalseks tasakaalustamiseks ja eneseväljendamiseks.

Oskab käituda erinevatel üritustel.

2.3.13. Kehaline kasvatus

Eesmärgid

Õpetusega taotletakse, et säiliks ja areneks õppija võimalikult hea füüsiline vorm; sh üldmootorika ja koordinatsioon, areneksid tahtemadused ja eakohased hügieeniharjumused. Õpilane teab kehalise harjutamise tervistavat mõju organismile.

Õppesisu.

VÕIMLEMINE Põhiasendid; vabaharjutused (tunnis soojendus harjutused) ja harjutused vahenditega; jõu- ja venitusharjutused; lõdvestusharjutused. Varbseinal ronimine, rippumine; toengud, kandmine. Tired, taha. kombineeritud võimlemisharjutused.

TASAKAALU- JA KOORDINATSIOONIHARJUTUSED Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksumudede (põlve-, sääretõste kõnd, tagurpidi kõnd). Harjutused ühel jalal. Käsi-jalg koostöö harjutused.

KERGEJÕUSTIKUALAD

JOOKS, JOOKSUHARJUTUSED kombineeritud jooksharjutused, tagurpidi jooks, sääretõste-põlvetõste jooks. Lühikese distantsi läbimine. Start. Finiš.

HÜPPED, HÜPPEHARJUTUSED (hoota- ja hooga hüpped; sügavus hüpped, takistusest ülehüpped; hoojooksult hüpped; kaugushüpe). Hüppelt maandumine kahele jalale. sulghüpe. harki- kokku hüpe.

VISKED; VISKEHARJUTUSED (hoota- ja hooga visked, pallivise. Pallivise hoojooksult. Kuulitõuke tutvustamine.

HARJUTUSED VASTUPIDAVUSE ARENDAMISEKS. Kordusseeriatega jõuharjutuste sooritamine. Erineva pikkusega ja erineval maastikul kõnni- ja jooksu distantside läbimine. Harjutused varbseinal.

SUUSATAMINE (erineval maastikul või lauskmaal) mäkketõus, laskumine. Suusarajas suusatamine. klassikaline sõidustiil-vahelduva libiseva sammuga suusatamine: paaristõukega suusatamine ja paaristõukeline kahesammuline uisusammu sõiduviis. Koordineeritud liikumisega suusatamine. Suusavarustuse võimalikult iseseisev käsitlemine. Üleminek ühelt sõiduviisilt teisele. Triivpidurdus.

UJUMINE Sihipäraselt abivahendite (kätised „nuudel) kasutamine. Ujumine abivahenditega või ilma. Basseini pikkuse läbimine (25m) basseini ohutusreeglite järgimine. Veemängud.

SPORTMÄNGUD (lihtsustatud reeglite järgi) rahvastepall, jalgpall.

HÜGIEEN PEALE SPORTIMIST. Oma keha pesemine. Isiklike hügieenivahendite kasutamine.

Õpitulemused

Õpilane oskab vastavalt oma võimetele

Riietuda olukorrale vastavalt ja täita hügieeninõudeid.

Täita rivi- ja korraharjutusi tunni organisatsioonilise külje tagamiseks.

(Õpetaja juhendamisel) arendada oma kehalisi võimeid.

Valida liikumiskiirust.

Hüpata kaugust.

Visata palli.

Kasutada võimetekohast sportimist tervise tugevdamiseks ja enda füüsilise arengu toetamiseks (säilitamiseks).

Mängida lihtsustatud reeglite järgi sportmänge

2.4. Hooldusõppe täiendava õppeaja valdkonnad

2.4.1. Kognitiivsed oskused

Õpitulemused

1. Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu
2. Oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast;
3. Tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid;
4. Kasutab tuttavat tegevusvahendit erinevates tingimustes
5. Tunneb ära tuttavat objektid ja toimingud igapäevastes varieeruvates tingimustes
6. Säilitab tähelepanu harjumuspärasest tegevuses;
7. Märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi erinevates situatsioonides;
8. Sooritab harjumustele toetuvaid toiminguid koostegevuses või iseseisvalt
9. Eristab hulki põhimõttel „üks“ ja „palju“.
10. Paigutab esemeid ja pilte eeskuju järgi ruumis: peal, all, kõrval, ette- taha

Õppesisu

Meelte stimuleerimine

Tunnetuse kujundamine

Tähelepanu ümberlülitamine suunamisel ühelt tunnuselt teisele.

Rühma mittesobiva objekti eraldamine.

Üks ja palju eristamine.

Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa.

Erinevate rütmide tunnetamine läbi keha ja matkimine kehapillil.

Kompimismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.

Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte või enamasse ossa.

Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval.

Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Haistmismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.

Reageerimine erinevatele lõhnaaistingutele: meeldiva/ebameeldiva lõhnaaistingute eristamine.

Maitsemismeel

Eri meelte abil loodud aistingute seostamine.

Reageerimine erinevatele maitseaistingutele: meeldiva/ebameeldiva maitseaistingute eristamine.

Nägemismeel

Ümbritseva keskkonna vaatlemine, objektide märkamine enda ümber

Pildipaaride või pildiosade ühendamine õpitud viisil.

Eseme tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided nagis, lusikad, pliiaatsid sahtlis).

Samade esemete jaotamine nähtavate tunnuste alusel kahte ossa.

Rühma mittesobiva objekti eraldamine.

Üks ja palju eristamine.

Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval.

Objekti 2-3 tunnuse märkamine suunamisel.

Kuulmismeel

Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne).

Liikumine muusika järgi.

Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised.

Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Järjestamine näidise järgi (värvus, suurus, kuju).

Iseseisev järjestamine värvuse, vormi ja suuruse järgi (kuni 3 objekti, pilti).

Igapäevaste ajamõistetega seotud PCS- piltide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad, ilm).

2.4.2. Sotsiaalsed oskused

Õpitulemused:

1. Tunneb ära endale kuuluvad esemed. Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta. Oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile.
2. Märkab suunamisel enda põhiemotsioone.
3. Täidab hügieeninõudeid abiga.
4. Sooritab igapäevatoiminguid osalise abiga.
5. Korrastab abiga oma välimust.
6. Osaleb ühisüritustel ja –mängus. On kaasatud eakohaste ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse.
7. Järgib päevaplaani.
8. Eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd, töö – ja puhkepäevi.
9. Tajub erinevate meeltega aastaaegu, nende tunnuseid, riietub abiga vastavalt aastaajale.
10. Osaleb õppekäikudel
11. Täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid
12. Korrastab juhendamisel oma töökohta

Õppesisu

Kontakti loomine ja säilitamine

Füüsilise kontakti saavutamine ja hoidmine kaaslasega

Eri rütmide taasesitamine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne.)

Improviseerimine erinevatel rütmipillidel.

Tegevustes oma järjekorra ootamine / jälgimine.

Kordamööda või koos tegutsemine koos täiskasvanuga, teise lapsega.

Täiskasvanu / teise lapse tegevuse jäljendamine.

Nime järgi oma rühmakaaslasele osutamine.

Erinevate emotsioonide väljendamine.

Reageerimine kõnetamisele, naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps).

Oma asjade jagamine teistega.

Suunamisel rühmakaaslase abistamine.

Osalemine erinevatel ühisüritustel, mängudes.

Silmside

Silmsideme otsimine ja hoidmine.

Eneseteenindus

Söömine/joomine

Harjumuspäraste toitude söömine õpitud viisil.

Lusika, noa ja kahvli kasutamine (sõltuvalt õpilase võimetest).

Tahke toidu tükeldamine noaga.

Söögikoha korrashoid.

Enese järelt laua koristamine (vastavalt võimetele).

Riietumine

Õpitud riietumis-/ lahtiriietumise oskuste iseseisev kasutamine.

Trukkide, krõpsude, nõöptide ja lukkude avamine, sulgemine

Riiete ja enese korrastamine vähese abiga.

Sobiva riietuse valimine (suunamisel või abiga).

Hügieen

WC-s toimetulek.

Kraani avamine ja sulgemine iseseisvalt.

Puhtuse hoidmine söömisel: enese puhtus, söögikoha puhtus, salvrāti kasutamine.

Nina nuuskamine.

Hammaste, näo, käte ja oma keha pesemine suunamisel.

Peglist oma välimuse jälgimine (suunamisel).

Orienteerumisõpetus

Eneseteenindamiseks vajalike toimingute ahela sooritamine.

Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine / leidmine .

Tegutsemine abiga lihtsa eesmärgi nimel.

Vajadusel aktiivne abi otsimine täiskasvanult.

Oma asjade teadmine / tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne).

Etteantud erinevates tegevuses iseseisvalt tegutsemine.

Teatud ohtlike olukordade vältimine (tuttavates situatsioonides).

Olukorrale vastav sotsiaalne käitumine (nt poes, tänaval, jne).

Iseseisev liikumine igapäevaste tegevuste ajal kasutatavates ruumides ja kohtades.

Päevarütmi järgimine.

Õppekäikudel osalemine.

2.4.3. Motoorika

Õpitulemused

1. Sööb võimalikult iseseisvalt, oskab kasutada kahvlit ja nuga
2. Joob tassist
3. Riietub võimalikult iseseisvalt, vajadusel palub abi
4. Liigub talle omasel viisil tuttavas lähiümbruses;
5. Ületab ettetuleva takistuse õpitud viisil, vajadusel palub abi
6. Istub, seisab omandatud viisil, iseseisvalt, püüab säilitada tasakaalu.

7. Reageerib adekvaatselt ja kasutab võimalikult iseseisvalt tegevus- ja abivahendeid.
8. Sooritab liigutuslikult igapäevaseid rutiinseid liikumisi ja liigutamist nõudvaid tegevusi.

Õppesisu

Füüsiline kontakt

Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine kogu tegevusaja vältel.

Liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus.

Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liikumine sõltuvalt füüsilisest arengust.

Paaristegevused.

Passiivne võimlemine koostegevuses.

Tasakaal

Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine (vajaduse korral abiga); allaronimine juurdevõtusammuga.

Üldkehaline võimlemine eeskuju järgi.

Tasakaalu säilitamine fitpallil (istudes, kõhul/selili olles)

Kükitamine sõltuvalt füüsilisest võimekusest.

Sõitmine velotrenazööril.

Tasakaalu ringsüsteemi võimalikult iseseisev läbimine (I ja II raskusaste)

Tasakaalu säilitamine staatilises asendis (vajadusel tuge kasutades)

Tasakaaluharjutuste sooritamine vahenditel ja vahenditega.

Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine abiga, abivahendiga või iseseisvalt.

Jäsemete liikuvus

Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele.

Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajadusel koosliigutused.

Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes.

Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastava liigutusamplituudi saavutamine.

Tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

Kehatunnetus

Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes.

Seismine iseseisvalt (vajaduse korral tuge kasutades).

Seismine ühel jalal (toest kinni hoides).

Oma kehaosade äratundmine, osutamine.

Oma keha tunnetamine fitpallil- kiikumine, keharaskuse kandmine ette- taha.

Knill- programmi (III,IV) sooritamine individuaalsetele võimetele vastavalt või koostegemisel.

Situatsioonis sobiva kehaasendi valimine tegevuseks

Liikumine

Liikumine iseseisvalt sõltuvalt füüsilistest võimetest.

Liikumine käpuli, põlvili, istuli, veeretamine.

Siirdamine ühelt tasapinnalt teisele.

Tõusmine toe najal.

Liikumine tasapinnal, trepil, kaldpinnal, vajadusel toest kinni hoides.

Liikumine orientiire arvestades (mööda rada kulgemine, märgistustele astumine, märkide vahel liikumine).

Liikumine ratastooliga seda ise edasi lükates (vajaduse korral abiga).

Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine ratastooliga.

Liikumine koos kaaslastega ravis, ringis, sh ringmängus.
Oma keha tõmbamine ja tõukamine juhendaja kätest kinni hoides, oma käte abil pingil edasi liikudes.

Peenmotoorika

Erinevate paberite lõikamine, rebimine, kortsutamine.

Lõnga/poppona kerimine

Silma-käe koostöö

Käe- ja sõrmeliigutuste võimetele vastav sihipärane kasutamine eneseteeninduses ja arendavates tegevustes.

Käelihaste mobiliseerimine ja stabiliseerimine erinevate vahenditega.

Teraapiaavaha kasutamine- rullimine, voolimine.

Sõrmemängude sooritamine, massaažipallide kasutamine.

Sõrmede mobiliseerimine

Esemete sihipärane paigutamine näidise järgi.

Kahe käe koostöö

Palli sihipärane viskamine (korvi, märgi pihta jne) ja püüdmise.

Sihipärane manipuleerimine esemetega eri tasapindadel (liigutamine, võtmine, andmine, panemine).

Võimetele vastav tegutsemise kahe käega.

Silm-jalg koostöö

Palli löömine suunatult, erinevatest asenditest.

Palli suunamine ümber takistuste

Palli löömine mõlema jalaga.

Eseme endast eemaletõukamine jalaga :külili, selili istuli asendis.

Jalaliigutuste jälgimine.

2.4.4. Kommunikatsioon

Õpitulemused

1. Väljendab oma nime õpitud viisil.
2. Reageerib adekvaatselt lihtsatele igapäevastele korraldustele, oma nimele.
3. Mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise piires.
4. Annab märku oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades.
5. Osutab õpitud esemetele, piltidele ja tuttavatele inimestele.
6. Orienteerub lähimbruses sõnade/viibete/piktogrammide/piltide toel.
7. Vastab kas-küsimusele õpitud viisil.
8. Reageerib keelule.

Õppesisu

Suhtlemine

Fotokommunikatsiooni, PCS-piltide, must-valgete piktogrammide ja lihtsustatud viibete igapäevane kasutamine konkreetsetes situatsioonides.

Lihtsustatud viibete, 1-2 sõnaliste lausungite kasutamine konkreetsetes situatsioonides.
Jah/ei vastust nõudvatele küsimustele reageerimine.
Oma soovide väljendamine lihtsustatud viibete/piktogrammide abil.
Reageerimine kas-küsimustele õpitud viisil.
Oma soovide väljendamine omandatud suhtlemisvahenditega.
Reageerimine oma nimele, enda seostamine foto ja nimekaardiga.
Reageerimine keelule.

2.5. Lisaõppe valikainete ainekavad

Lisaõppe eesmärgiks on pakkuda täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks või ülemikuks tööturule, säilitada omandatud oskusi ning võimaluse korral neid edasi arendada.

2.5.1. Üldained

2.5.1.1. Emakeel

Kõne mõistmine. Kuulamisoskus. Töökorralduste mõistmine. Saadud teadetest ja juhenditest arusaamine. Uudiste kuulamine. Ümbritseva maailma sündmuste jälgimine. Erinevad teabevahendid.

Eneseväljendus. Osalemine dialoogis. Suhtlemine AAC vahendite abil. Teadete edastamine.

Lugemine ja kirjutamine. Lugemine sõna kaupa, lause kaupa või lugemine AAC vahendite abil. Teadete ja tööjuhiste lugemine. Üldkasutatavad sümbolid. Ärakiri. Tuttavate sõnade ja 3-4 sõnaliste lausete iseseisev kirjutamine. Allkirja kirjutamine. Õnnitluskaardid erinevateks tähtpäevadeks. Avalduse kirjutamine. CV koostamine. Arvuti abil kirjutamine. Teabe otsimine internetist. Suhtlusvõrgustikud.

2.5.1.2. Matemaatika

Mõõtühikud ja mõõtmine. Kaalu- ja mahumõõdud. Skaalade lugemine. Kasutatavad lühendid.

Aeg. Kalender. Kellaeg. Päevakava, sõiduplaan, saatekava.

Raha. Hinnasiltide lugemine. Rahasumma näit kassaaparaadil. Praktilised tegevused rahaga. Pangakaardi kasutamine.

Arvutamine. Aritmeetilised tehted kahekohaliste arvudega. Arvutamine mõõtühikutega. Taskuarvuti kasutamine.

2.5.1.3. Orienteerumisõpetus

Enese tundmaõppimine. Tunded ja tunnete väljendamine. Iseloomuomadused. Enda iseloomustamine. Kuhu ma kuulun, rollid. Mida ma oskan ja mis mulle meeldib.

Planeerimine ja otsustamine. Päeva planeerimine. Valikute tegemine. Otsuste langetamine. Pikemaajalised plaanid. Minu tulevik.

Ametid. Erinevad ametid, nende vajalikkus. Erinevate ametitega seotud tööülesanded. Jõukohased tööd.

Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmaõppimine. Õppimisvõimalused peale põhikooli lõppu. Elu kogukonnas. Kodukoha töövõimalused. Sobivad ametid. CV koostamine. Soovitud ameti õppimisvõimalused.

Eelarve ja kokkuvõid. Raha saamise võimalused. Majandamine- tulud ja kulud. Raha kokkuvõidmise võimalused.

Vaba aeg. Erinevad võimalused vaba aja sisustamiseks. Küllaminek ja külaliste vastuvõtmine. Kultuuriürituste külastamine. Vaba aja veetmiseks kuluv raha.

2.5.1.4. Terviseõpetus

Oma keha eest hoolitsemine. Juuksed, küüned, nahk. Erinevad hügieenivahendid (pesemis-, lõhnastamis- ja meikimisvahendid).

Tervislikud eluviisid. Tervislik toit. Kehaline aktiivsus. Hoidumine kahjulikest harjumustest.

Esmaabi. Esmaabi vahendid. Esmaabi väiksemate õnnetuste korral. Hädaabinumbri kasutamine.

Haigused. Külmetushaigused. Nakkushaigused. Traumad. Kroonilised haigused. Meditsiinasutused ja arstiabi. Ravimid ja nende kasutamine.

Suhted inimeste vahel. Armastus. Lähedussuhted, perekond. Seksuaalelu, ohud.

2.5.1.5. Muusikaõpetus

Muusika kuulamine: Erinev muusika, muusika meeleolude väljendajana, muusika tajumine läbi enda – liikumised. Valikud muusikas – meeldiva muusika leidmine erinevate meediakanalite kaudu. Tuntumad artistid Eestis ja maailmas.

Laulmine: Lauluvara laiendamine. Lemmiklaulude õppimine. Tuntumad seltskonnalaulud. Ühise laulmise kogemus. Oma hääle tundmine / hoidmine.

Rütmipillimäng: Rütmide tunnetamine läbi keha. Ühise musitseerimise kogemus, kaaslasega arvestamine. Tuntumad rütmipillid.

Seltskonnamängud / tantsud: Osalemine seltskondlikel üritustel, ühisüritustel, esinemistel. Tuntud ringmängud.

2.5.1.6. Kehaline kasvatus

Võimlemine. Ettevalmistus füüsiliseks tegevuseks-soojendusharjutused, venitusharjutused, lõdvestusharjutused. Õige rüht, korrigeerimine ja hoidmine. Kombineeritud tasakaalu-koordinatsiooniharjutused. Harjutused vastupidavuse arendamiseks - kordusseeriatega jõuharjutused.

Kergejõustikualad. Jooks ja jooksuharjutused -start, finiš, jooksutehnika, koormuse jaotumine. Hüpped, hüppeharjutused –erinevad hüpped ja hüppetehnika. Visked, viskeharjutused-hoota ja hooga visked. Erinevate distantsidega vahemaade läbimine.

Suusatamine. Suusavarustuse iseseisev käsitlemine. Erineval maastikul suusatamine. Erinevad tehnikad ja sõidustiilid.

Ujumine. Ujumine abivahenditega või ilma. Ohutusreeglite järgimine. Enda võimetega arvestamine, vajadusel abi küsimine. Erinevate ujumistehnikate kasutamine.

Sportmängud. Erinevates ühistes sportlikes tegevustes/mängudes osalemine. Sportmängude reeglite järgimine. Meediakanalitest erinevate spordiürituste jälgimine.

Tervisesport. Tervisespordi kasulikkus. Sobiva tervisespordiala valimine.

Hügieen. Puhtuse jälgimine. Sobilik riietus sportlikuks tegevuseks- vastavalt ilmastikule, vastavalt spordialale.

2.5.2. Tööõpe

2.5.2.1. Kodundus

Menüü koostamine. Erinevate toidukordade road. Tähtpäevade tähistamine, Menüü. Kogused.

Toiduained. Toiduainete hankimine. Toiduainete säilitamine.

Toidu valmistamine. Lihtsustatud retsepti lugemine. Lihtsa toidu valmistamine. Valmistoit.

2.5.2.2. Puhastamine ja koristamine.

Puhastusained ja vahendid. Erinevad puhastusvahendid ja nende kasutusala. Pakkidel olevad märgid. Ohutusnõuded.

Riiete hooldamine. Erinevad materjalid. Pesu pesemine, kuivatamine, triikimine.

Kodutekstiilid. Vaipade puhastamine. Tolmuimeja kasutamine. Kardinade pesemine. Keemiline puhastus ja pesumaja.

Üldkoristus. Seinte, uste puhastamine. Klaaspindade puhastamine. Erinevate pindade puhastamine. Jäätmete sorteerimine. Ruumide kaunistamine.

2.5.2.3. Aiandus

Eri liiki taimed. Köögiviljad, maitsetaimed, lilled. Puud ja põõsad. Seened ja marjad. Ravimtaimed ja nende kasutamine. Aed, mets, park taimede kasvukohana.

Aastaaegade seotud tööd haljastuses. Lehtede riisumine, lume rokimine, taimede istutamine, okste lõikamine.

Töö taimedega. Seemnete külvamine. Taimede istutamine. Taimede hooldamine. Taimeosade kogumine säilitamiseks (keldris, sügavkülmas, taimede kuivatamine).

Taimede hooldus. Toalillede hooldamine koolimajas. Kastmine, väetamine, kuivanud osade eemaldamine, ümberistutamine.

2.5.2.4. Käsitöö

Kudumine erinevatel telgedel. Erinevate materjalide ettevalmistamine kudumiseks: lõnga

kerimine, riideribade lõikamine, sokiketlite sorteerimine värvi järgi, sokiketlite

ühendamine ja kerimine, efektlõngade, villa kasutamine, loodusliku materjali kogumine (kõrred, oksad), nende säilitamine, ettevalmistamine. Labase pinna kudumine, koelõnga kasutus, rea alustamine ja lõpetamine, abivahendi – pingutaja kasutamine. Lihtsa triibulise või ühevärvilise vaiba kudumine (kavandi järgi, värv ja materjal). Kangaste mahavõtmine telgedelt, viimistlustööd. Töökoha koristamine.

Õmblemine. Erinevate kangaste valimine töö jaoks. Töövahendid (lõikamis-, mõõtmis-, triikimisvahendid, nõelad). Erinevad õmbluspisted (käsitsipisted, lihtõmblus, ääristamine, palistused, krookimine, kandid jne.). Lõigete kasutamine, kangale märgistamine, õmblusvarude lisamine. Masina seadistamine (niidistamine, poolimine, reguleerimine, õmbluste valimine) ja

õmblemine. Nööbi õmblemine. Tarbeeseme õmblemine. Triikimine, pressimine. Töökoha koristamine.

Tikkimine. Erinevad tikkimismaterjalid, niidid ja lõngad. Tikkimispisted (eel-, vars-, ahel-, aed-, linnusilma-, sämp-, rist-, sõlm- ja mähpiste). Kavandi joonistamine, kangale kandmine/kopeerimine. Tikkimisraami kasutamine. Lõngade valimine vastavalt materjalile Viimistlemine. Töökoha koristamine.

Tarbeeseme dekoreerimine. Erinevad tehnikad (joonistamine, maalimine, trükkimis- ,dekupaaž-, krakleetechnika). Kavandi joonistamine/kopeerimine. Erinevate pintslite, värvide (portselan-, geel-, klaasivärv) PVA-liimi, kääride, švammi ja guta kasutamine. Marmoriseerimine. Kuumutamine. Töökoha koristamine.

Tekstilimaal, trükkimine kangale. Erinevatele materjalidele joonistamine, trükkimine (siid, sits, lina, puuvill). Šablooni paigutamine ja trükkimine, värvi kinnitamine. Kangale mustri tekitamine erinevatel viisidel (sidumine, voltimine, pakkimine). Gutade, templite ja kangavärvide kasutamine. Töökoha koristamine.

Märgviltimine. Töökoha ettevalmistus märgviltimiseks (laua katmine vakstuga, seebilahuse valmistamine, mullikile, rull, viltimisalus, villaloor, heie). Loori rebimine, kihiti ladumine, heide kandmine mustriks. Viltimine (lamevilt, seest õõnes ese, villapallid ja viilud) vanutamine. Muu materjali viltimine- nunotehnika (siid, pits, marli, efektlõng). Töökoha koristamine.

Kuivviltimine. Ettevalmistustööd kuivviltimiseks (kavand, loor, heie, viltimisalus, õige suurusega villanõel). Esemee joonistamine alusele ja kontuuri, tausta katmine villalooriga. Lihtsamad esemed/ pildid villast. Töö viimistlemine. Töökoha koristamine.

Keraamika. Lihtsa tarbeeseme voolimine. Savi/cernit. Töökoha ettevalmistus (kile, švamm, voolimispulgad, vorm, nuga). Mustrite vajutamine, rullimine, lõikamine. Detailide liimimine. Lihvimine. Glasuurimine. Madal- ja kõrgkuumus. Töökoha koristamine.

2.5.2.5. Loovtegevused

Tähelepanu- ja vaatlusharjutused (esemete, looduse vaatlemine, detailide uurimine); **Joonistamine ja maalimine** erinevaid tehnikaid kasutades (loodusobjekti kujutamine, aastaajad kujundites ja värvides). Värvitoonide segamine. Värvide helestamine ja tumestamine. Lihtsa toonirea koostamine. Vastandvärvid. Oma tööst rääkimine.

Temaatilised tööd. Temaatilised seaded tähtpäevadeks, ruumi- ja lauakaunistused looduslikest materjalidest järgides aastaaegu ja tähtpäevi. Loodusest erinevate materjalide leidmine. Temaatilised värvikombinatsioonid, mustrite joonistamine ja tükkimine. Tööde järjekord maalimisel ja trükkimisel. Ühistöö.

Voolimine. Savitöö. Erinevad tehnikad. Lihtsa savist eseme valmistamine. Oma emotsioonide uurimine savitöö kaudu, eneseväljendus savitöö kaudu. Oma tööst rääkimine.

Eneseväljendus ja oma emotsioonide kujutamine/selgitamine loovtöö kaudu. Oma soovide ja mõtete väljendamine loovtöös. Oma tööst rääkimine.

Tarbeesemete dekoreerimine. Klaasile, portselanile (tassile, taldrikule) maalimine, kavandi joonistamine, pinnale kandmine. Erinevad tehnikad (joonistamine, trükkimine, maalimine).

Tekstiilimaal. Maalimine, trükkimine riidele. Kavandi joonistamine ja kangale kandmine. Piirjoonte kandmine kangale gutaga. Šablooni kasutamine, värvi kinnitamine.

Stendi kujundamine, arvutis kutsete, plakatite kujundamine.

Töökoha, töövahendite ja materjalide korrashoid. Töövahendite ja materjalide ohutu kasutamine. Enda välimuse korrashoid töö ajal ja peale töö lõpetamist.

2.5.2.6. Tööharjutused

Ohutusnõuded sõltuvalt töö iseloomust – tööriided, kaitsevahendid

Töö planeerimine, töövahendite valik, töö ergonoomika

Aastaaegadega seotud välitööd ja põllutööd – riisumine, rohimine, maakaevamine, külvamine, puude istutamine, terviseradade hooldamine

Hooldustööd – lihvimine, värvimine

Köögi abitööline

2.6. Tööga seotud õppimine Tööprotsesside õpetamine

Üldeesmärk/ visioon

Tööprotsesside õpetamisel on oluline roll erivajadusega noore inimese täiskasvanuella suundumisel. Koolis omandatud tööoskused aitavad erivajadustega noortel tööelus hakkama saada ja neil on kergem oma karjäärialaseid valikuid teha.

Praktikate käigus saavad kohalikud tööandjad teadlikuks erivajadustega inimeste oskustest ja võimekusest tööd teha.

Eesmärgiks on erivajadustega inimeste aktiivne kaasatus tööturul.

Sissejuhatus

Tööga Seotud Õppimise (TSÕ) õppekava valmistab erivajadustega õpilasi ette kutsekooli astumiseks, suundumiseks tööellu ja iseseisvaks eluks. Võru Järve Kooli õppekava ja TSÕ on omavahel tihedalt lõimunud. TSÕ hõlmab igas vanuses ja erinevate võimetega õpilasi, arendab nende tööoskusi ja suhtumist töösse. Õppekava loomisel tugineti Eesti, Läti, Portugali, Rumeenia ja Inglismaa Erasmus+ projektipartnerite kogemustele ja asjatundlikkusele. Loodud õppekava läbimine annab erivajadustega õpilastele kindlustunde ja paremad võimalused tööturul hakkamasaamiseks/ toimetulemiseks. Praktikate käigus töökohtadel omandavad noored spetsiaalselt vajaminevaid tööoskusi. Põhioskused, nagu suhtlemine, lugemine, kirjutamine, arvutamine, on üle kantud reaalsesse elulistsesse ja tööga seotud situatsioonidesse. Iga õpilase konkreetseid võimeid ja oskusi arvestades koostatakse individuaalsed õppekavad (IÕK), kuhu on põimitud tööga seotud õppekava teemad.

2.6.1. Eesmärgid

Õpilastest lähtuvad eesmärgid

- töömaailma tutvustamine
- tööalaste oskuste arendamine
- karjääri planeerimine, edasiõppimisvõimaluste tutvustamine
- praktika töökohtadel
- õpitud oskuste rakendamine igapäevaelus

Tööandjatest lähtuvad eesmärgid

- erinevuste märkamine ja nende aktsepteerimine
- töökohtade kohandamine, kollektiivi nõustamine
- koostöö kogukonnaga
- karjäärivõimaluste tutvustamine organisatsioonis ja sobivate töökohtade pakkumine koolilõpetajatele
- ettevõtte reputatsiooni tõstmine erivajadusega inimese tööhõive suurendamise kaudu
- personali motivatsiooni ja teadlikkuse tõstmine töös erivajadusega noortega

Koolist lähtuvad eesmärgid

- aitab muuta õppekava elulisemaks praktiliste kogemuste kaudu
- õpilaste õppimisvõimaluste mitmekesistamine
- õppekava loob seosed erinevate ainekavade vahel

Meeskonnast lähtuvad eesmärgid

- õppeainete seostamine praktilise igapäeva- ja tööeluga
- meeskonna professionaalse arengu suurendamine
- eduka tööga suureneb tööga saadav rahulolu

Ainealased eesmärgid

- tagada asjakohane ja sisukas õpetus
- arendada õpilaste tööalaseid oskuseid
- anda erivajadustega noortele võimalused aktiivseks õppeks ja õppida asjatundjatelt
- tööalaste oskuste taseme tõstmine
- suureneb õpilaste motivatsioon ja enesekindlus
- tagada erivajadustega noortele jätkuõpe peale kohustusliku kooliaja lõppemist
- tutvumine karjäärivõimalustega
- toetada kodaniku aktiivsust
- õpilaste võimetekohane arendamine
- anda teadmisi ettevõtlusest
- arendada õpilaste majandamisoskust
- julgustada positiivset suhtumist elukestvasse õppesse

2.6.2. Õppetöö sisu

Töoga seotud õpe on integreeritud kooli õppekavasse. Nende põhjal on koostatud õpilaste individuaalsed õppekavad, mis lähtuvad õpilaste vajadustest, küpsusest ja võimetest. Töoga seotud õpe annab esimese kogemuse töömaailmast.

I kooliaste

Õpetamine lähtub konkreetse õpilase reaalsest ja potentsiaalsest arenguvallast, huvidest ja sotsiaalsest keskkonnast.

- Oma mina teadvustamine
- Teadmised iseendast ja ümbritsevast
- Mina ja minu pere
- Mina ja minu kaaslased
- Algteadmised lugemisest, kirjutamisest ja matemaatikast
- Isiklik hügieen
- Suhtlemine koolis ja kooli kodukorra järgmine
- Vanemate töökohtade tutvustamine
- Praktiliste ja mänguliste tegevuste rakendamine
- Esmane kokkupuude IT vahenditega

II kooliaste

Omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis. Võimaluse korral toimub õppimine praktilistes elulistes situatsioonides.

- Õigused ja kohustused
- Traditsioonid
- Mina ja teised
- Ülevaate andmine erinevatest töödest, ametitest
- Lihtsad tööharjutused
- Inimese organism ja selle tundmine
- Oma keha eest hoolitsemine
- Probleemide lahendamine
- Narrimine ja kiusamine
- Kelleks soovin saada

Õpilased on kaasatud erinevatesse ettevõtlusega seotud projektitegevustesse.

III kooliaste

Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Õppetöö toimub võimalikult sageli praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi ja koolimaja.

- Minu kodukoht ja kogukond
- Põhjus ja tagajärg
- Riskikäitumine
- Meelemürgid

- Ametite tutvustamine
- Kogukonna ettevõtete ja asutuste külastamine
- Ettevõtlusprojektid
- Baasoskuste kasutamine praktikas
- Tervislikud eluviisid
- Kehalised muutused ja nende märkamine
- Ohtudest hoidumine
- Suhtlemine eakaaslaste ja täiskasvanutega
- Sõbrad ja sõbrasuhted
- Armumine ja armastus
- Ametlik suhtlemine ja käitumine avalikel üritustel
- Praktilised tööharjutused
- Eelarve ja raha kasutamine

Õpilased organiseerivad erinevaid ettevõtlusprojekte ja osalevad pidevalt praktilistel tööharjutustel

Täiendav õppeaeg ja lisaõpe

Õpilane sooritab igapäevatoiminguid võimalikult iseseisvalt, oskab õpitud oskusi üle kanda uude ümbrusesse. erinevate tööalaste kogemuste saamine praktikakohtades. Erinevate töövõtete omandamine, igapäevaste tööharjumuste ja töökultuuri kujundamine.

- Riigid ja rahvused
- Inimõigused
- Õigused ja kohustused töökohas
- Isiklik turvalisus kogukonnas elamisel
- Tööpraktikad erinevates töökohtades
- Tööohutus
- Tutvumine kogukonna ettevõtetega ja asutustega
- Karjääriplaani koostamine
- Osalemine erinevatel karjääripäevadel ja messidel
- Töövarjuks olemine
- CV koostamine ja dokumentide täitmine
- Eelarve ja raha kasutamine
- Enesekohaste andmete edastamine, turvalisus
- Valmistumine tööintervjuuks
- Kehaga toimuvad muutused ja suguküpsus
- Seksuaalelu ja turvalisus
- Lihtsamad esmaabi võtted, arstiabi

Õpilased organiseerivad erinevaid ettevõtlusprojekte ja osalevad pidevalt praktilistel tööharjutustel. Kutsekoolide külastamine, kus õpilastel on võimalik oma haridusteed jätkata.

2.6.3. Saavutatavad õpitulemused

Töökogemus koolis
Oma tegevuse planeerimine
Ettevõtlusprojektid koolis
Karjääri planeerimine
Kohtumine tööandjatega
Tutvumine kohalike ettevõtete ja asutustega
Tutvumine kohalike kutseõppeasutustega
Individaalsed külastused kutserühmade
Vestlused karjäärinõustajatega
Avalduste, vormide, CV täitmine,
Osalemine karjääripäevadel, - messidel
Töövarjuks olemine
Töökeskuse külastamine (MTÜ Meiola)
Praktilised töökogemused erinevatel töökohtadel
Tutvumine kaitstud tööga
Tutvumine toetatud tööga
Baasoskuste ülekandmine igapäevaellu
Säästlik ja loodussõbralik eluviis
Vaba aja sisustamine
Valmistumine tööintervjuuks
Tervis ja turvalisus

2.6.4. Koostööpartnerid

Tööga seotud õppekava läbiviimisel tehakse koostööd mitmete kohalike asutustega:

- Karjääri- ja õppenõustamisteenuseid pakkuv Rajaleidja Keskus
- Töötukassa Võrumaa osakond
- MTÜ Meiola Töökeskus
- MTÜ Meiola Kodu
- Sotsiaalkindlustusameti Võrumaa osakond
- Erinevad ettevõtted ja asutused Võrumaal